

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

«Σχολή Κοινωνικών Επιστημών»

«Τραπεζική, Λογιστική και Χρηματοοικονομική»

Διπλωματική Εργασία

«Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας: Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν»

«Σταυρούλα Δούρου»

Επιβλέπων καθηγητής: «Σπυρίδων Ρεπούσης»

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: «Ιφιγένεια Γεωργίου»

Πάτρα, «Σεπτέμβριος, 2026»

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας «Σταυρούλα Δούρου» που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

«Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας: Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν»

«Σταυρούλα Δούρου»

Επιτροπή Επίβλεψης Πτυχιακής / Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

«Σπυρίδων Ρεπούσης»

«Ιφιγένεια Γεωργίου»

«Συνεργαζόμενο εκπαιδευτικό προσωπικό «Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Λευκωσίας»

Πανεπιστημίου Λευκωσίας»

Πάτρα, «Σεπτέμβριος, 2026»

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

*«Στην κόρη μου, Πένυ που με την αγάπη της μου δίνει δύναμη να συνεχίζω και να προσπαθώ
για το καλύτερο για εκείνη και για εμένα..*

*Στην οικογένειά μου, που στάθηκε δίπλα μου με αγάπη, υπομονή και στήριξη σε κάθε δυσκολία.
Χωρίς την κατανόηση και τη ενθάρρυνσή τους, η ολοκλήρωση αυτής της προσπάθειας δεν θα
ήταν η ίδια.*

*Στον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Σπυρίδωνα Ρεπούση, για την πολύτιμη καθοδήγηση και
υποστήριξή όπου συνέβαλαν καθοριστικά στην ολοκλήρωση της παρούσας προσπάθειας»*

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Περίληψη

Στην παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζεται το οικονομικό έγκλημα και η νόμιμη οικονομία αναφορικά με την μεταξύ τους αλληλεπίδραση. Με την εξέλιξη της τεχνολογίας και της παγκοσμιοποίησης η οικονομική εγκληματικότητα και οι εκάστοτε μορφές της έχουν χαρακτηριστεί ιδιαίτερα πολύπλοκες και η διασύνδεσή τους με την νόμιμη οικονομία δημιουργούν προκλήσεις σε επιχειρήσεις και πολίτες διεθνώς. Αρχικά γίνεται ανάλυση της έννοιας και των μορφών του οικονομικού εγκλήματος (φοροδιαφυγή, ξέπλυμα, διαφθορά κλπ.). Έπειτα εξετάζονται οι έννοιες της νόμιμης και της σκιώδους οικονομίας καθώς και οι μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις.

Βασικό ρόλο έχουν και ο χρηματοπιστωτικός τομέας και οι τράπεζες που αφενός συντελούν στην οικονομική ανάπτυξη αφετέρου χρησιμοποιούνται για να διακινούνται και να νομιμοποιούνται παράνομα κεφάλαια. Οι συνέπειες είναι αξιοσέβαστες για όλους καθώς επιβραδύνεται η οικονομική ανάπτυξη και παράλληλα πόροι που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σε τομείς παιδείας ή υγείας καρπώνονται από τους παραβάτες του νόμου. Η οικονομική εγκληματικότητα έχει συνδεθεί με τα εγκλήματα λευκού κολλάρου, εγκλήματα από επιφανείς πολίτες που γνωρίζουν το σύστημα και τις λειτουργίες του και τις εκμεταλλεύονται για παράνομες πράξεις.

Παράλληλα παρουσιάζονται κανονιστικά πλαίσια και μέτρα πρόληψης για να παταχθεί το οικονομικό έγκλημα διεθνώς και αποτυπώνεται πόσο σημαντική είναι η διεθνείς συνεργασία ως προς την αποτελεσματική αντιμετώπισή του φαινομένου.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περιβόητη Λίστα Lagarde. Φαινόμενα φοροδιαφυγής και ανικανότητας κρατικών μηχανισμών να αποτρέψουν παράνομες δραστηριότητες ήρθαν στο φως.

Στο σύνολο του το οικονομικό έγκλημα είναι από τις σοβαρότερες απειλές της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης το οποίο για να αντιμετωπιστεί απαιτεί αυστηρούς ελέγχους,

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

διαφάνεια, εποπτεία και διαδικασίες που να μην επιτρέπουν οι αδυναμίες που εμφανίζονται κατά καιρούς να εκμεταλλεύονται απο τους παραβάτες.

Λέξεις – Κλειδιά

Οικονομικό έγκλημα, Φοροδιαφυγή, Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, Νόμιμη οικονομία, Σκιώδης οικονομία Χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, Εποπτεία, Μηχανισμοί, Κράτος

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

«School of Social Sciences»

«Banking, Accounting and Finance»

Master's Thesis

«The Two-Way Relationship Between Economic Crime and the Legitimate Economy: How Economic Crime Undermines the Economy While Simultaneously Being Sustained by It»

«Stavroula Dourou»

Thesis Supervisor: «Spyridon Repousis»

Thesis Supervisor: «Ifigeneia Georgiou»

Patra, «September, 2026»

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Abstract

This thesis examines economic crime and the legitimate economy with regard to their interrelationship and interaction. With the advancement of technology and globalization, economic crime and its various forms have become increasingly complex, while their interconnection with the legitimate economy has created significant challenges for businesses and citizens worldwide. Initially, the concept and the main forms of economic crime, such as tax evasion, money laundering, corruption, and fraud, are analyzed. Subsequently, the concepts of the legitimate and shadow economy, as well as their interactions and interdependencies, are examined.

Particular emphasis is placed on the role of the financial sector and banking institutions, which, while contributing significantly to economic development, may also be exploited for the transfer and legalization of illicit funds. The consequences of economic crime are substantial, as it hinders economic growth and diverts resources that could otherwise be invested in essential sectors such as education and healthcare, benefiting instead those who engage in unlawful activities. Economic crime has also been closely associated with white-collar crime, often committed by socially or professionally prominent individuals who possess extensive knowledge of institutional and financial systems and exploit them for illegal purposes.

Furthermore, the thesis presents the regulatory frameworks and preventive measures implemented internationally to combat economic crime, highlighting the importance of international cooperation in ensuring its effective prevention and suppression. A characteristic example is the well-known Lagarde List case, which exposed incidents of tax evasion and revealed weaknesses in state mechanisms responsible for preventing unlawful activities.

Overall, economic crime constitutes one of the most serious threats to sustainable economic development. Its effective prevention and control require stricter monitoring mechanisms, transparency, supervision, and institutional procedures capable of minimizing vulnerabilities that may otherwise be exploited by offenders.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Keywords

Economic Crime, Tax Evasion, Money Laundering, Legitimate Economy, Shadow Economy, Financial Institutions, Regulatory Oversight, Control Mechanisms, State Governance

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Περιεχόμενα

Περίληψη	5
Abstract	8
Εισαγωγή	14
Κεφάλαιο 1ο : Το Οικονομικό Έγκλημα	16
1.1 Έννοια και διαστάσεις του οικονομικού εγκλήματος	16
1.2 Ενδεικτική αναφορά των κυριότερων μορφών οικονομικού εγκλήματος	18
1.2.1 Η φοροδιαφυγή	18
1.2.2 Το λαθρεμπόριο	20
1.2.3 Οι παντός είδος απάτες	22
1.2.4 Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα	23
1.2.5 Η περίπτωση της διαφθοράς	26
1.2 Η μεταβλητή του οργανωμένου εγκλήματος.	28
Κεφάλαιο 2ο : Διαφορετικές Διαστάσεις της Οικονομίας	30
2.1 Έννοια και Λειτουργίες της Νόμιμης Οικονομίας	30
2.2 Η Σκιώδης Οικονομία	34
2.3 Αλληλεξάρτηση Νόμιμης Οικονομίας και Παραοικονομίας	38
Κεφάλαιο 3ο : Συσχετισμός Νόμιμης Οικονομίας, Παραοικονομίας και Οικονομικού Εγκλήματος	40
3.1 Η Γκρίζα Ζώνη ανάμεσα στο Οικονομικό Έγκλημα και στη Νόμιμη Οικονομία	40
3.2 Οι Επιπτώσεις της Εγκληματικής Δράσης στη Νόμιμη Οικονομία	42
Κεφάλαιο 4ο : Τράπεζες και Οικονομία	47
4.1 Ο Ρόλος των Τραπεζών στη Νόμιμη Οικονομία	47
4.2 Ο Ρόλος των Τραπεζών στον Εντοπισμό των Παράνομων Δραστηριοτήτων	53
Κεφάλαιο 5ο : Το Νομοθετικό Πλαίσιο	60
5.1 Το Διεθνές Νομοθετικό Πλαίσιο (FATF)	60
5.2 Η Ελληνική Νομοθεσία	77
5.3 Οι Αρμόδιες Εποπτικές Αρχές στην Ελλάδα	78
5.4 Η 4η Οδηγία 2015/849 σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση	82
5.5 Η 5η Οδηγία 2018/843 σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση	83
5.6 Η 6η Οδηγία 2018/1673 σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση	84
Κεφάλαιο 6ο : Τραπεζική Εποπτεία και Ρυθμιστικά Πλαίσια Διαχείρισης Κινδύνου (Βασιλεία I,II και III- Μηχανισμοί AML)	85
6.1 Η Τραπεζική Εποπτεία	85

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

6.2 Η Τραπεζική Εποπτεία στη Νόμιμη Οικονομία	88
6.3 Η Τραπεζική Εποπτεία στο Οικονομικό Έγκλημα	89
6.3.1 Ρυθμιστικό Πλαίσιο - Βασιλεία I	90
6.3.2 Ρυθμιστικό Πλαίσιο - Βασιλεία II	92
6.3.3 Ρυθμιστικό Πλαίσιο – Βασιλεία III	94
6.4 AML Μηχανισμοί	95
Κεφάλαιο 7^ο : Μελέτη Περίπτωσης	98
7.1 Η λίστα Lagarde	98
7.2 Μηχανισμοί Οικονομικού Εγκλήματος που αναδεικνύονται	101
7.3 Ο Ρόλος της Νόμιμης Οικονομίας (Τράπεζες και Θεσμοί)	103
7.4 Θεσμικές Αδυναμίες	104
7.5 Σύνδεση με το Θεωρητικό Πλαίσιο	105
7.6 Συμπεράσματα για την Λίστα Lagarde	106
Συμπεράσματα	107
Βιβλιογραφία	110
Ξένη	110

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1 Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ (ΠΗΓΗ: ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ).....	20
Εικόνα 2 Η ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ΠΗΓΗ: ΕΝΩΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ Δ.Ε. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ).....	26
Εικόνα 3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗΝ ΝΟΜΙΜΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ (ΠΗΓΗ: PROTOTHEMA.GR).....	59
Εικόνα 4 Η ΤΡΑΠΕΖΑ HSBC (ΠΗΓΗ: GOOGLE).....	98

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

κ.λ.π.	και λοιπά
λ.χ.	λόγου χάριν
κ.ο.κ	και ούτω καθεξής
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Π.Κ.	Ποινικού Κώδικα
Ν. ή ν.	Νόμος
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
κ.α.	και άλλα
ΦΠΑ	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
π.χ.	παραδείγματος χάριν
KYC	Know Your Customer
FATF	Financial Action Task Force
EK	Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς
A.A.Δ.Ε	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
E.E.E.Π	Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων
LR	Leverage Ratio
BIS	Bank for International Settlements
IMF	International Monetary Fund
AML	Anti-Money Laundering
SAR	Suspicious Activity Report
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια η πρόοδος της τεχνολογίας αποτυπώνεται σε διάφορους τομείς της καθημερινής ζωής, μεταξύ αυτών και στον τομέα της οικονομίας, επηρεάζοντάς τους ποικιλοτρόπως, άλλοτε με θετικό και άλλοτε με αρνητικό τρόπο. Πλέον διατίθεται πληθώρα προϊόντων/υπηρεσιών και δυνατοτήτων, προς το σκοπό κάλυψης των αναγκών των πολιτών. Αυτές τις δυνατότητες αξιοποίησαν και οι παραβάτες του νόμου, οι οποίοι, μετεξέλιξαν τις παραδοσιακές πρακτικές διάπραξης εγκλημάτων, με άμεσο αποτέλεσμα την αναμόρφωση του εγκληματικού φαινομένου είτε με τη διάπραξη νέων εγκλημάτων (λ.χ. ηλεκτρονικό έγκλημα), είτε με την υιοθέτηση νέων – εξελιγμένων- τεχνικών κατά τη διάπραξη του εγκλήματος (λ.χ. εξαφάνιση του παράνομου κέρδους από το έγκλημα, μέσω του χρηματοπιστωτικού τομέα).

Αναμφίβολα, μια σύγχρονη μάστιγα είναι το οικονομικό έγκλημα, το οποίο αποτελεί ένα σοβαρό οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο, με άμεση επιρροή σε διάφορους τομείς της σύγχρονης οικονομίας. Ο εν λόγω όρος, ως έννοια – ομπρέλα περιλαμβάνει διάφορες τυπολογίες, μεταξύ άλλων, απάτες (ηλεκτρονικές και μη), φοροδιαφυγή, δωροδοκίες, νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες κ.ο.κ., που πλήττουν επιχειρήσεις, πολίτες, οικονομία και δημόσιο τομέα εν γένει. Συγχρόνως και πέραν των άμεσων συνεπειών του εγκλήματος, εμπεδώνεται στους πολίτες η ανεπάρκεια ή η επιλεκτική των αρμόδιων φορέων, με αποτέλεσμα να εντείνονται οι κοινωνικές ανισότητες και το αίσθημα ατιμωρησίας προς κάποιους.

Το οικονομικό έγκλημα ανθίζει στις γκρίζες ζώνες της οικονομίας, εκμεταλλεύεται τις νόμιμες διαδικασίες, τις τραπεζικές συναλλαγές και τη διακίνηση κεφαλαίων που υποστηρίζουν την οικονομική ανάπτυξη, ενώ οι δράστες του, αξιοποιώντας την τεχνολογία και τις δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη τραπεζική μεγιστοποιούν τα παράνομα οφέλη και αποκρύπτουν την προέλευσή τους. Σε αυτό δρουν επιβοηθητικά τα διαφορετικά φορολογικά συστήματα των χωρών και η πολυπλοκότητα των διεθνών οικονομικών συναλλαγών, οι χαλαροί εσωτερικοί έλεγχοι, το τραπεζικό απόρρητο και η προσφυγή σε χώρες - φορολογικούς παραδείσους. Εξάλλου στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας έχει μεταβληθεί ο τρόπος εκτέλεσης των συναλλαγών. Η ευκολία στις μεταφορές κεφαλαίων ή οι ηλεκτρονικές πληρωμές σε διεθνή επίπεδα, να μεν συντελούν στην οικονομική ανάπτυξη, ταυτόχρονα όμως

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

δυσκολεύουν τον έλεγχο των παράνομων ενεργειών. Συχνά δε το εκάστοτε κράτος βρίσκεται αντιμέτωπο με την ανάγκη να διαχειριστεί το οικονομικό έγκλημα σε επίπεδο που ξεπερνά τα εθνικά σύνορα και η συνεργασία μεταξύ των χωρών είναι απαραίτητη, χωρίς όμως να είναι πάντοτε ευχερής.

Εν κατακλείδι η νόμιμη οικονομία βαδίζει παράλληλα με το έγκλημα, παρέχοντάς του, άλλοτε ηθελημένα και άλλοτε εν αγνοία της, τα εργαλεία που υποβοηθούν την εδραίωσή του στην κοινωνία. Πρόκειται ουσιαστικά για μια αμφίδρομη σχέση, στο πλαίσιο της οποίας, το οικονομικό έγκλημα επηρεάζει την νόμιμη οικονομία αλλά και η νόμιμη οικονομία ηθελημένα ή μη διευκολύνει το οικονομικό έγκλημα να δραστηριοποιείται μέσα από αυτήν. Κρίσιμος, δε, καθίσταται ο ρόλος των τραπεζών μέσω της πληθώρας χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών που παρέχουν και του ιδιότυπου τρόπου λειτουργίας τους, καθώς συχνά τίθενται, εκούσια ή ακούσια, στην υπηρεσία των δραστών του εγκλήματος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το σκάνδαλο στην ελβετική τράπεζα HSBC, το έτος 2008, από το οποίο αφενός αναδείχθηκε ο αδιαφανής τρόπος λειτουργίας της εν λόγω τράπεζας, αφετέρου προέκυψε, μεταξύ άλλων, η περιβόητη «Λίστα Λαγκάρντ», η οποία περιλάμβανε μεγάλο αριθμό πελατών της τράπεζας που τηρούσαν «μυστικούς» λογαριασμούς, όπου κατέθεταν χρήματα προερχόμενα από φοροδιαφυγή.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Κεφάλαιο 1ο : Το Οικονομικό Έγκλημα

1.1 Έννοια και διαστάσεις του οικονομικού εγκλήματος

Η μετάβαση από την αγροτικού τύπου οικονομία στον καπιταλισμό άλλαξε το τοπίο, τόσο στη δομή της κοινωνικής οργάνωσης όσο και στον τομέα της οικονομίας (Βιδάλη Σ., 2022). Ο νέος τρόπος οργάνωσης της οικονομίας χαρακτηρίστηκε από τη δημιουργία νέων αναγκών στους πολίτες και η έννοια της “κατανάλωσης” ήλθε στο προσκήνιο, με τις απαιτήσεις των πολιτών για νέα προϊόντα και υπηρεσίες να αυξάνονται. Παράλληλα η τεχνολογική πρόοδος και η εξέλιξη της πληροφορικής αύξησαν το εύρος των προσφερόμενων δυνατοτήτων σε διάφορους τομείς, με αποτέλεσμα πλέον να γίνεται λόγος για μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία, που ξεπερνά τα στενά χωρικά όρια του κράτους και εκτείνεται σε διακρατικό και διεθνές επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό δεν μένει ανεπηρέαστος ούτε ο τομέας του εγκλήματος, το οποίο ως κοινωνικό φαινόμενο, εξελίσσεται μαζί με την κοινωνία και αξιοποιεί, μεταξύ άλλων και τις δυνατότητες της σύγχρονης οικονομίας και του χρηματοπιστωτικού τομέα, προκειμένου να μεγιστοποιήσει ή/και να αποκρύψει τα κέρδη του. Έτσι δικαιολογείται η εξέλιξη και η επέκταση του οικονομικού εγκλήματος στις μέρες μας.

Οι πρώτες αναφορές περί οικονομικού εγκλήματος ανήκουν στο Sutherland, ο οποίος το 1939, μελέτησε τις 70 μεγαλύτερες εταιρείες των Η.Π.Α. και διαπίστωσε ότι ακόμη και οι μεγάλες εταιρείες παραβαίνουν το νόμο αλλά οι δικές τους πράξεις τιμωρούνται συνήθως σε επίπεδο αστικού ή διοικητικού δικαίου, εκφεύγοντας του ποινικού νόμου (Sutherland E., 1945). Εξαιτίας της κοινωνικής θέσης των δραστών τους, οι οποίοι έφεραν κύρος και εξουσία, ήταν ιδιαιτέρως μορφωμένοι, με εκλεπτυσμένους τρόπους, ακόμη και προσεγμένη ενδυμασία, ο Sutherland εισήγαγε τον όρο «εγκλήματα του λευκού κολάρου», θέλοντας να περιγράψει τις εγκληματικές δραστηριότητες που διαπράττονται από άτομα υψηλής κοινωνικής ή οικονομικής θέσης. Πρόκειται για ανθρώπους, υπεράνω πάσης υποψίας, οι οποίοι, αξιοποιώντας το κύρος και τη θέση τους, έχουν τη δυνατότητα να προσβάλουν κανόνες, να παραβούν το νόμο και μάλιστα χωρίς να κινήσουν υποψίες, ενώ ακόμη κι αν η δράση τους γίνει αντιληπτή, συνήθως τη “γλιτώνουν” με αστικές ή διοικητικές κυρώσεις (Victoria A., 2019).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Το έγκλημα του λευκού κολάρου ανέδειξε μόνο μια πτυχή της οικονομικής εγκληματικότητας. Πραγματικά, επισκοπώντας τη σχετική βιβλιογραφία διαπιστώνουμε ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένος ορισμός για το οικονομικό έγκλημα. Αντίθετα πρόκειται για κατασκευή της Εγκληματολογίας, η οποία λειτουργεί ως έννοια - ομπρέλα, δηλαδή εμπερικλείει πολλές επιμέρους μορφές εγκληματικής δραστηριότητας, άσχετα, εάν αυτές τυποποιούνται ή όχι σε κάποιο νόμο (Μιχαλοπούλου Ελ., 2019). Θα μπορούσαμε όμως να αναφέρουμε ως κοινό σημείο των επιμέρους πράξεων το χρηματικό κέρδος. Έτσι ως οικονομικά εγκλήματα, μπορούν να οριστούν αυτά που τυποποιούνται στο 9ο και στο 23ο (εγκλήματα σχετικά με το νόμισμα, άλλα μέσα πληρωμής και ένσημα και εγκλήματα κατά περιουσιακών αγαθών αντίστοιχα) κεφάλαια του Π.Κ. και σε ειδικούς ποινικούς νόμους, ήτοι τα εγκλήματα κατά της περιουσίας και της ιδιοκτησίας, παραβάσεις της φορολογικής νομοθεσίας (φορολογικές παραβάσεις και φοροδιαφυγή), η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα (γνωστή και ως «ξέπλυμα χρήματος»), το λαθρεμπόριο ακόμη και πράξεις που εμπεριέχουν στοιχεία διαφθοράς (τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα). Το εύρος και η συχνότητα τέτοιων εγκλημάτων ποικίλλει από χώρα σε χώρα, ανάλογα με το επίπεδο θεσμικής οργάνωσης, τη διαφάνεια της δημόσιας διοίκησης και την αποτελεσματικότητα των ελεγκτικών μηχανισμών.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι, το οικονομικό έγκλημα δεν αποσκοπεί μόνο στο χρηματικό κέρδος. Αντίθετα, σε ορισμένες περιπτώσεις, ο δράστης επιδιώκει, μέσω αυτού, την απόκτηση κοινωνικού κύρους, επιρροής ή πολιτικής ισχύος. Αποβλέπει δηλαδή στην πρόσκτηση εξουσίας, που του επιτρέπει να εξασφαλίσει την εδραίωσή του μέσα στην κοινωνία (Μιχαλοπούλου Ελ., 2019). Επομένως αποκτά τη δυνατότητα συνδιαλλαγής με τους εκπροσώπους του κράτους (πολιτικά πρόσωπα και αρχές επιβολής του νόμου) καθώς και με τη νόμιμη οικονομία, στην οποία επενδύει μέρος των παράνομων εσόδων του. Έτσι αναδεικνύεται η συμβιωτική σχέση μεταξύ εγκλήματος, πολιτικής και νόμιμης οικονομίας για την οποία μίλησε ο Chambliss τη δεκαετία του 1970 (Chambliss W.J., 2004).

Τέλος, το οικονομικό έγκλημα είναι εξαιρετικά δύσκολο να μετρηθεί. Τα κέρδη που προκύπτουν δεν εμφανίζονται πάντα στους πιο διαδεδομένους οικονομικούς δείκτες. Τις περισσότερες φορές παρατηρείται ότι κρύβονται πίσω από επαγγελματικές διευκολύνσεις ή μορφές κοινωνικής προβολής. Καταλαβαίνουμε λοιπόν πως το πραγματικό μέγεθος του

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

οικονομικού εγκλήματος παραμένει σε μεγάλο βαθμό «αόρατο» και συχνά υποτιμημένο, καθιστώντας το μία επικίνδυνη και ύπουλη μορφή εγκληματικότητας στη σύγχρονη οικονομία και κοινωνία.

1.2 Ενδεικτική αναφορά των κυριότερων μορφών οικονομικού εγκλήματος

1.2.1 Η φοροδιαφυγή

Το οικονομικό έγκλημα εμφανίζεται με διάφορες μορφές, όπως προαναφέρθηκε. Αναμφίβολα μια από τις γνωστότερες και πιο διαδεδομένες μορφές του είναι η φοροδιαφυγή, η οποία απασχολεί σε μεγάλο βαθμό τα κράτη, καθώς επηρεάζει άμεσα τα δημόσια έσοδα και συνακόλουθα τη δυνατότητα ενός κράτους να χρηματοδοτεί υπηρεσίες και υποδομές που αφορούν το σύνολο της κοινωνίας (παροχές υγείας, παιδείας, δημόσια έργα κ.λπ.) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017). Σύμφωνα με το άρθρο 55 του Ν. 4174/2013, φοροδιαφυγή θεωρείται η απόκρυψη εισοδημάτων από οποιαδήποτε πηγή όπως μισθών, επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, ελεύθερων επαγγελματιών ή οποιασδήποτε άλλου είδους οικονομική δραστηριότητα υπάρχει με σκοπό την υποβολή ανακριβούς ή ελλιπούς φορολογικής δήλωσης με αναληθή ή ψευδή στοιχεία.

Οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να γίνει αυτή η απόκρυψη εισοδημάτων ή μεγιστοποίηση δαπανών ανάλογα με το σημείο αναφοράς (πολίτες ή επιχειρήσεις) είναι πολλοί. Ένας συνηθισμένος τρόπος είναι η καταχώρηση πλασματικών ή υπερβολικά διογκωμένων δαπανών, έτσι ώστε να μειωθεί τεχνητά το φορολογητέο εισόδημα. Ένας άλλος τρόπος είναι η ανακριβής απόδοση φόρων, για παράδειγμα όταν υπάρχουν υποχρεώσεις προς το Δημόσιο που δηλώνονται μειωμένες ή δεν δηλώνονται καθόλου. Ιδιαίτερα σοβαρή μορφή φοροδιαφυγής αποτελεί η έκδοση εικονικών τιμολογίων ή η νόθευση φορολογικών στοιχείων. Αυτό σημαίνει είτε τιμολόγια για συναλλαγές που δεν πραγματοποιήθηκαν ποτέ, είτε τιμολόγια με αξίες που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Επιπλέον, όταν κάποιος χρησιμοποιεί παραποιημένα στοιχεία για να εισπράξει επιστροφή φόρου που δεν δικαιούται, αυτό αποτελεί

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

επίσης σαφή μορφή φοροδιαφυγής. Για όλες τις παραπάνω περιπτώσεις προβλέπονται σημαντικά πρόστιμα, καθώς και ποινικές κυρώσεις ανάλογα με τη σοβαρότητα της παράβασης (Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας Ε. Έ., 2024).

Η φοροδιαφυγή θεωρείται ένα από τα πιο επιζήμια οικονομικά εγκλήματα και η έκταση της διαφέρει από χώρα σε χώρα. Εξάλλου εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως ενδεικτικά από την πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος, την αναποτελεσματικότητα των ελεγκτικών μηχανισμών, το ύψος των φορολογικών επιβαρύνσεων, αλλά και το μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο των πολιτών. Ένα σύστημα που αλλάζει συνεχώς, που είναι περίπλοκο και δεν διασφαλίζει σταθερότητα, δημιουργεί ανασφάλεια και συχνά ενισχύει την καχυποψία των φορολογουμένων. Έτσι, πολλοί καταλήγουν να θεωρούν ότι δεν αντιμετωπίζονται δίκαια ή ότι το σύστημα δεν λειτουργεί υπέρ τους, γεγονός που ενισχύει την τάση προς τη φοροδιαφυγή και την άνθιση της παράνομης και εγκληματικής οικονομικής δραστηριότητας δημιουργώντας μια σκιά οικονομία (Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας Ε. Έ., 2024).

Για να κατανοηθεί πραγματικά το φαινόμενο, είναι απαραίτητο να εξεταστούν και οι αιτίες του. Σε περιόδους οικονομικής κρίσης, όταν τα εισοδήματα μειώνονται αλλά οι υποχρεώσεις παραμένουν ίδιες ή αυξάνονται, πολλοί πολίτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η φοροδιαφυγή είναι μονόδρομος για την οικονομική τους επιβίωση. Από την άλλη μεριά, όταν οι φορολογικοί συντελεστές είναι ιδιαίτερα υψηλοί και δεν υπάρχει ισότιμη κατανομή των βαρών, δημιουργείται αίσθημα αδικίας σε πολίτες και επιχειρήσεις. Σε χώρες όπου το επίπεδο φορολογικής κουλτούρας είναι χαμηλό ή όπου υπάρχει ελλιπής ενημέρωση, οι πολίτες πολλές φορές δεν αντιλαμβάνονται τη σοβαρότητα και τις συνέπειες της φοροδιαφυγής.

Επιπλέον, οι δράστες συχνά αξιοποιούν τις αδυναμίες του ίδιου του συστήματος. Τα ελεγκτικά όργανα συχνά αντιμετωπίζουν ελλείψεις προσωπικού, τεχνολογικού εξοπλισμού ή εκπαίδευσης και έτσι δεν μπορούν να ελέγξουν σε ικανοποιητικό βαθμό και να εντοπίσουν αποτελεσματικά όλες τις παραβάσεις. Όταν οι έλεγχοι δεν είναι συστηματικοί ή όταν οι κυρώσεις δεν εφαρμόζονται με συνέπεια, οι φοροφυγάδες δεν αποθαρρύνονται αντίθετα συνεχίζουν την δράση τους. Ταυτόχρονα, η απουσία κινήτρων για τους συνεπείς φορολογούμενους όπως φορολογικές ελαφρύνσεις ή επιβραβεύσεις δημιουργεί την εντύπωση ότι οι τυπικοί πολίτες δεν ωφελούνται πρακτικά από τη συμμόρφωσή τους. Τουναντίον, η

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

επιβολή πρόσθετων φόρων, για την κάλυψη των ελλειμάτων του προϋπολογισμού, βαρύνει συνήθως τα μικρά και μεσαία κοινωνικά στρώματα, εντείνοντας τις οικονομικές ανισότητες μέσα στην κοινωνία. Τελικά η οικονομική ζημία βαρύνει αρχικά το κράτος αλλά, συγχρόνως υπονομεύει την κοινωνική συνοχή, αφού δημιουργείται μια πραγματικότητα όπου οι κανόνες δεν εφαρμόζονται με τον ίδιο τρόπο για όλους (Τάτσος Ν., 2001).

Εικόνα 1 Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ (ΠΗΓΗ: ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ)

1.2.2 Το λαθρεμπόριο

Ως λαθρεμπόριο εννοείται η παράνομη μεταφορά και διακίνηση προϊόντων, χωρίς να πληρώνονται οι νόμιμοι φόροι και δασμοί. Στο άρθρο 155 του Τελωνειακού Κώδικα (Ν. 2960/2001) απαριθμούνται οι επιμέρους μορφές εμφάνισης της λαθρεμπορίας, οι οποίες συνίστανται στην εισαγωγή/εξαγωγή εμπορευμάτων εντός τελωνειακού χώρου ή στη διάθεση στην κατανάλωση εμπορευμάτων χωρίς γραπτή άδεια της αρμόδιας αρχής και χωρίς να υπαχθούν στους προβλεπόμενους τελωνειακούς ελέγχους, προς το σκοπό αποφυγής πληρωμής των αναλογούντων δασμών και φόρων.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Το λαθρεμπόριο μπορεί να γίνει με οποιοδήποτε μέσο. Με αυτοκίνητα και φορτηγά, με πλοία ή ακόμη και με αεροπλάνα. Συχνά το λαθρεμπόριο δεν γίνεται μόνο του, αλλά συνδέεται με άλλα εγκλήματα, όπως πλαστά τιμολόγια, ψεύτικα ταξιδιωτικά έγγραφα και ξέπλυμα χρήματος.

Έτσι δημιουργούνται οργανωμένα κυκλώματα που λειτουργούν σε πολλές χώρες, κάτι που κάνει την αντιμετώπισή τους ακόμη πιο δύσκολη αφού η κατάσταση κρίνεται πλέον εκτός ελέγχου (Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας Έ. γ., 2024).

Τα στοιχεία που προκύπτουν από τις επίσημες εκθέσεις της Διεύθυνσης Οικονομικής Αστυνομίας ενδεικτικά για το διάστημα από το 2020 έως το 2023 (χωρίς το έτος 2022 καθώς η έκθεση δεν φαίνεται διαθέσιμη στην επίσημη σελίδα της Ελληνικής αστυνομίας) και αφορούν αδικήματα λαθρεμπορίου αναφέρουν πως το 2020 ολοκληρώθηκαν 48 υποθέσεις (Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας, Ετήσια Έκθεση Απολογισμού, 2021), το 2021 ασχολήθηκαν με 10 (Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας, Ετήσια Έκθεση Απολογισμού , 2022), και το 2023 χειρίστηκαν 121 υποθέσεις (Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας, Ετήσια Έκθεση Απολογισμού, 2024) είναι αποκαλυπτικά καθώς κατά σειρά των τελευταίων ετών σύμφωνα με τις προαναφερθείσες εκθέσεις δείχνουν ότι, αν και ο αριθμός των υποθέσεων που εντοπίζονται αυξομειώνεται στα χρόνια ωστόσο οι ποσότητες των προϊόντων που κατάσχονται δύναται να είναι μεγαλύτερες ακόμα και σε μικρότερο αριθμό υποθέσεων που ελέγχονται. Τα κέρδη από λαθρεμπόριο υπολογίζονται σε πολλά εκατομμύρια ευρώ, ωστόσο είναι ακατόρθωτο να προσδιοριστεί επακριβώς καθώς προσδιορίζεται μόνο για τις περιπτώσεις που αποκαλύφθηκαν τελικά από τις αρμόδιες αρχές (Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας, Ετήσια Έκθεση Απολογισμού, 2024).

Τα προϊόντα που διακινούνται πιο συχνά παράνομα είναι ο καπνός, το αλκοόλ και τα καύσιμα. Το λαθρεμπόριο τσιγάρων και καπνού είναι το πιο διαδεδομένο. Στην Ελλάδα μάλιστα κατασχέθηκαν πάνω από 30 εκατομμύρια γραμμάρια καπνού μόνο το 2021. Αύξηση έχει εμφανιστεί και στο λαθρεμπόριο αλκοόλ, αφού οι υποθέσεις από 19 το 2021 ανέβηκαν σε 24 το 2022. Στα καύσιμα, οι αρχές ασχολήθηκαν με 5 υποθέσεις που αφορούσαν παράνομη διακίνηση βενζίνης, πετρελαίου και άλλων ειδικών καυσίμων (Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας, Ετήσια Έκθεση Απολογισμού , 2022) ; (Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας, Ετήσια Έκθεση Απολογισμού, 2024).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Το λαθρεμπόριο έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις τα τελευταία χρόνια. Η χώρα μας, δε, λόγω και των γεωγραφικών της χαρακτηριστικών έχει σημαίνουσα θέση, καθώς η γεωγραφική της θέση την καθιστά ιδανικό κόμβο διαδρομής για το λαθρεμπόριο από χώρες της Αφρικής και της Ασίας προς την Ευρώπη. Ειδικά το λαθρεμπόριο καπνού αποτελεί κύρια δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος, λόγω της δυνατότητας αποκομιδής υψηλού κέρδους με χαμηλό ρίσκο (Χιόνης Δ., 2016).

Οι οικονομικές συνέπειες του λαθρεμπορίου είναι σοβαρές, καθώς το κράτος χάνει τεράστια ποσά από φόρους που δεν καταβάλλονται. Επιπροσθέτως βάζει κατά της νόμιμης οικονομίας, καθώς δημιουργεί συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού προς τις νόμιμες επιχειρήσεις, οι οποίες δυσκολεύονται να ανταγωνιστούν τα φθηνά προϊόντα που διακινούν όσοι συνεργάζονται με τους δράστες λαθρεμπορίας. Τέλος τίθεται σε κίνδυνο η υγεία των καταναλωτών εξαιτίας προϊόντων αμφίβολης ποιότητας, μη ελεγχμένων από τους αρμόδιους φορείς (Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας, Ετήσια Έκθεση Απολογισμού, 2024).

1.2.3 Οι παντός είδος απάτες

Σύμφωνα με το άρθρο 386 του Ποινικού Κώδικα, απάτη στοιχειοθετείται με την εν γνώσει του δράστη παράσταση ψευδών γεγονότων σαν αληθινών ή την αθέμιτη απόκρυψη ή παρασιώπηση αληθινών γεγονότων, από τις οποίες (πράξεις) βλάπτεται ξένη περιουσία, πείθοντας κάποιον σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή, με σκοπό να αποκομίσει ο ίδιος ο δράστης ή άλλος παράνομο περιουσιακό όφελος από τη βλάβη της ξένης περιουσίας. Με απλά λόγια, ο δράστης ξεγελάει το θύμα και το πείθει να κάνει, να παραλείψει ή να ανεχθεί κάποια ενέργεια, προκειμένου να κερδίσει ο ίδιος ο δράστης ή άλλος οικονομικό όφελος.

Η επισκόπηση των σχετικών διατάξεων του Ποινικού Κώδικα αναδεικνύει τις επιμέρους περιπτώσεις τέλεσης απάτης. Όμως τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται μια τάση αύξησης των ηλεκτρονικών απατών, δηλαδή εκείνων που γίνονται μέσω του διαδικτύου ή λοιπών ηλεκτρονικών μέσων. Τούτο δικαιολογείται πλήρως σε μια εποχή που η τεχνολογία εξελίσσεται με ραγδαίους ρυθμούς. Ειδικά την περίοδο της πανδημίας, κατά την οποία οι πολίτες έκαναν περισσότερες online αγορές και ηλεκτρονικές συναλλαγές, διαπιστώθηκε

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

πολλαπλασιασμός των αντίστοιχων περιστατικών (Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας Έ. γ., 2024).

Οι μέθοδοι εξαπάτησης που χρησιμοποιούνται από τους δράστες είναι πολλές: ψεύτικα email που μοιάζουν σαν να έρχονται από μια τράπεζα, SMS που ζητούν προσωπικούς κωδικούς, ιστοσελίδες που δείχνουν πραγματικές αλλά είναι παγίδες, αγγελίες προϊόντων που δεν υπάρχουν, υποτιθέμενες επενδύσεις, ακόμη και τηλεφωνήματα που παρουσιάζονται ως «επείγοντα». Ο στόχος όλων αυτών είναι να αποσπάσουν χρήματα ή προσωπικά στοιχεία που θα δώσουν πρόσβαση στους τραπεζικούς λογαριασμούς των πολιτών.

Οι συνέπειες της απάτης εκτείνονται σε διαφορετικά επίπεδα. Αρχικά το θύμα της απάτης υφίσταται οικονομική ζημία. Συγχρόνως, όμως δημιουργείται γενικότερη ανασφάλεια στις συναλλαγές, δυσχεραίνεται η λειτουργία των επιχειρήσεων και δημιουργείται η ανάγκη επένδυσης σε ακριβότερα και πιο εξελιγμένα συστήματα προστασίας, κυρίως σε ότι αφορά στις επιχειρήσεις και στις τράπεζες. Μάλιστα η εξελισσόμενη αλλαγή στις μεθόδους εξαπάτησης, με την αξιοποίηση και των δυνατοτήτων της σύγχρονης τεχνολογίας, συνιστά πρόκληση για την αντιμετώπιση του εν λόγω εγκλήματος. Κατά την άποψη της γράφουσας τα επόμενα χρόνια θα σημειωθούν ενδιαφέρουσες εξελίξεις στο εν λόγω πεδίο (είτε από τη σκοπιά των δραστών, είτε από την πλευρά των αρχών για την εξιχνίαση και δίωξη των αντίστοιχων εγκλημάτων), λόγω και της όλο αυξανόμενης χρήσης της τεχνολογίας Α.Ι (Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας Δ. Τ., 2022).

1.2.4 Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα

Μία από τις σημαντικότερες μορφές οικονομικού εγκλήματος είναι η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα. Πρόκειται για ένα φαινόμενο που, αν και έχει βαθιές ιστορικές ρίζες, γνώρισε ιδιαίτερη εξάπλωση από τα μέσα του 20ού αιώνα και αποτέλεσε σοβαρή πρόκληση για τα κράτη σε διεθνές επίπεδο (Παπαδημητράκης Γ., 2022). Στη χώρα μας οι εν λόγω πράξεις τυποποιούνται στο ν. 4557/2018 (Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας). Μεταξύ άλλων στο συγκεκριμένο νόμο περιγράφονται οι επιμέρους πράξεις, με

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

τις οποίες ο εκάστοτε δράστης προσπαθεί να αποκρύψει ή να συγκαλύψει την παράνομη προέλευση της περιουσίας του ή αξιοποιεί τις υπηρεσίες του χρηματοπιστωτικού τομέα, προκειμένου να προσδώσει νομιμοφάνεια στην εν λόγω περιουσία. Έτσι έσοδα από εγκληματικές πράξεις μετατρέπονται σε «καθαρά» κεφάλαια που μπορούν στη συνέχεια να επαναχρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση είτε νόμιμων, είτε παράνομων δραστηριοτήτων.

Η διαδικασία αυτή συνήθως ακολουθεί τρεις βασικά στάδια: Κατά το πρώτο στάδιο της τοποθέτησης ή απόκρυψης, τα παράνομα χρήματα τοποθετούνται σε τραπεζικούς λογαριασμούς ή επενδύονται σε συγκεκριμένα προϊόντα του χρηματοπιστωτικού τομέα, προς το σκοπό εισαγωγής τους στη νόμιμη οικονομία. Ακολουθεί το στάδιο της διαστρωμάτωσης, κατά το οποίο τα χρήματα που εισήχθησαν στον τραπεζικό τομέα διακινούνται μεταξύ τραπεζικών ιδρυμάτων, προκειμένου να “καλυφθεί” η παράνομη προέλευσή τους, ενώ στο τελικό στάδιο της ολοκλήρωσης, τα “ξεπλυμένα” χρήματα επανεισάγονται στο οικονομικό σύστημα, εμφανιζόμενα ως κεφάλαια που προέρχονται από νόμιμες επιχειρηματικές δραστηριότητες (Παπαδημητράκης Γ., 2022).

Στη διαδικασία αυτή κομβικός είναι ο ρόλος των χωρών - φορολογικών παραδείσων, όπου, ένεκα του αυστηρού τραπεζικού απορρήτου, παρέχονται εγγυήσεις απόκρυψης τόσο της προέλευσης της επίμαχης περιουσίας, όσο και των στοιχείων ταυτότητας του πραγματικού δικαιούχου.

Η πρακτική του “ξεπλύματος” του βρώμικου χρήματος είναι αρκετά παλιά. Όπως αναφέρει ο Seagrave, ανάλογες πρακτικές εντοπίζονται ήδη από τις ενέργειες Κινέζων εμπόρων, σε περιόδους όπου η κυβέρνηση επέβαλε αυστηρούς περιορισμούς στο εμπόριο. Για να συνεχίσουν τις επαγγελματικές τους δραστηριότητες ή ακόμα και να εξασφαλίσουν το εισόδημά τους ή στο τέλος και να αποκτήσουν περισσότερο κέρδος αρκετοί έστρεψαν το ενδιαφέρον τους στους παράνομους τρόπους απόκτησης χρημάτων, όπως η ένταξη στην μαύρη αγορά, οι εκβιασμοί και οι δωροδοκίες. Όμως, τα χρήματα που αποκτούσαν με αυτούς τους τρόπους έπρεπε να κρυφτούν από το κράτος. Έτσι ανέπτυξαν μια πρακτική μετατροπής των χρηματικών ποσών σε περιουσιακά στοιχεία μεγάλης αξίας όπως σε πολύτιμα μέταλλα, κοσμήματα και αντικείμενα που δεν μπορούσαν να εντοπιστούν εύκολα από τις κρατικές αρχές. Με αυτό το σύστημα είχαν τη δυνατότητα όχι μόνο να προστατεύουν τα κέρδη τους

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

αλλά και να τα επενδύουν εκ νέου σε άλλες εμπορικές δραστηριότητες, διατηρώντας ενεργό τον οικονομικό τους κύκλο χωρίς να γίνεται αντιληπτή η προέλευση των χρημάτων, ότι δηλαδή έχουν προέλθει από παράνομες και εγκληματικές δραστηριότητες.

Το φαινόμενο αυτό εξελίχθηκε και πήρε ακόμη μεγαλύτερες διαστάσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής κατά την διάρκεια του 20ού αιώνα, την εποχή δηλαδή που παράλληλα εμφανίστηκε εξελισσόμενη η άνοδος της οργανωμένης εγκληματικότητας. Κατά την εποχή της ποτοαπαγόρευσης οι μαφιόζικες οργανώσεις αύξησαν τις παράνομες δραστηριότητες τους και συγκέντρωναν τεράστια κέρδη από την παράνομη διακίνηση αλκοόλ. Τελικό μέλημα των οργανώσεων ήταν ότι έπρεπε να βρουν τρόπους να αποκρύψουν αυτά τα παράνομα ποσά που αποκόμισαν από τις δραστηριότητες της σκιώδους οικονομίας. Ένας από τους πιο συνηθισμένους τρόπους που χρησιμοποιούνται σε τέτοιου είδους παρατυπίες και παρανομίες αποτελεί η εξαγορά νόμιμων επιχειρήσεων, όπως μπαρ, εστιατόρια ή μικρά εμπορικά καταστήματα. Αναμιγνύοντας τα παράνομα με τα νόμιμα έσοδα, οι αρχές δυσκολεύονταν να διακρίνουν τι ποσά προερχόταν από ποια δραστηριότητα, με αποτέλεσμα οι εγκληματικές οργανώσεις να λειτουργούν σχεδόν ανεμπόδιστα καθώς δεν μπορούσαν να προσκομιστούν αποδεικτικά στοιχεία για τα συγκεκριμένα κέρδη.

Ακόμη πιο έντονη έγινε η εξάπλωση της νομιμοποίησης εσόδων τη δεκαετία του 1980, με την κατακόρυφη αύξηση του εμπορίου ναρκωτικών. Μια μάλιστα παράνομη δραστηριότητα που στη χώρα της Λατινικής Αμερικής και ιδιαίτερα στην περιοχή της Κολομβίας με τα καρτέλ συγκέντρωναν τεράστια παράνομα ποσά σε μετρητά, τα οποία έπρεπε να διοχετευτούν με τρόπο που να επιτρέπει την είσοδό τους στο επίσημο τραπεζικό σύστημα για να καλυφθούν και να νομιμοποιηθούν. Δημιουργήθηκε έτσι μια ολόκληρη παράλληλη οικονομία, η οποία λειτουργούσε συχνά με τη σιωπηρή ανοχή ή και τη συμμετοχή διεφθαρμένων κρατικών στελεχών που χρηματίζονταν για να κάνουν τα στραβά μάτια στις παρανομίες. Η κατάσταση αυτή οδήγησε τη διεθνή κοινότητα στην ανάγκη θεσμικών παρεμβάσεων. Η νομιμοποίηση εσόδων αναγνωρίστηκε ως αυτοτελές ποινικό αδίκημα και άρχισαν να εφαρμόζονται αυστηρές διαδικασίες δέσμευσης και δήμευσης περιουσιακών στοιχείων που προέρχονταν από παράνομες δραστηριότητες.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Το φαινόμενο αυτό μετέπειτα συνδέθηκε και με το φαινόμενο της παγκόσμιας τρομοκρατίας και εντάθηκε περισσότερο ειδικά μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001. Το συγκεκριμένο περιστατικό φαίνεται να άλλαξε εξ' ολοκλήρου τη διεθνή αντιμετώπιση των ύποπτων χρηματοροών που πραγματοποιούνταν μέσω των παράνομων δραστηριοτήτων ανθίζοντας την παραοικονομία. Οι έλεγχοι στα τραπεζικά ιδρύματα έγιναν πιο αυστηροί, θεσπίστηκαν νέοι μηχανισμοί εποπτείας και ενισχύθηκαν τα δίκτυα συνεργασίας μεταξύ κρατών, ώστε να εντοπίζονται και να αποτρέπονται χρήματα που ενδεχομένως κατευθύνονταν στη χρηματοδότηση τρομοκρατικών ενεργειών και στην ενίσχυση των παρανόμων δραστηριοτήτων στην παγκόσμια οικονομία. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν πως είχε ξεκαθαριστεί πλέον ότι η παρακολούθηση των παράνομων οικονομικών ροών που προέρχονταν από όλες αυτές τις δραστηριότητες δεν αφορούσε πλέον μόνο την εγκληματικότητα του κοινού ποινικού δικαίου, αλλά συνδεόταν άμεσα με τη διεθνή ασφάλεια και τη σταθερότητα των κρατών.

Εικόνα 2 Η ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ΠΗΓΗ: ΕΝΩΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ Δ.Ε. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ)

1.2.5 Η περίπτωση της διαφθοράς

Η διαφθορά είναι, κατά κοινή διαπίστωση, μια από τις αιτίες που οδήγησαν την Ελλάδα σε οικονομικό αδιέξοδο, με την εμπλοκή της χώρας σε μακροχρόνια οικονομική κρίση

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

(Κουτζαμάνη Ε., 2016). Ως φαινόμενο χαρακτηρίζεται από το σύνθετο χαρακτήρα του και την αδυναμία καθολικά αποδεκτού ορισμού του, αν και μπορεί να αποδοθεί ως κάποιου είδους κατάχρησης της εξουσίας που έχει κάποιος, προκειμένου να αντλήσει προσωπικό όφελος. Εμφανίζεται δε σε κάθε χώρα και πολιτικό σύστημα, επηρεάζοντας αρνητικά τόσο το δημοσιονομικό τομέα όσο και γενικότερα την κοινωνική οργάνωση, ενώ μπορεί να διακριθεί, μεταξύ άλλων, στην “απλή” μικροδιαφθορά της καθημερινότητας, στην υψηλή διαφθορά και στην πολιτική διαφθορά (Ακρίβου Σ., 2020). Αναλόγως του βαθμού αποδοχής της από τους πολίτες διακρίνεται σε μαύρη διαφθορά, η οποία αποδοκιμάζεται από το σύνολο των πολιτών, σε λευκή διαφθορά, η οποία είναι ανεκτή από την κοινή γνώμη και στη γκριζα διαφθορά, η οποία άλλοτε γίνεται ανεκτή και άλλοτε όχι (Πανούσης Ι., 2016).

Η διαφθορά συνδέεται με το οικονομικό έγκλημα, του οποίου αποτελεί ειδικότερη μορφή. Πρόκειται για έγκλημα διακινδύνευσης που στρέφεται ενάντια στους δημοκρατικούς θεσμούς και είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη σε περιόδους οικονομικής κρίσης, όπως αναδεικνύεται και από τους διεθνείς φορείς. Για παράδειγμα η Ελλάδα, σύμφωνα με την κατάταξη της διεθνούς διαφάνειας, το 2014 ήταν 69η στη λίστα κατάταξης με βαθμολογία 43/100, δηλαδή αρκετά κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Κατά την αντίληψη των πολιτών η δωροδοκία είναι βασική μορφή της διαφθοράς (Καλλίρης Κ., 2016). Αντίστοιχα τροφοδοτεί το οικονομικό έγκλημα, καθώς τα παράνομα χρήματα που προέρχονται από αυτήν “ξεπλένονται” στις χώρες - φορολογικούς παραδείσους (Μιχαλοπούλου Ελ., 2019).

Η διαφθορά αποτελεί λευκό έγκλημα καθώς δεν εμφανίζεται στατιστικές εγκληματικότητας λόγω δυσχέρειας εντοπισμού ή μη καταγγελίας (Πανούσης Ι., 2016). Ωστόσο οι συνέπειές της εκτείνονται σε πολλούς τομείς, καθώς συνδέεται με τη σπατάλη δημόσιου χρήματος και συνακόλουθα τη στέρηση των πόρων αυτών από παροχές προς τους πολίτες, την τρώση της αξιοπιστίας του κράτους και την αδυναμία προσέλκυσης επενδύσεων, τη δημιουργία κλίματος αθέμιτου ανταγωνισμού, που πλήττει και τις υγιείς επιχειρήσεις, ενώ μειώνει την εμπιστοσύνη των πολιτών στους θεσμούς, διαβρώνει το κράτος δικαίου και απειλεί τη δημοκρατία (Ακρίβου Σ., 2020).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

1.2 Η μεταβλητή του οργανωμένου εγκλήματος.

Κατά την άποψη της γράφουσας, η ανάλυσή μας περί της οικονομικής εγκληματικότητας, θα ήταν ελλιπής, αν δεν υπήρχε κάποια, μικρή έστω, αναφορά στο οργανωμένο έγκλημα. Και τούτο διότι, όπως αναδεικνύεται από τις εγκληματολογικές μελέτες, δεν υπάρχουν στεγανά όρια μεταξύ οικονομικού και οργανωμένου εγκλήματος (Μιχαλοπούλου Ελ., 2019). Αντίθετα, συχνά, οικονομικά εγκλήματα διαπράττονται στα πλαίσια οργανωμένης εγκληματικής δράσης, καθώς αντικείμενο απασχόλησης της οργανωμένης εγκληματικότητας αποτελεί ο έλεγχος των παράνομων αγορών, καθώς και η παραγωγή και διάθεση παράνομων προϊόντων και υπηρεσιών, που διακινούνται στις εν λόγω αγορές (Varese F., 2016).

Το φαινόμενο του οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος, μοιάζει αρκετά ασαφές, καθώς υπάρχουν τόσοι πολλοί ορισμοί για την περιγραφή του, που αγγίζουν τους 150 σε αριθμό (Lampe V., 2011). Οι επιμέρους μελετητές δίνουν διάφορες προοπτικές στον όρο. Κάθε χώρα μπορεί να ερμηνεύει με διαφορετικό τρόπο το οργανωμένο έγκλημα. Το 1992 η Ευρωπαϊκή Ένωση προχώρησε σε διατύπωση σχετικού ορισμού, ενώ λίγο αργότερα ο ΟΗΕ επιδίωξε να δώσει έναν διεθνώς αναγνωρισμένο ορισμό, ο οποίος οδήγησε στην καλύτερη κατανόηση του φαινομένου (Gurciullo S., 2014).

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τον πολυδιάστατο χαρακτήρα του οργανωμένου εγκλήματος, στην παρούσα εργασία θα επικεντρωθούμε στα εγκλήματα, τα οποία επηρεάζουν περισσότερο τη νόμιμη οικονομία, και θα αποκλείσουμε, για παράδειγμα, αυτά που αφορούν εγκλήματα από συμμορίες. Κατ' αυτόν τον τρόπο γίνεται αντιληπτή η σύνδεση μεταξύ οργανωμένου και οικονομικού εγκλήματος και πως η σχέση αυτή επιδρά στο πεδίο της οικονομίας.

Τη δεκαετία του 1970 η σικελική μαφία επικέντρωσε τις δραστηριότητές της στη διακίνηση ναρκωτικών, καθώς το εμπόριο ηρωίνης και κοκαΐνης έδιναν μεγάλο περιθώριο επίτευξης κέρδους, παρέχοντας, εν συνεχεία στη μαφία πλήρη έλεγχο στην οικονομία και στους κυβερνητικούς κανόνες της Σικελίας. Άλλο παράδειγμα αποτελούν τα καρτέλ ναρκωτικών της Κολομβίας, τα οποία μετέτρεψαν τη χώρα σε ναρκοκράτος. Κοινό σημείο των εν λόγω παραδειγμάτων ήταν τα υπέρογκα κέρδη και η υπερσυσσώρευση κεφαλαίων, τα οποία αποτέλεσαν βασικό παράγοντα επέκτασης προς τις παράνομες αγορές. Η διακίνηση

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

παράνομων αγαθών και υπηρεσιών αποτελούσε ιδιαίτερα κερδοφόρα πηγή εσόδων, λόγω των χαρακτηριστικών που τη διέκριναν. Για παράδειγμα, ένα βασικό χαρακτηριστικό συνίστατο στο ότι η προσφορά θα μπορούσε να περιοριστεί μόνο από τον κίνδυνο αστυνομικής δίωξης ή το κόστος, που θα προέκυπτε από υπόγεια δίκτυα παραγωγής και διανομής. Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό ήταν ο ελάχιστος ανταγωνισμός, καθώς υπήρχαν λίγοι προμηθευτές, λόγω της μονοπωλιακής ισχύος που εξασφάλιζαν οι βίαιες συνθήκες. Άμεσο αποτέλεσμα των εν λόγω δύο χαρακτηριστικών ήταν να υπάρχουν υψηλά κέρδη και (αντίστοιχα υψηλές τιμές), οι οποίες αύξαναν το περιθώριο κέρδους (Gurciullo S., 2014).

Συνεκδοχικά μέλημα των θιασωτών του οργανωμένου εγκλήματος έγινε η περαιτέρω αξιοποίηση του αποκομισθέντος οικονομικού οφέλους, το οποίο έπρεπε να νομιμοποιηθεί, προκειμένου να επιστρέψει «καθαρό» στην οικονομία. Έτσι, η απόκρυψη των εγκληματικών δραστηριοτήτων είναι ο βασικός λόγος, για τον οποίο οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες επενδύουν τα κέρδη τους σε νόμιμες επιχειρήσεις και δραστηριότητες, προς το σκοπό νομιμοποίησής τους (UNICRI, Organised crime and the legal Economy. The Italian Case, 2016).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Κεφάλαιο 2^ο : Διαφορετικές Διαστάσεις της Οικονομίας

2.1 Έννοια και Λειτουργίες της Νόμιμης Οικονομίας

Η προσπάθεια εύρεσης συγκεκριμένου ορισμού για τη νόμιμη οικονομία μοιάζει ατελέσφορη, καθώς φαίνεται να μην υφίσταται ενιαίος και επίσημος ορισμός της νόμιμης οικονομίας στην επιστημονική βιβλιογραφία. Η αναζήτηση του λήμματος σε εγκυκλοπαιδικές πηγές ξεκινά με τη διαπίστωση ότι δεν υπάρχει ακριβής ορισμός. Ωστόσο ο οικονομολόγος Άλφρεντ Μάρσαλ αξιοποιεί την έννοια της επιχειρηματικής δραστηριότητας και αποδίδει τον ορισμό της οικονομίας ως "τη μελέτη όλων των ανθρώπινων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων". Έτσι το αντικείμενο μελέτης αφορά στις ατομικές και κοινωνικές δραστηριότητες, οι οποίες συνδέονται με τέτοιο τρόπο που να κατευθύνονται στην ικανοποίηση των αναγκών μέσω διαφόρων λειτουργιών όπως της παραγωγής, της διανομής και της τελικής κατανάλωσης είτε αφορούν αγαθά είτε υπηρεσίες και στοχεύουν στην βελτίωση της ατομικής και κοινωνικής ευημερίας. Ακολούθως, ο Λάιονελ Ρόμπινς όρισε την οικονομία σαν "την επιστήμη, η οποία εξετάζει την ανθρώπινη συμπεριφορά ως σχέση μεταξύ δεδομένων σκοπών και ανεπαρκών μέσων, χρησιμοποιούμενων εναλλακτικώς για την πραγμάτωση των ανωτέρω σκοπών"(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα τ.46ος, 1996).

Ιστορικά, ο αντίστοιχος επιστημονικός κλάδος «γεννήθηκε» το έτος 1776 από τον φιλόσοφο Adam Smith και την "έρευνα του για τη φύση και τα αίτια του πλούτου των εθνών". Η συμβολή των Ελλήνων και των διανοητών του μεσαίωνα ήταν επίσης ουσιαστική. Από το 15ο έως και το 18ο αιώνα γράφτηκαν πολλά συγγράμματα σε σχέση με τον οικονομικό εθνικισμό που σήμερα είναι γνωστός σαν меркантиλισμός ή εμποροκρατισμός. Το 18ο αιώνα, μελέτες Γάλλων επιστημόνων και άλλων προσωπικοτήτων οδήγησαν στην κυκλοφορία μελετών που μπορούσαν να αποδώσουν στους συγγραφείς τους τον τίτλο του πρώτου οικονομολόγου, συναγωνιζόμενων του Adam Smith. Παρόλα αυτά και μένοντας στο ιστορικό κομμάτι ο Adam Smith είχε αφήσει πιο ολοκληρωμένη παρακαταθήκη καθώς είχε ιδρύσει και την "αγγλική σχολή της κλασικής πολιτικής οικονομίας", όπως ονομάστηκε αργότερα από τις επόμενες γενιές.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Μελέτη της αποτέλεσε ο πλούτος και η κατανομή του, οι αγορές και ο τρόπος λειτουργίας τους καθώς και η ύπαρξη και επίδραση του ανταγωνισμού στα πλαίσια της οικονομικής ανάπτυξης (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα τ.46ος, 1996).

Άσχετα από τη δυσκολία ορισμού, η οικονομία είναι αναπόσπαστο τμήμα της κοινωνίας και, ως εκ τούτου, στα πλαίσιά της επιδιώκεται ανάλυση των παραγόντων που επηρεάζουν τις τιμές των αγαθών και υπηρεσιών και των συντελεστών παραγωγής (εργασία, έδαφος). Οι αναλύσεις δεν περιορίζονται στην ανάλυση της μικρο-οικονομίας, δηλαδή λ.χ. στη μελέτη της συμπεριφοράς των καταναλωτών, των επιχειρήσεων ή των αγροτών και της μακρο-οικονομίας, ήτοι στη μελέτη του εισοδήματος, της απασχόλησης και της επένδυσης. Αντίθετα το αντικείμενο μελέτης είναι ευρύτερο και εστιάζει στη λειτουργία της οικονομίας και στον τρόπο με τον οποίο προωθείται η οικονομική δραστηριότητα, καθώς και πως η ανάπτυξη αυτή καθαυτή επηρεάζει ιδιαίτερα την οικονομική μεγέθυνση και την οικονομική πολιτική. Ως επιστημονικός κλάδος περιλαμβάνει ποικίλους τομείς, όπως την μικροοικονομική και μακροοικονομική θεωρία, την οικονομική ανάλυση των θεσμών, την ανάπτυξη την οικονομετρία κλπ. και συνδέεται με εξειδικευμένα πεδία της χρηματοπιστωτικής οικονομικής, της δημόσιας οικονομικής και του διεθνούς εμπορίου, της αγροτικής οικονομίας, των οικονομικών της εργασίας και άλλα. Σε επίπεδο δε οικονομολογικής ανάλυσης, η οικονομική πολιτική αξιολογείται με βάση το γενικότερο νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει την εργασία, τις επενδύσεις, και τη φορολογία καθώς επίσης και το ευρύτερο κανονιστικό πλαίσιο που λειτουργεί η αγορά και το κράτος.

Πάντως πιο ευχερής, ίσως, παρίσταται η περιγραφική απόδοση της νόμιμης οικονομίας, η οποία μπορεί να αποδοθεί ως το αντίθετο της σκιώδους οικονομίας ή παραοικονομίας. Δηλαδή για την απόδοση ορισμού ακολουθείται μια αντίστροφη διαδικασία, κατά την οποία, αφού εξαιρεθούν οι δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στην παράνομη οικονομία, οι υπόλοιπες (δραστηριότητες) συνιστούν τη νόμιμη οικονομία. Επομένως, τούτη περιλαμβάνει όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που εκτελούνται σύμφωνα με τους νόμους και τους κανόνες του οικονομικού συστήματος. Στις οικονομικές αυτές δραστηριότητες περιλαμβάνονται οι δραστηριότητες των πολιτών και των επιχειρήσεων που σχετίζονται με την εργασία, την

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών και που συμβάλλουν στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της χώρας. Με άλλα λόγια, η νόμιμη οικονομία περιλαμβάνει κάθε δραστηριότητα που λειτουργεί υπό νομικά αποδεκτά πλαίσια, φορολογείται και συμβάλλει με θετικό τρόπο στη σταθερότητα και ανάπτυξη της κοινωνίας (Gërçhani K. and Cichocki S., 2023). Οι οικονομικές δραστηριότητες οι οποίες παράγουν προστιθέμενη αξία και καταγράφονται σε επίσημες εκτιμήσεις του ΑΕΠ της κάθε χώρας ανήκουν στην νόμιμη οικονομία της. Όταν όλες αυτές οι δραστηριότητες ακολουθούνται με τον σωστό και νόμιμο τρόπο, τότε τα φορολογικά έσοδα από έμμεσους και άμεσους φόρους καταβάλλονται κανονικά (Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών, 2017). Η νόμιμη οικονομία βασίζεται στο οικονομικό δίκαιο, ήτοι σε εκείνο το νομικό πλαίσιο που δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για τη σταθερότητα των αγορών και την εξασφάλιση συνθηκών διαφάνειας, λειτουργώντας ως ακρογωνιαίος λίθος της σύγχρονης οικονομικής ζωής (Ouyang V., 2025).

Για να κατανοηθεί καλύτερα η λειτουργία της νόμιμης οικονομίας στην ελληνική πραγματικότητα, αξίζει να αναφερθούμε στα δυο πρώτα άρθρα του νόμου 4430/2016 (ΦΕΚ (31/10/2016)), κατά τα οποία σκοπός του εν λόγω νόμου είναι «1. [...] η δημιουργία του νομοθετικού πλαισίου για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, ως μορφή εναλλακτικής οργάνωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων. 2. Ειδικότερα, ο παρών νόμος στοχεύει: α. Στη διάχυση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας σε όλους τους δυνατούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας. β. Στη στήριξη και την ενίσχυση των παραγωγικών επιχειρημάτων αυτοδιαχείρισης και της συλλογικής κοινωνικής επιχειρηματικότητας. 3. Με τον παρόντα νόμο ρυθμίζονται θέματα που αφορούν στη σύσταση, στη λειτουργία και τη διοικητική εποπτεία των Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.» (άρθρο 1 του ως άνω νόμου). Η δε κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία ορίζεται στο άρθρο 2 ως «το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται σε μία εναλλακτική μορφή οργάνωσης των σχέσεων παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης και επανεπένδυσης, βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον.» (ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ). Με αυτόν τον τρόπο, η νόμιμη οικονομία δεν είναι απλά ένα οικονομικό εργαλείο, αλλά και μια ισχυρή βάση για τη λειτουργία, την ανάπτυξη και τη συνοχή της κοινωνίας στο σύνολό της.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Η έννοια αυτή γίνεται ακόμα πιο κατανοητή αν εξετάσουμε τις επιμέρους λειτουργίες και την επίδρασή της στην καθημερινή ζωή των πολιτών και στην οικονομία γενικότερα.

Η ανάπτυξη αποτελεί μία από τις βασικές λειτουργίες της νόμιμης οικονομίας και τούτο, διότι μια χώρα θεωρείται πως αναπτύσσεται όταν η παραγωγή αυξάνεται με νόμιμο τρόπο, η ανεργία παραμένει χαμηλή και τα εισοδήματα διανέμονται δίκαια στην κοινωνία και στους πολίτες της. Σε αντίθετη περίπτωση, η μείωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων οδηγεί αφενός σε χαμηλά φορολογικά έσοδα και αφετέρου σε περιορισμένη δυνατότητα για επενδύσεις σε δημόσια αγαθά και υπηρεσίες, γεγονότα με σημαντικό αντίκτυπο για όλους τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και το κράτος.

Στο επίκεντρο κάθε νόμιμης και λειτουργικής οικονομίας βρίσκεται η προστασία όλων των επιμέρους εμπλεκόμενων φορέων, ήτοι τόσο των ατόμων και των επιχειρήσεων, όσο και του κράτους. Συνεκδοχικά η εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς, μέσω των εκτελεστικών νόμων, οδηγεί σε επενδύσεις και παραγωγή και ανταλλαγή υπηρεσιών και αγαθών, οι οποίες θα ήταν αμφίβολες, εάν έλειπε η προστασία του νόμου (Edelman L.B and Stryker R., 2005).

Η οικονομία, για να επιτελέσει το σκοπό της, θα πρέπει να εμφανίζει κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά όπως αυτά προσδιορίζονται παρακάτω. Για παράδειγμα, σημαντικό στοιχείο μιας νόμιμης οικονομίας είναι η ορθή φορολόγηση, η οποία λειτουργεί ενισχυτικά προς τη φορολογική συμμόρφωση των πολιτών. Όταν δεν υπάρχει φοροδιαφυγή, το κράτος εξασφαλίζει τα έσοδα που χρειάζεται προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες του ίδιου και των πολιτών του και η φορολογική δικαιοσύνη ενισχύεται. Αυτό σημαίνει ότι οι πολίτες που είναι συνεπείς δεν επιβαρύνονται άδικα, ενώ όσοι δεν τηρούν τις υποχρεώσεις τους αντιμετωπίζουν τις απαραίτητες κυρώσεις. Έτσι ενισχύεται και η γενικότερη φορολογική ηθική, που αποτελεί βασικό γνώμονα της επιστήμης της φορολογίας και της οικονομίας (Gërçhani K. and Cichocki S., 2023).

Ο υγιής ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων αποτελεί επίσης βασικό χαρακτηριστικό της νόμιμης οικονομίας. Οι εταιρείες που λειτουργούν νόμιμα τιμολογούν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους με βάση το πραγματικό τους κόστος. Αντίθετα, όσες δραστηριοποιούνται στη

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

σκιώδη οικονομία μπορούν να έχουν χαμηλότερο κόστος και να καθορίζουν τιμές που στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό, δημιουργώντας αθέμιτα πλεονεκτήματα.

Σε μια οικονομία όπου οι συναλλαγές και τα εισοδήματα είναι διαφανή, το κράτος έχει τη δυνατότητα να ελέγχει τόσο τις πηγές των εισοδημάτων όσο και την οικονομική δραστηριότητα συνολικά. Έτσι περιορίζονται τα προβλήματα τόσο σε μικροοικονομικό όσο και σε μακροοικονομικό επίπεδο.

Συνολικά, μια νόμιμη οικονομία εξασφαλίζει σταθερότητα, διαφάνεια και δικαιοσύνη καθώς οι πολίτες μπορούν να εμπιστευθούν το κράτος και να νιώθουν πως αντιμετωπίζονται όλοι ισάξιοι και χωρίς αδικίες. Η λειτουργία σε αυτές είναι πιο δίκαιη και πιο ομαλή χωρίς παρελκόμενες καταστάσεις, αποτέλεσμα αυτού είναι η καθημερινότητα να είναι πιο ασφαλής για τους πολίτες και την ζωή τους. Αντίθετα, η σκιώδης οικονομία δημιουργεί προβλήματα στη λειτουργία της αγοράς, μειώνει τα δημόσια έσοδα και περιορίζει την ανάπτυξη της χώρας (Gërxhani K. and Cichocki S., 2023).

Η σημασία της νόμιμης οικονομίας είναι πολυδιάστατη για την ομαλή λειτουργία της κοινωνίας, καθώς εξασφαλίζει την προστασία των εργαζομένων και των καταναλωτών, διευκολύνει τη συλλογή φόρων από τους φορολογούμενους, τη χρηματοδότηση δημόσιων υπηρεσιών, και προάγει την ανάπτυξη και τη σταθερότητα του οικονομικού συστήματος. Η ύπαρξη νόμιμων κανόνων και ρυθμίσεων στα κράτη δημιουργεί διαφάνεια στις συναλλαγές και εμπιστοσύνη στις αγορές, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπει στο κράτος να εφαρμόζει πολιτικές κοινωνικής προστασίας, όπως εξασφάλιση του σεβασμού των ατομικών δικαιωμάτων (στα οποία εντάσσονται και τα ασφαλιστικά δικαιώματα) και εύρυθμη λειτουργία του συστήματος απονομής ωφελημάτων (λ.χ. μισθών, λοιπών επιδομάτων, συντάξεων κ.ο.κ.) (Gërxhani K. and Cichocki S., 2023).

2.2 Η Σκιώδης Οικονομία

Από την άλλη πλευρά, η σκιώδης οικονομία έχει γίνει αντικείμενο συζήτησης αρκετές φορές στους διεθνείς κύκλους ανάπτυξης, ιδιαίτερα στη δεκαετία του 1970 μετά την ανακάλυψή της

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

στην Αφρική, ενώ στη σημερινή εποχή το ενδιαφέρον παραμένει σε πολύ υψηλά επίπεδα παγκοσμίως, καθώς το εν λόγω φαινόμενο περιλαμβάνει ένα μεγάλο τμήμα της οικονομίας και των εργαζομένων, οι οποίοι δραστηριοποιούνται εκτός των ρυθμιστικών και εργασιακών πλαισίων. Γενικά τείνει να εμφανίζεται σε διάφορες καινούργιες μορφές και μέρη, ενώ τα βασικά χαρακτηριστικά της περιλαμβάνουν άτυπες θέσεις εργασίας και υποστήριξη άτυπων επιχειρήσεων. Η σκιώδης οικονομία αποτελεί μέρος της συνολικής οικονομίας και έχει αναγνωριστεί ότι πρόκειται για μόνιμο φαινόμενο, με μακροπρόθεσμο και όχι βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα, και φαίνεται να είναι χαρακτηριστικό όχι μόνο των παραδοσιακών οικονομιών αλλά και των σύγχρονων οικονομιών καπιταλιστικής ανάπτυξης. Τούτο δε, καθώς οι συγκεκριμένες οικονομίες συνδέονται με την παγκοσμιοποίηση και την αναπτυξιακή ολοκλήρωσή τους (Chen M.A., 2007).

Αν κάνουμε μια ‘ιστορική αναδρομή’ υπάρχουν τρεις σχολές σκέψης σχετικά με την παραοικονομία: του δυισμού, του δομισμού και του νομικισμού, και η καθεμία από αυτές συνδέει με διαφορετικό τρόπο την παραοικονομία με τη νόμιμη οικονομία. Η πρώτη σχολή, αυτή του δυισμού, υποστηρίζει ότι δραστηριότητες της νόμιμης οικονομίας και της παράνομης έχουν μηδαμινές συνδέσεις και λειτουργούν σαν ένας ξεχωριστός τομέας της οικονομίας και πως οι άτυποι εργαζόμενοι δεν ωφελούνται τόσο πολύ. Η δεύτερη σχολή, αυτή των δομιστών, θεωρεί ότι οι δύο μορφές οικονομίας είναι συνδεδεμένες με εγγενή τρόπο και πως προκειμένου να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα, οι επιχειρήσεις που βρίσκονται κοντά στον καπιταλισμό μειώνουν το κόστος των εισροών τους – μέσα στο οποίο φυσικά συμπεριλαμβάνεται και η εργασία –, προωθούν την παράνομη παραγωγή αλλά και την απασχόληση των εργαζομένων σε χαμηλότερες οικονομικές μονάδες. Τούτο δε θεωρούν πως γίνεται στη νόμιμη οικονομία. Η ίδια σχολή σκέψης θεωρεί πως τόσο οι παράνομες επιχειρήσεις όσο και οι εργαζόμενοι τους, που είναι επίσης παράνομοι, είναι υποταγμένοι στα συμφέροντα των καπιταλιστικών αναπτυξιακών συνθηκών και παρέχουν υπηρεσίες και αγαθά οικονομικότερης ποιότητας. Η τελευταία σχολή σκέψης, αυτή των νομικιστών, βασίζεται στη σχέση που έχουν οι παράνομες επιχειρήσεις και το θεσμικό πλαίσιο και όχι οι νόμιμες επιχειρήσεις: αναγνωρίζουν παρ' όλα αυτά ότι τα συμφέροντα των καπιταλιστικών επιχειρήσεων συνωμοτούν με αυτά των αρχών προκειμένου να καθορίσουν τους κανόνες του παιχνιδιού (Igudia E.O, 2014).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Όλες αυτές οι απόψεις των σχολών έχουν κάποια αλήθεια, ωστόσο αυτό που ισχύει στην πραγματικότητα είναι ότι η άτυπη απασχόληση είναι αισθητά περίπλοκη, ανεξάρτητα από το τι υποστηρίζουν οι σχολές. Οι παράνομες επιχειρήσεις λειτουργούν πιο απομονωμένα σε σχέση με τις νόμιμες, ενώ η πλειοψηφία αυτών προμηθεύεται ή προμηθεύει προϊόντα και ύλες στις νόμιμες είτε απευθείας είτε μέσω ενδιάμεσων εταιρειών με μεμονωμένες συναλλαγές. Οι τρεις σχολές σκέψεις που αναφέρθηκαν νωρίτερα βλέπουν με διαφορετικό τρόπο και το επίσημο ρυθμιστικό περιβάλλον. Οι δμιστές όσον αφορά τις παράνομες οικονομικές επιχειρήσεις δίνουν χαμηλή προσοχή στους κανόνες και στις αρχές και επικεντρώνονται περισσότερο στις παροχές και στην υποστήριξη των υπηρεσιών. Οι νομικιστές θεωρούν ότι η απορρύθμιση των κυβερνητικών αρχών θα μπορούσε να παρέχει περισσότερη ελευθερία και επιχειρηματικότητα στους εργαζόμενους, κυρίως στις χώρες που βρίσκονται υπό ανάπτυξη. Ο ιδρυτής αυτής της σχολής υποστήριζε την τυποποίηση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας για το παράνομο εργατικό δυναμικό, ούτως ώστε να βοηθήσει στη μετατροπή των περιουσιακών στοιχείων που ήταν άτυπα σε νόμιμα. Η τελευταία σχολή, αυτή των δομιστών, έβλεπε τις αρχές σαν τον ενδιάμεσο ανάμεσα στις νόμιμες και στις παράνομες δραστηριότητες. Ιδιαίτερα οι νομικιστές θεωρείται πως έχουν ρίξει το βάρος σε έναν μεγάλο όγκο κανονισμών οι οποίοι δυσκολεύουν τις νόμιμες δραστηριότητες. Υπερβολικές ρυθμίσεις δημιουργούν προβλήματα και κόστη και στις νόμιμες και στις παράνομες δραστηριότητες (Igudia E.O, 2014).

Η σκιώδης οικονομία χαρακτηρίζεται επίσης από δραστηριότητες που αποφεύγουν τη φορολόγηση, δεν συμμορφώνονται με τους νόμους και λειτουργούν εκτός του επίσημου αποδεκτού οικονομικού πλαισίου από τις αρχές. Φαινόμενα παραοικονομίας εμφανίζονται σε όλες τις χώρες, αλλά η έκτασή τους ποικίλλει αναλόγως του σταδίου που βρίσκεται κάθε χώρα (ανεπτυγμένη, υπό μετάβαση, αναπτυσσόμενη κλπ.). Ιδιαίτερα στις χώρες που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο, η παραοικονομία συνδέεται με επιβράδυνση της ανάπτυξης και περιορισμένη δυνατότητα για κοινωνική και οικονομική πρόοδο στο σύνολό της. Στις χώρες που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο τα φαινόμενα παραοικονομίας επιδρούν αρνητικά στην ανάπτυξη και στην πρόοδο, περιορίζονται τα κρατικά έσοδα, δημιουργείται ανταγωνισμός με αποτέλεσμα όλα τα παραπάνω να δυσκολεύουν την ομαλή λειτουργία των θεσμών (Gërçhani K. and Cichocki S., 2023).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Επιπροσθέτως δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο εμφάνισης «στιγμάτων» παραοικονομίας εντός της νόμιμης οικονομίας. Εν προκειμένω ενδεικτικό παράδειγμα αποτελούν οι έννοιες της παραγωγής και της απασχόλησης, οι οποίες εντάσσονται τόσο στις τυπικές όσο και στις άτυπες σχέσεις σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Μάλιστα σε τέτοια περίπτωση παρατηρούνται εναλλαγές ως προς την ένταση του φαινομένου. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα θα μπορούσε να αναφερθεί η περίπτωση ενός υπαλλήλου, ο οποίος καίτοι απασχολείται στο δημόσιο τομέα, ταυτόχρονα έχει και μία άτυπη εργασία για να συμπληρώνει το εισόδημά του. Άλλο παράδειγμα συνιστούν οι επιχειρήσεις, επίσημες και μη, οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους με σκοπό το οικονομικό τους κέρδος και ακολουθούν τα θεσμικά πλαίσια σε κάποιες περιπτώσεις, ενώ σε κάποιες άλλες δρουν με πλάγιο και μη αποδεκτό νομικά τρόπο (Chen M.A., 2007).

Πάντως τα κίνητρα προσφυγής σε τέτοιες πρακτικές ποικίλλουν, καθώς περιλαμβάνουν τις ανάγκες για επιπλέον εισοδήματα, δυσπιστία προς το κράτος και τους θεσμούς του και αποφυγή των φορολογικών υποχρεώσεων. Σε επίπεδο μικρο-οικονομίας, οι πολίτες αντιμετωπίζουν δυσκολίες όπως μειωμένα επιδόματα, χαμηλότερες συντάξεις και περιορισμένη πρόσβαση σε δάνεια και πιστώσεις. Οι επιχειρήσεις που τηρούν τη νομιμότητα και τους κανόνες έρχονται σε ανταγωνισμό με αυτές που παραβιάζουν τους κανόνες και τους νόμους. Αυτό το γεγονός δημιουργεί αθέμιτο πλεονέκτημα για τις τελευταίες και περιορίζει τη δίκαιη ανάπτυξη στην αγορά για τις πρώτες. Δύο βασικές εκφάνσεις της παραοικονομίας είναι η άτυπη εργασία και η φοροδιαφυγή. Σύμφωνα με τον (Hussmanns R., 2005), άτυπη εργασία είναι η απασχόληση σε επιχειρήσεις του άτυπου τομέα ή η συμμετοχή σε τουλάχιστον μία τέτοια δραστηριότητα σε μια δεδομένη χρονική περίοδο. Η φοροδιαφυγή, όπως σημειώνει ο (Slemrod J., 2019), αναφέρεται σε παράνομες ενέργειες που μειώνουν τις φορολογικές υποχρεώσεις. Οι δύο αυτές πτυχές συνδέονται σε μεγάλο βαθμό μεταξύ τους καθώς η φοροδιαφυγή αποτελεί το πιο βασικό κίνητρο για την άτυπη εργασία και ιδιαίτερα σε χώρες σε μεταβατική οικονομική φάση (Gërçhani K. and Cichocki S., 2023).

Η παραπάνω ανάλυση δείχνει πόσο κρίσιμη είναι η νομιμότητα για την ομαλή λειτουργία της οικονομίας και την κοινωνική συνοχή, καθώς η τήρηση των κανόνων επιτρέπει την ισορροπημένη ανάπτυξη, την κοινωνική δικαιοσύνη και τη βιώσιμη πρόοδο. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η εμπιστοσύνη των πολιτών και η σταθερότητα του συνόλου της κοινωνίας. Σε μια οικονομία που λειτουργεί με βάση τους νόμους και τους επίσημους κανόνες του

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

κράτους οι βασικοί οικονομικοί δείκτες, όπως το ΑΕΠ και ο πληθωρισμός αποτυπώνονται με μεγαλύτερη ακρίβεια. Ο πληθωρισμός μπορεί να διατηρείται στα επίπεδα που θεωρούνται αποδεκτά, επειδή η οικονομική δραστηριότητα είναι καταγεγραμμένη και δεν επηρεάζεται από αδήλωτες συναλλαγές που θα αλλοίωναν την πραγματική εικόνα της αγοράς. Έτσι ο αντικατοπτρισμός των οικονομικών δεικτών και της πραγματικής κατάστασης της αγοράς είναι πιο ακριβής και διευκολύνεται η σωστή λήψη αποφάσεων.

Αντίστοιχα, η ανεργία αντικατοπτρίζει πιο σωστά την κατάσταση που επικρατεί αναφορικά με την αγορά εργασίας. Όταν υπάρχουν φαινόμενα σκιάδους οικονομίας όπως αδήλωτη εργασία ή εργαζόμενοι πλήρους απασχόλησης που εμφανίζονται ως μερικώς απασχολούμενοι, το ποσοστό ανεργίας που φαίνεται στις δημόσιες υπηρεσίες που παρακολουθούν την ανεργία και φροντίζουν για τις παροχές σε επιδόματα και προγράμματα κατάρτισης δεν είναι αξιόπιστο. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε λάθος πολιτικές, καθώς και σε σπατάλη δημόσιων πόρων, είτε μέσω της χορήγησης των επιδομάτων ανεργίας είτε μέσω δημιουργίας θέσεων εργασίας που δεν βασίζονται σε πραγματικές ανάγκες.

Δύο τομείς που σχετίζονται άμεσα με την ανάπτυξη της σκιάδους οικονομίας είναι η αυτοαπασχόληση και ο κλάδος των υπηρεσιών. Η υψηλή αυτοαπασχόληση μπορεί να διευκολύνει τη φοροδιαφυγή σε σχέση με τη μισθωτή εργασία. Παράλληλα, η μεγάλη απασχόληση στον τομέα των υπηρεσιών συνδέεται συχνά με αδήλωτες δραστηριότητες. Στην Ελλάδα, ο τριτογενής τομέας παρουσιάζει υψηλά ποσοστά απασχόλησης εδώ και πολλά χρόνια, με ιδιαίτερη άνοδο κατά τη δεκαετία του 1980–1990, όπου έφτασε σχεδόν το 50%. Αυτό συνέβαλε στην ενίσχυση της παραοικονομίας εκείνη την περίοδο (Gërçhani K. and Cichocki S., 2023).

2.3 Αλληλεξάρτηση Νόμιμης Οικονομίας και Παραοικονομίας

Ένα ζήτημα που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι ο δεσμός μεταξύ νόμιμης οικονομίας και παραοικονομίας. Από τη μέχρι τώρα ανάλυση συμπεραίνουμε ότι τούτες δεν λειτουργούν απομονωμένα. Αντιθέτως, συχνά διαπλέκονται μεταξύ τους μέσα από συναλλαγές, εργασιακές σχέσεις και παραγωγικές διαδικασίες. Μια επιχείρηση μπορεί να λειτουργεί νόμιμα και

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

παράλληλα να εμπλέκεται άμεσα ή έμμεσα με άτυπες μορφές εργασίας ή παραγωγής. Έτσι, διαμορφώνεται μια σχέση αλληλεπίδρασης, όπου οι ενέργειες στον έναν τομέα επηρεάζουν αναπόφευκτα και τον άλλον.

Ανάμεσα στις οικονομικές εγκληματικές δραστηριότητες και στην νόμιμη οικονομία υπάρχει ισχυρή διασύνδεση και για αυτό το λόγο είναι ιδιαίτερα δύσκολο να διακρίνει κανείς την νόμιμη και την παράνομη δραστηριότητα. Οικονομικοί και ανθρώπινοι πόροι εισέρχονται από τον έναν τομέα στον άλλον χωρίς διακοπή. Δεν υπάρχει μόνο ένα κίνητρο για τέτοιου είδους συναλλαγές, τουναντίον, υπάρχουν αρκετά όπως το ξέπλυμα χρήματος, το κέρδος, πολιτισμικοί ή προσωπικοί λόγοι, διαφοροποίηση επενδύσεων και άλλα (UNICRI, Organised crime and the legal economy. The Italian case, 2016).

Το σύστημα της παραγωγής παίζει μεγάλο ρόλο στην κατανόηση της σύνδεσης ανάμεσα στα δύο είδη οικονομίας. Ο λόγος που γίνεται αυτό είναι επειδή η κατανομή της εξουσίας διαφέρει ανάλογα με το παραγωγικό σύστημα. Η παραγωγή μπορεί να αφορά ατομικές συναλλαγές, αλυσίδες ή υποτομείς. Αυτό που συμβαίνει στις ατομικές συναλλαγές είναι πως οι παράνομες επιχειρήσεις ανταλλάσσουν με τις νόμιμες επιχειρήσεις αγαθά ή υπηρεσίες, το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί σαν μία καθαρή συναλλαγή. Στις αλυσίδες αξίας η παραγωγή γίνεται εντός της αλυσίδας και οι προϋποθέσεις αναφορικά με την παραγωγή εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις οδηγίες της εταιρείας που είναι επικεφαλής. Ενώ στους υποτομείς οι παράνομες επιχειρήσεις ανταλλάσσουν ή παράγουν αγαθά και υπηρεσίες με τις νόμιμες εταιρείες μέσω δικτύων ανεξάρτητων που σχετίζονται με την παραγωγή και τη διανομή. Αυτό που γίνεται εύκολα αντιληπτό είναι πως στο δεύτερο γενικό τομέα της παραγωγής υπάρχει μεγάλη αλληλεξάρτηση ανάμεσα στη νόμιμη και την παράνομη οικονομία. Αντίθετα, στον τριτογενή τομέα της παραγωγής, που αφορά κυρίως την παροχή υπηρεσιών, η σχέση φαίνεται να μην είναι τόσο συνδεδεμένη (Chen M.A., 2007).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Κεφάλαιο 3ο : Συσχετισμός Νόμιμης Οικονομίας, Παραοικονομίας και Οικονομικού Εγκλήματος

3.1 Η Γκρίζα Ζώνη ανάμεσα στο Οικονομικό Έγκλημα και στη Νόμιμη Οικονομία

Βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα της ελεύθερης αγοράς είναι ο εντοπισμός εκείνων των οικονομικών δραστηριοτήτων, που παράγουν το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος. Αυτή η διαπίστωση αφορά στον ίδιο βαθμό τις νόμιμες και παράνομες αγορές, παρά τις διαφορές που τις διακρίνουν, καθώς η αυξημένη ζήτηση για παράνομα αγαθά και υπηρεσίες, που αποφέρουν μεγάλα κέρδη, σε συνδυασμό με την εξασφάλιση χαμηλής πιθανότητας εντοπισμού και σύλληψης, λειτουργεί ως ισχυρό κίνητρο των οικονομικών εγκληματιών για να διεκδικήσουν την είσοδό τους στην αγορά. Συγχρόνως, οι παράνομες αγορές προσελκύουν το ενδιαφέρον του οργανωμένου εγκλήματος, όπως αναλύσαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο (Λαμπροπούλου Ε., 2016).

Ωστόσο η αντίληψη ότι οι παράνομες αγορές αποτελούν πεδίο δραστηριοποίησης αποκλειστικά του οργανωμένου εγκλήματος ή ότι το τελευταίο προσπαθεί να εισέλθει στη νόμιμη οικονομία, για να νομιμοποιήσει τα κέρδη του, αν και εμπεριέχουν ψήγματα αλήθειας, είναι κάπως απλοϊκές για να περιγράψουν την κατάσταση. Αυτό συμβαίνει γιατί παραλείπεται από την εικόνα το παράδειγμα του «παράνομου εμπόρου», δηλαδή του ηθικού νόμιμου επιχειρηματία, ο οποίος ασκεί τις επιχειρηματικές του δραστηριότητες στη νόμιμη οικονομία, πλην όμως κάποια στιγμή αρχίζει να δραστηριοποιείται στις παράνομες αγορές, παράλληλα και σε συσχετισμό με τη νόμιμη επιχείρησή του, προκειμένου να εξασφαλίσει τη συνέχιση της εύρυθμης λειτουργίας της. Καταλυτικός εν προκειμένω είναι ο ρόλος της οικονομικής κρίσης (Antonopoulos G. et al., 2019).

Πρωταρχικός παράγοντας του οικονομικού εγκλήματος στην Ευρώπη αποτελεί η οικονομική κρίση, σύμφωνα με την τελευταία έκθεση της Europol (SOCTA, 2013). Ουσιαστικά η οικονομική κρίση ενισχύει τις ευκαιρίες και διευρύνει το πεδίο δράσης, διευκολύνοντας την εξάπλωση του οικονομικού εγκλήματος. Η ανωτέρω διαπίστωση δεν σημαίνει απαραίτητα ότι

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

αυξάνεται το οικονομικό έγκλημα αλλά περισσότερο ότι δραστηριοποιείται σε συγκεκριμένους τομείς ή δημιουργούνται νέες τάσεις στην οικονομία και στο περιβάλλον. Όπως διευκρινίζεται στην ίδια έκθεση, τα ανωτέρω διαπιστώνονται από τρία κύρια σημεία: Το πρώτο στοιχείο αφορά την συχνή παραποίηση προϊόντων, ακόμα και προϊόντων καθημερινής χρήσης και όχι μόνο πολυτελείας. Η μείωση της αγοραστικής δύναμης στο πλαίσιο της κατανάλωσης πολλαπλασιάζει την παραποίηση και τη διακίνηση των προϊόντων στους τομείς των τροφίμων, των καλλυντικών, των φαρμάκων κ.α.. Δεύτερον, η αύξηση της ζήτησης φθηνών οικονομικών προϊόντων ενισχύει την παραοικονομία. Τέλος, η λιτότητα και οι μειώσεις των πόρων του δημόσιου τομέα οδηγούν σε αύξηση των οικονομικών εγκλημάτων και κυρίως της διαφθοράς στο κράτος, κάτι που ευνοεί τις εγκληματικές οργανώσεις. Με βάση την έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 2013, σε επίπεδο επιχειρήσεων, τόσο η έλλειψη ρευστότητας, όσο και η αδυναμία πρόσβασης στις τραπεζικές πιστώσεις, οδηγούν τις επιχειρήσεις στην αναζήτηση των αναγκαίων κεφαλαίων, μέσω των εγκληματικών οργανώσεων (Σταμούλη Ε., 2018)

Στη χώρα μας μια σειρά παραγόντων, όπως το φιλελεύθερο πλαίσιο επενδύσεων, ο άκριτος τραπεζικός δανεισμός, η γραφειοκρατία, τα μεγάλα ποσοστά άτυπης απασχόλησης, η αναποτελεσματικότητα του κράτους να ρυθμίσει και να διαφυλάξει τη μικρομεσαία επιχειρηματικότητα, το σύνθετο και εν πολλοίς άδικο φορολογικό καθεστώς, συνέβαλε στη δεινή κατάσταση της οικονομίας. Ακολούθησαν ακραίες πολιτικές λιτότητας, οι οποίες επιβλήθηκαν από τους εξωτερικούς δανειστές της χώρας και οι οποίες μετακύλησαν το βάρος στα μικρομεσαία κοινωνικά στρώματα, τα οποία σταδιακά είδαν τους μισθούς και τις συντάξεις να μειώνονται την ώρα που η άμεση και έμμεση φορολογία αυξήθηκαν, τα εργασιακά δικαιώματα να περιστέλλονται και να αυξάνονται τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης, ενώ η ανεργία άρχισε να «καλπάζει». Στο πλαίσιο αυτό μερίδα επιχειρηματιών αναγκάστηκε αρχικά να μειώσει το προσωπικό, προς το σκοπό μείωσης των λειτουργικών εξόδων της επιχείρησης ή να επιλέξει τη λύση της οικονομικής ασυνέπειας, προκειμένου να αποφύγει το λουκέτο. Άλλοι προχώρησαν παρακάτω, διαπράττοντας παρατυπίες, ως προς τα παρεχόμενα εμπορεύματα, προκειμένου να επιβιώσουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εν προκειμένω είναι η δραστηριοποίηση κοσμηματοπωλών στην (παράνομη) αγορά χρυσού ή η διανομή νοθευμένων προϊόντων ή προϊόντων λαθρεμπορίου από τους εμπόρους. Η σχετική έρευνα του

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Αντωνόπουλου και του Hall ανέδειξε ότι το κίνητρο των επιχειρηματιών που ενεπλάκησαν σε φαινόμενα παραοικονομίας δεν ήταν το κέρδος, όπως συνήθως συμβαίνει με τους οικονομικούς εγκληματίες αλλά η επιβίωση των επιχειρήσεών τους. Σε περιόδους κρίσης, όπως συνέβη στη χώρα μας με την οικονομική κρίση, η κοινωνική ευθύνη περιορίζεται και η ηθική της αγοράς αναδεικνύεται ως ουτοπία (Antonopoulos G. et al., 2019).

Σε ένα δεύτερο επίπεδο και ιδίως σε ότι αφορά στην αμιγώς εγκληματική δράση, συγκεκριμένες πρακτικές μπορούν να λειτουργήσουν και σαν προπέτασμα και να εμφανίζονται σαν τμήμα των νόμιμων δραστηριοτήτων της νόμιμης οικονομίας ενώ στην πραγματικότητα δεν ανήκουν σε αυτή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση μιας υποομάδας της ιταλικής Καμόρα, με την ονομασία Κιντίνη, η οποία κατόρθωσε να επεκτείνει επιτυχώς την παρουσία της ομάδας σε περιοχές της Ιταλίας (Ρώμη και Βόρεια Ιταλία) χρησιμοποιώντας την γκρίζα ζώνη και παράλληλα νομιμοποιώντας τα έσοδα από τις παράνομες δραστηριότητες της και επανεισάγοντας τα στη νόμιμη οικονομία, μέσω της αγοράς ακινήτων και επιχειρήσεων σε ξένες χώρες (UNICRI, Organised crime and the legal economy. The Italian case, 2016). Κατ' αντίστοιχο τρόπο, εντός της Ιταλίας ομάδες της Καμόρα δραστηριοποιήθηκαν στο χώρο της μόδας, όπου νόμιμες βιοτεχνίες παραγωγής ενδυμάτων λειτούργησαν στα όρια νομιμότητας – παρανομίας, παράγοντας ενδύματα – απομιμήσεις γνωστών οίκων μόδας και αξιοποιώντας τα οφέλη της αδήλωτης εργασίας και των παράνομων γραμμών παραγωγής. Κατ' αντίστοιχο τρόπο επιχειρήσεις του κατασκευαστικού τομέα, προχώρησαν σε κατασκευές κτισμάτων, χρησιμοποιώντας χαμηλής ποιότητας υλικά (τοξικά ή ακατάλληλα) ή νόμιμα λειτουργούσες εταιρείες μεταφορών χρησιμοποιήθηκαν για τη μεταφορά παράνομων προϊόντων (λ.χ. λαθραίων προϊόντων, ναρκωτικών, όπλων κ.ο.κ. (Saviano R., 2006).

3.2 Οι Επιπτώσεις της Εγκληματικής Δράσης στη Νόμιμη Οικονομία

Οι επιπτώσεις του οικονομικού εγκλήματος στη νόμιμη οικονομία είναι ιδιαίτερης σημασίας, καθώς δεν περιορίζονται μόνο στην παράνομη δραστηριότητα αλλά επηρεάζουν άμεσα τη λειτουργία της παραγωγής, της απασχόλησης και των θεσμών. Η σύνδεση ανάμεσα στη νόμιμη και την παράνομη οικονομική δραστηριότητα δεν είναι επιφανειακή, αλλά έχει βαθύτερες

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

συνέπειες, οι οποίες δεν αφορούν μόνο τους εργαζομένους και τις επιχειρήσεις, αλλά επεκτείνονται στον ανταγωνισμό, στην αγορά και στο σύνολο της οικονομίας γενικότερα. Για τον λόγο αυτό, οι επιπτώσεις που αναφέρονται παρακάτω στην παρούσα ενότητα διευκολύνουν την κατανόηση των διαστάσεων του φαινομένου του οικονομικού εγκλήματος στην νόμιμη οικονομία.

Πιο συγκεκριμένα οι επιπτώσεις μπορεί να αφορούν, είτε σε ατομικό επίπεδο (εργαζόμενοι, επιχειρήσεις), είτε να εκτείνονται σε επίπεδο κράτους, ακόμη και στη σχέση του κράτους με αγορές ή άλλα κράτη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πεδίο της ανασφάλιστης εργασίας (άτυπη εργασία, ως προαναφέρθηκε), στο οποίο οι ανασφάλιστοι εργαζόμενοι στερούνται το δικαίωμα στην ασφάλιση, λοιπές παροχές και προστασία μέσω των διαφόρων οργανώσεων και συνδικάτων, ανάλογα με τον τομέα της απασχόλησής τους (Chen M.A., 2007). Η αδήλωτη εργασία μπορεί να ιδωθεί από διαφορετικές οπτικές και δυνητικά περιγράφεται ως η μη δήλωση ή η ανεπαρκής δήλωση της απασχόλησης στον αρμόδιο εποπτεύοντα φορέα (ασφαλιστικό οργανισμό), η οποία σαφώς εντάσσεται στο πεδίο της παραοικονομίας. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, τέτοιες πρακτικές πλήττουν τα ασφαλιστικά δικαιώματα των εργαζομένων και μειώνουν την παρεχόμενη κρατική προστασία (αρνητικές επιπτώσεις σε ατομικό επίπεδο, για τον εκάστοτε ανασφάλιστο εργαζόμενο). Ωστόσο, συγχρόνως, οι συνέπειες μπορεί να είναι δυσμενείς σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, καθώς λ.χ. αυξάνεται το κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων που λειτουργούν νόμιμα, οι οποίες ασφαλίζουν κανονικά το προσωπικό τους. Συνεκδοχικά δημιουργούνται συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού, καθώς οι επιχειρήσεις που αξιοποιούν για παράδειγμα την άτυπη απασχόληση έχουν μικρότερο λειτουργικό κόστος, γεγονός που τους επιτρέπει να διαμορφώσουν ανταγωνιστικές τιμές πώλησης αγαθών ή παροχής υπηρεσιών, εις βάρος των λοιπών νόμιμων επιχειρήσεων (Καψάλης Α. και αλ., 2020).

Η οικονομική εγκληματικότητα αυξάνει το κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων με διαφορετικούς τρόπους. Καταρχάς η συμμόρφωση με το εκάστοτε ισχύον νομοθετικό πλαίσιο συνεπάγεται μια σειρά (κοστοβόρων) υποχρεώσεων για τις επιχειρήσεις, που συνίστανται στην καταβολή μισθών, τυχόν επιδομάτων και κάλυψης του κόστους των ασφαλιστικών εισφορών για τους εργαζομένους που απασχολούν, πληρωμή φόρων σχετικά με την δραστηριότητά τους (Φ.Π.Α., τέλος επιτηδεύματος, ενδεχομένως δασμούς για προϊόντα που

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

αγοράζονται/πωλούνται στο εξωτερικό κ.ο.κ.). Ωστόσο, η μη συμμόρφωση με αυτά, παρά τα αρχικά οφέλη, δημιουργεί πρόσθετα κόστη για τις επιχειρήσεις μακροπρόθεσμα. Και τούτο διότι, καταρχάς οι ίδιες οι επιχειρήσεις μπορούν να καταστούν «θύματα» οικονομικού εγκλήματος, π.χ. σε περίπτωση απατών ή αδικημάτων μέσω διαδικτύου. Κατ' ακολουθία απαιτείται πρόσθετη επένδυση σε εξειδικευμένο προσωπικό ή τεχνολογικά συστήματα, λογισμικά προστασίας ή/και πρόσθετα έξοδα ασφαλιστικής κάλυψης, προς αποτροπή νέου συμβάντος. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, αν η επιχείρηση είναι ο δράστης του οικονομικού εγκλήματος, δημιουργούνται πρόσθετα κόστη, σε περίπτωση αποκάλυψης της δράσης τους (έξοδα νομικής εκπροσώπησης και δικαστικών εξόδων, πληρωμή τυχόν επιβαλλόμενων προστίμων ή αποζημίωσης προς το θύμα κ.ο.κ.) (Unger B., 2006).

Σε επίπεδο κράτους, οι συνέπειες είναι ιδιαίτερες σοβαρές, καθώς η οικονομική εγκληματικότητα μειώνει τα δημόσια έσοδα, πλήττοντας άμεσα τον κρατικό προϋπολογισμό και την ικανότητα του κράτους να παρέχει υποδομές (λ.χ. υγείας, παιδείας, ενέργειας κ.ο.κ.) στους πολίτες του. Έτσι το κράτος εμφανίζεται αναποτελεσματικό, συχνά αδυνατεί να καλύψει τις αναγκαίες δαπάνες του με ίδιους πόρους και αναγκάζεται να δανειστεί από τρίτα κράτη, γεγονός που αυξάνει περαιτέρω το δημόσιο χρέος (διαΝΕΟσις, 2016).

Σε επίπεδο επενδύσεων διαταράσσεται η εμπιστοσύνη στις αγορές, καθώς πλήττεται η εμπιστοσύνη μεταξύ επιχειρήσεων και ιδρυμάτων του χρηματοπιστωτικού τομέα. Έτσι όμως δυσχεραίνεται η χρηματοδότηση, δεν υπάρχει επαρκής ροή πληροφοριών και συνακόλουθα οι επιχειρήσεις επωμίζονται μεγαλύτερο κόστος για να αποκτήσουν κεφάλαια για να λάβουν χρηματοδότηση. Δημιουργείται έτσι ένας πανικός κυρίως στους επενδυτές με αποτέλεσμα να μπλοκάρει η ροή του χρήματος στην αγορά και να μειώνεται η εμπιστοσύνη (Bai C. et al, 2025). Εξάλλου η διάπραξη οικονομικών εγκλημάτων επηρεάζει την καινοτομία και τη φήμη των εταιρειών, με άμεση συνέπεια τη μείωση της εμπιστοσύνης των επενδυτών, η οποία είναι απαραίτητη για κάθε επιχείρηση, προκειμένου να έχει πρόσβαση σε νέα κεφάλαια για τη διαχείριση του λειτουργικού κόστους και την περαιτέρω ανάπτυξη (Unsal O., 2023).

Αντίστοιχες συνέπειες απορρέουν και από την οργανωμένη εγκληματικότητα, καθώς, κατ' αντιστοιχία με το οικονομικό, και το οργανωμένο έγκλημα είναι ιδιαίτερα ενεργό στο πεδίο του ελέγχου διαφορετικών τομέων της νόμιμης οικονομίας. Αυτό συμβαίνει, εξαιτίας της

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

συσσώρευσης παράνομων κερδών, τα οποία πρέπει να επανεπενδυθούν, προκειμένου να νομιμοποιηθούν, η δε επανεπένδυσή τους έχει σημαντικό αντίκτυπο στην οικονομία αλλά και στην κοινωνία γενικότερα. Η διείσδυση των παράνομων κεφαλαίων στη νόμιμη οικονομία υλοποιείται με διάφορους τρόπους, μεταξύ άλλων και με την απόκτηση νόμιμων επιχειρήσεων (αγορά τους με παράνομα χρήματα). Χαρακτηριστικό παράδειγμα εδώ αποτελεί η δράση των φατριών της Καμόρα στη Νάπολη, οι οποίες αποκόμισαν μεγάλα χρηματικά ποσά από το εμπόριο ναρκωτικών, τα οποία κατόπιν επένδυσαν στον τομέα των κατασκευών (ανέγερση ολόκληρων οικοδομικών τετραγώνων με κατοικίες και καταστήματα), τη διαχείριση απορριμμάτων, ακόμη και το εμπόριο υφασμάτων και ενασχόληση με τη μόδα και την υψηλή ραπτική (!), συνάπτοντας αρχικά συνεργασίες ακόμη και με μεγάλους οίκους μόδας, ράβοντας ολόκληρες κολεξιόν σε ελάχιστο χρόνο, και εν συνεχεία δραστηριοποιούμενες στο εμπόριο απομιμητικών προϊόντων (Saviano R., 2006).

Με τον τρόπο αυτό οι εγκληματικές δραστηριότητες δημιουργούν μονοπώλια σε διάφορους (αλλά συγκεκριμένους) τομείς της οικονομίας, συχνά αξιοποιώντας βίαιες πρακτικές και πρακτικές εκφοβισμού, γεγονός που στρεβλώνει τους κανόνες του ανταγωνισμού. Φυσικά δεν πρέπει να παραλείψουμε τις ευκαιρίες που εκμεταλλεύτηκαν οι εγκληματικές οργανώσεις για να κερδοφορίσουν, ιδιαίτερα σε σχέση με δημόσιους και μη πλειστηριασμούς με παράνομη πρόσβαση σε αυτούς ή και με στημένους διαγωνισμούς, αναφορικά με κατασκευαστικά έργα και λοιπές ευκαιρίες ανοικοδόμησης. Το παραδοσιακό οργανωμένο έγκλημα μπορεί να δραστηριοποιείται και με άλλα μέσα όπως εκβιασμούς ή επιβολές χρηματικής προστασίας όπου επηρεάζουν τόσο άμεσα όσο και έμμεσα τις νόμιμες επιχειρήσεις και την οικονομία αυτών. Η διαφθορά είναι επίσης μία σημαντική πρακτική η οποία επηρεάζει άμεσα την νόμιμη οικονομία. Έχει ταυτιστεί κυρίως με την έννοια της πολιτικής, ωστόσο η πίεση σε αυτό τον τομέα δημιουργεί στους εγκληματίες ένα σημείο να εισέλθουν στην νόμιμη οικονομία και να την πιέσουν. Τέλος, μια άλλη διάσταση του προβλήματος εντοπίζεται στη δράση τρίτων «εξειδικευμένων» προσώπων, π.χ. λογιστών, δικηγόρων κ.ο.κ., οι οποίοι αξιοποιούν τις γνώσεις και την τεχνογνωσία τους για να αποκρύψουν πιο αποτελεσματικά τις παρανομίες, συσκοτίζουν τις έρευνες ή αποδομούν τις τυχόν κατηγορίες για οργανωμένη εγκληματική δράση. (UNICRI, Organised crime and the legal economy. The Italian case, 2016).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Τα έσοδα από παράνομες δραστηριότητες στην νόμιμη οικονομία στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό καθώς οι εγκληματικές δραστηριότητες λειτουργούν με πλεονεκτήματα που βασίζονται στο μαύρο χρήμα και όχι στην αποδοτικότητα. Με την εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης οι συναλλαγές για το ξέπλυμα χρήματος γίνονται με μεγαλύτερη ευκολία και κερδοφορία. Ο αυξημένος ανταγωνισμός που υπάρχει έχει συμπιέσει το κόστος συναλλαγών του ξεπλύματος. Στις χώρες που οι έλεγχοι είναι λιγότερο αυστηροί το ξέπλυμα έχει εισβάλει στην καθημερινότητα και στις συναλλαγές καθώς βασίζονται περισσότερο στο μαύρο χρήμα παρά στην αποδοτικότητα και την αποτελεσματική λειτουργία της νόμιμης οικονομίας. Τελικά η νόμιμη οικονομία και η ανάπτυξη της μειώνεται και οι αγορές γίνονται πιο επικίνδυνες και ασταθής (Buchanan B., 2004).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Κεφάλαιο 4ο : Τράπεζες και Οικονομία

4.1 Ο Ρόλος των Τραπεζών στη Νόμιμη Οικονομία

Οι τράπεζες ή αλλιώς χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αποτελούν εταιρείες, οι οποίες δίνουν πρόσβαση στις χρηματοπιστωτικές αγορές σε δύο κατηγορίες επενδυτών: η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τους αποταμιευτές, οι οποίοι απευθείας αγοράζουν χρηματοπιστωτικά μέσα και η δεύτερη αποτελείται από τους οφειλότες, οι οποίοι εκδίδουν τα χρηματοπιστωτικά μέσα. Οι τράπεζες αποτελούν τον διαμεσολαβητή ανάμεσα σε αυτές τις δύο κατηγορίες και συνεκδοχικά οποιαδήποτε διαταραχή στις παρεχόμενες υπηρεσίες τους, μπορεί να είναι ζημιογόνα στον τομέα της οικονομίας. Προκειμένου να γίνει κατανοητή η σημασία τους, αρκεί η αναφορά στο πιο απλό παράδειγμα της αποταμίευσης ενός νοικοκυριού. Εάν δεν υπήρχαν οι τράπεζες, ο εκάστοτε πολίτης ή το εκάστοτε νοικοκυριό ή θα έπρεπε να κρατήσει τα χρήματα «στα χέρια του» (π.χ. στο σπίτι του) ή θα έπρεπε να βρει έναν τρόπο να τα διοχετεύσει κάπου, όπου θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν καλύτερα. Η δεύτερη δυνατότητα μοιάζει σχεδόν αδύνατη, εάν εξέλιπαν οι τράπεζες, καθώς θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο για τον κάτοχο των χρημάτων να εντοπίσει τον εκάστοτε προσοδοφόρο τομέα, αλλά και σε περίπτωση που θα γινόταν αυτό, θα ήταν εξαιρετικά ακριβή η μεταξύ τους συναλλαγή, ενώ συγχρόνως θα ήταν δύσκολος ο πλήρης έλεγχος της πιστοληπτικής του ικανότητας, ούτως ώστε να διασφαλίσει το νοικοκυριό ότι δεν θα χαθεί η περιουσία του. Εξάλλου ο εκάστοτε πολίτης ή το εκάστοτε νοικοκυριό δεν διαθέτει τις γνώσεις, για να πραγματοποιήσει ένα τέτοιο έλεγχο, μακροπρόθεσμα δε, δεν θα μπορούσε να υποστηρίξει το δανεισμό, δεδομένης της πιθανής έλλειψης πόρων. Ειδικά σε αυτή την περίπτωση θα αυξάνονταν το κόστος, καθώς ο δανειστής θα απαιτούσε αποζημίωση λόγω απουσίας ρευστότητας. Για τους προαναφερθέντες λόγους, οι τράπεζες είναι αυτές που καθοδηγούν τις παραγωγικές επενδύσεις και αυξάνουν την αποδοτικότητα (Cecchetti S. and Schoenholtz K., 2019).

Οι τράπεζες αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της οικονομίας και της κοινωνίας εν γένει, καθώς προσφέρουν ένα μεγάλο εύρος υπηρεσιών τόσο στα νοικοκυριά και στις επιχειρήσεις όσο και στο δημόσιο. Ειδικότερα ο ρόλος τους είναι διαμεσολαβητικός και ικανοποιούν τις ανάγκες

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

των πελατών τους με τις υπηρεσίες που παρέχουν. Μπορούν και συνεισφέρουν στην αύξηση του ΑΕΠ της οικονομίας κάθε χώρας, δεδομένου ότι, μέσω της χρηματοδότησης που προσφέρουν σε επιχειρήσεις, μπορούν να διευκολύνουν την ανάπτυξη δυναμικών κλάδων στην οικονομία. Συγχρόνως προσφέρουν πληθώρα επιλογών ως προς τα συστήματα πληρωμών, χρήση υπηρεσιών, διαχείριση χαρτοφυλακίων, επενδυτικών και ασφαλιστικών προϊόντων και άλλων, τα οποία διευκολύνουν τις καθημερινές ανάγκες τόσο των νοικοκυριών όσο και των ιδιωτικών επιχειρήσεων και του δημόσιου τομέα, διασφαλίζοντας έτσι σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της οικονομίας με νόμιμο τρόπο (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2008).

Οι τράπεζες περιορίζουν την ασύμμετρη πληροφόρηση και τη συνέπειες αυτής βοηθώντας να κατανέμονται οι πόροι στις παραγωγικές χρήσεις και να μη μένουν αδρανείς. Ειδικεύονται στην έκδοση χρεογράφων και μειώνουν το συναλλακτικό κόστος και το κόστος πληροφόρησης αναφορικά με τον έλεγχο και την παρακολούθηση των δανειοληπτών, ούτως ώστε να διασφαλίσουν τη φερεγγυότητά τους και να διαχειριστούν με ασφάλεια και σωστό τρόπο τα δάνεια και τα έσοδα αυτών. Όταν δημιουργούνται συμβάσεις μακροπρόθεσμων δανείων οι αποταμιευτές αποκτούν πρόσβαση στα κεφάλαια τους μέσω έκδοσης βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων στους δανειστές. Όταν γίνεται χορήγηση δανείων σε διαφορετικούς δανειολήπτες τότε οι αποταμιευτές έχουν λιγότερο κίνδυνο. Ουσιαστικά οι τράπεζες λειτουργούν ως διαμεσολαβητές ανάμεσα σε ελλειμματικές και πλεονάζουσες οικονομικές μονάδες. Βασικό τους μέλημα είναι να κατανέμονται ορθολογικά τα κεφάλαια ανάμεσα στις παραγωγικές οικονομικές μονάδες και ιδίως από αυτές που είναι λιγότερο παραγωγικές σε αυτές που είναι περισσότερο. Τα χρηματοπιστωτικά συστήματα φροντίζουν να διοχετεύεται επαρκές κεφάλαιο και πόροι στην οικονομία και στη βελτίωση της ευημερίας του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου που την απαρτίζει. Ένα αποτελεσματικό χρηματοπιστωτικό σύστημα συμβάλλει στην ανάπτυξη της οικονομίας με διάφορους τρόπους, καθώς παρέχει μία πληθώρα υπηρεσιών από καταθέσεις, παροχές δανείων, χρηματοπιστωτικά προϊόντα και άλλα. Η τράπεζα είναι ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα το οποίο παρέχει πρόσβαση σε χρηματοπιστωτικές αγορές, σε αποταμιευτές δανειολήπτες(χρηματοπιστωτικοί διαμεσολαβητές) (Cecchetti S. and Schoenholtz K., 2019).

Οι τράπεζες αρχικά εκτελούσαν όλες τις υπηρεσίες άμεσα ή έμμεσα (εμπορική τραπεζική, επενδυτική τραπεζική, χρηματιστηριακές υπηρεσίες, ασφαλιστικές υπηρεσίες και άλλα). Από

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

την περίοδο της οικονομικής και βιομηχανικής κατάρρευσης το 1930 κάποιες δραστηριότητες διαχωρίστηκαν ενώ από το 1970 και το 1980 και μετά δημιουργήθηκαν κλάδοι παροχής υπηρεσιών, που οδήγησαν σε περαιτέρω διαχωρισμό των δραστηριοτήτων. Χρηματοοικονομικές κρίσεις αναδιαμόρφωσαν όλους τους τομείς δραστηριοποίησης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και πολλά από αυτά δεν τα κατάφεραν όπως η Lehman Brothers και η Bear Stearns. Ο κίνδυνος που εμφανιζόταν ήταν πολύ σημαντικός καθώς το ανταγωνιστικό περιβάλλον άλλαζε και κρινόταν απαραίτητο να επιτευχθούν κέρδη (Saunders A. and Cornett M.M., 2017).

Οι δραστηριότητες των τραπεζών λαμβάνουν χώρα σε διαφορετικά επίπεδα, τα οποία συχνά συνδέονται μεταξύ τους. Μία από τις βασικές λειτουργίες των τραπεζών είναι η μεταφορά κεφαλαίων προς τους επενδυτές. Ο ρόλος τους είναι διαμεσολαβητικός στην οικονομία, καθώς συλλέγουν και αξιοποιούν πληροφορίες από το επιχειρηματικό περιβάλλον και τις προοπτικές της οικονομίας, αναλύουν και διαχειρίζονται καλύτερα τον κίνδυνο. Οι τράπεζες συμβάλλουν στην οικονομική μεγέθυνση μέσω της παροχής πληροφόρησης και της μείωσης του συναλλακτικού κόστους (Μόσχος Δ., 2011).

Η χρηματοπιστωτική διαμεσολάβηση είναι ιδιαίτερα σημαντική στο να δημιουργηθούν οι προδιαγραφές για διαρκή οικονομική ανάπτυξη, όπως αποδεικνύεται από πολυάριθμες μελέτες, εκ των οποίων ενδεικτικά αναφέρουμε αυτή του McKinnon το 1973 (McKinnon R., 1973), του Pagano το 1993 (Pagano M., 1993), του Beck et al το 2000 (Beck T. et al, 2000) και πολλών άλλων. Βασικός δικαιολογητικός λόγος προς τούτο είναι η δυναμική των τραπεζών να λειτουργούν ως ενδιάμεσοι, ούτως ώστε να κατευθύνονται τα κεφάλαια αποτελεσματικά από τους αποταμιευτές στους δανειολήπτες, επιτρέποντας έτσι την πραγματοποίηση επενδύσεων σε κεφάλαια και προωθώντας την καινοτομία. Η ανάλυση του Schumpeter το 1932 (Schumpeter J., 1932) ανέδειξε τον κύριο ρόλο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην ενίσχυση και την ανάπτυξη της νόμιμης οικονομίας. Αντίστοιχα, ο McKinnon το 1973 (McKinnon R., 1973) και οι Gurley και Shaw το 1955 (Gurley J. and Shaw E., 1955), υποστήριζαν ότι οι τράπεζες επηρεάζουν με θετικό τρόπο την οικονομική ανάπτυξη, αυξάνουν το επίπεδο των επενδύσεων και κατανέμουν τα κεφάλαια με αποτελεσματικούς τρόπους μειώνοντας τα κόστη και τον κίνδυνο ρευστότητας. Στο ίδιο πλαίσιο, οι Bencivenga και Smith το 1991 (Bencivenga V.R. and Smith B.D., Financial Intermediation and Endogenous Growth, 1991) υποστήριζαν ότι

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

τράπεζες σχεδιάστηκαν για να διοχετεύουν τα κεφάλαια σε μακροπρόθεσμα περιουσιακά στοιχεία με ποιο παραγωγικό τρόπο σε σχέση με τα βραχυπρόθεσμα. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα συλλέγουν και αξιολογούν οποιαδήποτε πληροφορία λαμβάνουν, με αποτελεσματικό τρόπο και με λιγότερο κόστος συγκριτικά με τους μεμονωμένους επενδυτές. Αποτέλεσμα αυτού είναι το συνολικό κόστος των επενδύσεων να μειώνεται και η οικονομική ανάπτυξη να μεγεθύνεται. Επομένως γίνεται αντιληπτό πώς στρεβλώσεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα αυξάνουν τα κόστη και μειώνουν την οικονομική ανάπτυξη. Κατ' αντίστοιχο τρόπο, σε χώρες με λιγότερο ανεπτυγμένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μειώνονται οι ευκαιρίες για επενδύσεις ενώ αυξάνεται και ο κίνδυνος σπατάλης των διαθέσιμων πόρων σε μη παραγωγικές δραστηριότητες (Konstantakopoulou I., 2023).

Στο σημείο αυτό, εύλογα μπορεί κανείς να αναρωτηθεί από που προέρχονται αυτοί οι αναγκαίοι πόροι για επενδύσεις. Βασική πηγή κεφαλαίων είναι οι καταθέσεις/αποταμιεύσεις, τις οποίες στη συνέχεια διαχειρίζονται, για παράδειγμα παρέχοντάς τες ως δάνεια, σε ιδιώτες ή επιχειρήσεις, στηρίζοντας έτσι την παραγωγική διαδικασία και τις επενδύσεις και ενισχύοντας την κοινωνική ευημερία (Συριόπουλος Κ. και Παπαδάμου Σ., 2014).

Περαιτέρω τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα παρέχουν πληθώρα δυνατοτήτων, που διευκολύνουν τις συναλλαγές. Συγκεκριμένα προσφέρουν την επιλογή διαφορετικών συστημάτων πληρωμών, πιστωτικών καρτών και ηλεκτρονικών υπηρεσιών, οι οποίες βοηθούν την καθημερινότητα των πολιτών και των επιχειρήσεων, εξυπηρετώντας την ανάγκη για ασφάλεια και ταχύτητα στις συναλλαγές. Ουσιαστικά, τα συστήματα πληρωμών είναι το μέσο με το οποίο μεταφέρεται εσωτερικά το χρήμα ανάμεσα σε τράπεζες, πολίτες και επιχειρήσεις. Ως εσωτερικό χρήμα νοούνται οι καταθέσεις, οι οποίες αξιοποιούνται για τον δανεισμό προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά που τον έχουν ανάγκη, ως προελεγχθεί. Σημειωτέων ότι, οι οικονομίες που βασίζονται στον εσωτερικό δανεισμό ουσιαστικά υποστηρίζουν υψηλότερο επίπεδο επενδύσεων και ανάπτυξης καθώς με αυτό τον τρόπο συσσωρεύεται το κεφάλαιο. Ιστορικά οι τράπεζες παίζουν σημαντικό ρόλο τόσο στη διευκόλυνση των πληρωμών όσο και στη δημιουργία πιστώσεων. Ο Diamond το 1984 υποστήριξε ότι οι διαμεσολαβητές μπορούν και ξεπερνούν τα προβλήματα της ασύμμετρης πληροφόρησης καθώς ενεργούν σαν εξουσιοδοτημένοι ελεγκτές (Diamond D.W., 1984). Οι διατραπεζικές πληρωμές ενισχύουν την αξιοπιστία του χρήματος σαν μέσο πληρωμής (Merrouche O. and Nier E., 2012).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Από την άλλη πλευρά, οι ηλεκτρονικές πληρωμές είναι ένα μέσο πληρωμής που μέχρι πρόσφατα ήταν λιγότερο γνωστό. Στο πεδίο αυτό εντάσσονται οι χρεωστικές και πιστωτικές κάρτες καθώς και η ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων, (μέσα πληρωμών) που διευκολύνουν ιδιαίτερα τις καθημερινές συναλλαγές. Η χρήση καρτών διευκολύνει κυρίως την καθημερινότητα των πολιτών, καθώς για μία μικρή αγορά μπορεί να χρησιμοποιηθεί η χρεωστική τους κάρτα και τα χρήματα να μεταφερθούν από τον λογαριασμό τους απευθείας στο λογαριασμό του εμπόρου, με μία μικρή χρέωση, αναλόγως του ποσού συναλλαγής. Ωστόσο, προς το σκοπό διευκόλυνσης των συναλλαγών, οι τράπεζες έχουν εφεύρει και τις πιστωτικές κάρτες, σύμφωνα με τις οποίες ο έμπορος λαμβάνει απευθείας την πληρωμή ενώ ο πολίτης μπορεί να πληρώσει αυτό το ποσό στην τράπεζα αργότερα, αναλόγως του εισοδήματός του. Ουσιαστικά, η χρήση της πιστωτικής κάρτας, μπορεί να θεωρηθεί ως ένα μικρό δάνειο, το οποίο, κατόπιν, ο κάτοχος της κάρτας πρέπει να επιστρέψει στην τράπεζα. Με την πάροδο των ετών παρατηρείται ότι η χρήση των καρτών έχει πλέον διευρυνθεί ιδιαίτερα, καθώς επιτρέπει στους πολίτες να πραγματοποιήσουν με μεγαλύτερη ευκολία τις καθημερινές τους συναλλαγές. Περαιτέρω, διάφορες ηλεκτρονικές υπηρεσίες, όπως λ.χ. το ηλεκτρονικό χρήμα, οι προπληρωμένες κάρτες, η χρήση e-banking κ.ο.κ., δίνουν τη δυνατότητα γρήγορων και ασφαλών συναλλαγών, καθώς ο χρήστης των εκάστοτε ηλεκτρονικών υπηρεσιών μπορεί να ελέγξει ανά πάσα ώρα και στιγμή τα χρήματα που έχει στο λογαριασμό του και να εποπτεύσει τις συναλλαγές του (Cecchetti S. and Schoenholtz K., 2019).

Σημαντικός είναι ο ρόλος των τραπεζών και σε σχέση με το κράτος, καθώς, όπως σημειώνει η Τράπεζα της Ελλάδος, οι τράπεζες λειτουργούν και ως ταμίες του Δημοσίου. Ειδικότερα, μέσω των τραπεζικών ιδρυμάτων, λειτουργεί το σύστημα λογαριασμών θησαυροφυλακίου, μέσω του οποίου φυλάσσονται και διαχειρίζονται τα κεφάλαια του δημοσίου. Μέσα από το συγκεκριμένο σύστημα υλοποιούνται τα προγράμματα των δημοσίων επενδύσεων καθώς και ο κρατικός προϋπολογισμός. Από τους λογαριασμούς αυτούς εκτελούνται οι πληρωμές και η μεταφορά κεφαλαίων στο εσωτερικό και στο εξωτερικό μίας χώρας, για λογαριασμό των φορέων του ελληνικού δημοσίου, πραγματοποιούνται συλλογικές επενδύσεις και υπηρεσίες θεματοφυλακής τίτλων. Τέλος παρέχονται κάθε είδους κοινωνικά επιδόματα στους πολίτες (Τράπεζα της Ελλάδος, n.d.). Εξάλλου οι τράπεζες υλοποιούν την νομισματική πολιτική, προκειμένου να διατηρούν σταθερές τιμές και επιτόκια, τα οποία, περαιτέρω διασφαλίζουν τη

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

σταθερότητα της οικονομίας. Προς τούτο, εξετάζουν την αγορά εργασίας, τον πληθωρισμό και την απασχόληση και καθορίζουν την κατάλληλη πολιτική, αναλόγως των παραπάνω παραμέτρων. Για παράδειγμα, όταν η ζήτηση μειώνεται σε σχέση με την προσφορά αγαθών και υπηρεσιών, τότε έχουμε μείωση του πληθωρισμού και αύξηση της ανεργίας. Σε αυτό το στάδιο η νομισματική πολιτική μειώνει τα επιτόκια. Σε αντίθετη περίπτωση, πρέπει να ακολουθείται το αντίθετο και η νομισματική πολιτική που ακολουθείται οφείλει να διατηρεί τον πληθωρισμό υπό έλεγχο και να ασκεί την νομισματική πολιτική με αυστηρότερα μέτρα και με αύξηση των επιτοκίων προκειμένου να επιτύχει τους στόχους της (Board of Governors of the Federal Reserve system, 2025).

Τέλος, ιδιαίτερη σημασία έχει ο ρόλος των τραπεζών στο πεδίο της διαχείρισης κινδύνων. Ειδικότερα, όπως επεσήμαναν διακεκριμένοι μελετητές, όπως ο Levine το 1991 και 1992 (Levine R., Stock Markets, Growth, and Tax Policy, 1991)(Levine R., Financial intermediary services and growth, 1992), ο Saint-Paul επίσης το 1992 (Saint-Paul G., 1992) και οι Bencivenga και Smith το 1993 (Bencivenga V.R. and Smith B.D., Some consequences of credit rationing in an endogenous growth model, 1993), η κατανομή των πόρων είναι πιο αποτελεσματική, όταν γίνεται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Και τούτο διότι οι τράπεζες είναι θεσμοί, οι οποίοι, κατά την παροχή των υπηρεσιών τους, συγκεντρώνουν πληροφορίες αναφορικά με τους δανειολήπτες και τον κίνδυνο που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν. Η πιστοληπτική ικανότητα είναι πολύ σημαντική καθώς μειώνεται ο κίνδυνος και διασφαλίζεται η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος (Konstantakopoulou I., 2023).

Η πιστοληπτική αξιολόγηση πραγματοποιείται μέσα από το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα. Η αξιολόγηση προσεγγίζεται μέσα από ατομική αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας και του κινδύνου του δανειολήπτη για αθέτηση ή μειωμένη ικανότητα ανταπόκρισής του στις υποχρεώσεις του. Καθώς κάτι τέτοιο αυξάνει το ρίσκο και δεν διατηρεί τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, το τελευταίο οφείλει να είναι σε θέση να αναπτύσσει ένα χαρτοφυλάκιο κινδύνων, ούτως ώστε να μπορεί να αποκαλύψει τέτοιου είδους κινδύνους που κλονίζουν την σταθερότητα για να μπορέσει να αντέξει και να αντιμετωπίσει την κατάσταση. Κρίνεται απαραίτητο λοιπόν να ελέγχεται η φερεγγυότητα του πελάτη, να αναλύονται οι συναλλαγές, το πιστωτικό ιστορικό του και η συνολική οικονομική φήμη του. Βασικό κριτήριο αξιολόγησης είναι το εισόδημα του δανειολήπτη, σε συνδυασμό με τις δανειακές υποχρεώσεις

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

του. Επιπλέον βαθμολογείται η πιστοληπτική ικανότητα και η πιθανότητα αθέτησης εκπλήρωσης των υποχρεώσεων του. Το τελευταίο βήμα είναι να συγκριθούν οι βαθμολογίες και να κατηγοριοποιηθούν στους πελάτες υψηλού κινδύνου και στους μη υψηλού κινδύνου όπου σύμφωνα με αυτές τις κατηγορίες εγκρίνεται η αίτηση δανειοδότησης. Αντίστοιχες αναλύσεις χρησιμοποιούνται και από το παγκόσμιους οργανισμούς αξιολόγησης όπως οι Moody's, οι standard and poor's και άλλοι, οι οποίοι ωστόσο αξιολογούν οντότητες (κράτη, εταιρείες, οργανισμούς κ.ο.κ.) (Viblyl P. and Zjarchynska A., 2019).

4.2 Ο Ρόλος των Τραπεζών στον Εντοπισμό των Παράνομων Δραστηριοτήτων

Οι τράπεζες, λόγω της θέσης τους στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, διαχειρίζονται καθημερινά έναν πολύ μεγάλο όγκο συναλλαγών. Από την άλλη πλευρά, οι δράστες των οικονομικών εγκλημάτων χρησιμοποιούν το τραπεζικό σύστημα, για να αποκρύψουν ή να διακινήσουν κεφάλαια, όπως εκτέθηκε ανωτέρω. Όμως η εισαγωγή των παράνομων κερδών στην νόμιμη οικονομία θέτει την τελευταία σε κίνδυνο.

Για παράδειγμα, η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες μπορεί πιο εύκολα να πραγματοποιηθεί με τη βοήθεια των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Τραπεζικοί υπάλληλοι μπορούν να δωροδοκηθούν ούτως ώστε να μη συμπληρώσουν σωστά τις φόρμες που θα πρέπει να αρχειοθετήσουν και κατά συνέπεια να παραλειφθεί η ενημέρωση των αρμόδιων αρχών για συναλλαγές τυχόν ύποπτες νομιμοποίησης παράνομων εσόδων. Υπάρχουν βέβαια και περιπτώσεις άγνοιας ότι συντελούν στο παραπάνω λόγω ανυπαρξίας κατάλληλων γνώσεων ούτως ώστε να υποψιαστούν ότι τα κεφάλαια προέρχονται από το οικονομικό έγκλημα. Ωστόσο, ο Robinson το 1996 αναφέρθηκε στην περίπτωση κατά την οποία νομικά πρόσωπα χρησιμοποιούν τα δικά τους στοιχεία, για να αποκτήσουν τραπεζικούς λογαριασμούς, δάνεια, πιστωτικές κάρτες ή άλλου είδους μορφές πιστωτικών μέσων, για να ξεπλύνουν κεφάλαια από παράνομες δραστηριότητες για λογαριασμό των πελατών τους. Διευκόλυνση προς τούτο παρέχουν και τρίτα πρόσωπα, όπως λ.χ. οι δικηγόροι, οι οποίοι μπορούν να ιδρύουν εικονικές εταιρείες, οικονομικοί σύμβουλοι, χρηματιστές, λογιστές ακόμα και μεσίτες. Σε αυτό το σημείο

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

αξίζει να αναφέρουμε ότι τα τελευταία χρόνια οι τράπεζες έχουν αναπτύξει τον κύκλο εργασιών τους και έχουν επιδοθεί και στις παραπάνω δραστηριότητες, γεγονός που διευκολύνει το οικονομικό έγκλημα να εισβάλει στον τομέα τους. Σύμφωνα με τα παραπάνω λοιπόν γίνεται αντιληπτό ότι θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικές οι τράπεζες σε όλες τις υπηρεσίες που διαθέτουν καθώς το οικονομικό έγκλημα μπορεί να βρει πολλούς τρόπους ούτως ώστε να τοποθετήσει παράνομα κεφάλαια στις τράπεζες και να προσπαθήσει να τα νομιμοποιήσει με τον οποιοδήποτε τρόπο και με οποιαδήποτε παρεχόμενη υπηρεσία (Levi M. and Reuter P., 2006).

Δεδομένης δε της αξιοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη διακίνηση των παράνομων κεφαλαίων, κρίνεται απαραίτητο και αποτελεί σημαντικό μέλημα για την οικονομία μίας χώρας να προστατευτεί το χρηματοπιστωτικό σύστημα από τις παράνομες συναλλαγές. Για το λόγο αυτό έχει αναδειχθεί η σημασία και ο ρόλος των τραπεζών στην πρόληψη τέτοιων εγκλημάτων, ειδικά όταν, υπάρχουν παραδείγματα, όπου η πρόληψη και η συμμόρφωση έχουν αποτύχει. Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής τράπεζες όπως η JP Morgan και η Bank of America θεωρήθηκαν ύποπτες από το Υπουργείο Οικονομικών για ξέπλυμα χρήματος και για ανάμειξη των μηχανισμών τους στη χρηματοδότηση εγκληματικών ενεργειών, όπως τα ναρκωτικά, η τρομοκρατία και άλλα. Τα συγκεκριμένα γεγονότα αποτέλεσαν έναυσμα ερευνών. Αντίστοιχα η ελβετική τράπεζα UBS τέθηκε σε έρευνα ως ύποπτη για ξέπλυμα χρήματος σύμφωνα με το άρθρο 35 bis του ποινικού κώδικα. Επιπλέον στη Γερμανία και συγκεκριμένα στη Φρανκφούρτη η Deutsche Bank αποτέλεσε και αυτή αντικείμενο έρευνας, αναφορικά με χρηματικές συναλλαγές που συνδέονται με απάτες σε μεγάλη κλίμακα στον τομέα του ΦΠΑ (Borghezio M., 2013).

Τα ανωτέρω καταδεικνύουν τη δυνατότητα και την ευθύνη των τραπεζικών ιδρυμάτων στο να εντοπίζουν παράνομες δραστηριότητες και πρακτικές και να τις αποτρέπουν, με σκοπό να συμβάλλουν στην διαφάνεια και στην ορθή, εύρυθμη και σύννομη λειτουργία της οικονομίας.. Είναι σαφές λοιπόν η ανάγκη, οι τράπεζες να εφαρμόζουν αυστηρές διαδικασίες προκειμένου να παρακολουθούν και να αξιολογούν τις επιμέρους συναλλαγές και τον ενδεχόμενο κίνδυνο που απορρέει από αυτές, καθώς και να είναι σε θέση να ταυτοποιήσουν τους πελάτες, παρέχοντας συγχρόνως χρήσιμες πληροφορίες στις αρμόδιες αρχές, σχετικά με ύποπτες δραστηριότητες που εντοπίζουν, όταν χρειάζεται.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Πέραν όμως του τομέα της πρόληψης, ο ρόλος των τραπεζών είναι καθοριστικός και στο πεδίο της καταπολέμησης των παράνομων δραστηριοτήτων και μάλιστα σε διαφορετικά στάδια των επιμέρους συναλλαγών. Για παράδειγμα, οι τραπεζικοί υπάλληλοι, που είναι αρμόδιοι για το άνοιγμα λογαριασμού, θα πρέπει να μπορούν να διαπιστώσουν, κατόπιν σχετικής ερώτησης προς τον εκάστοτε πελάτη, την προέλευση των κεφαλαίων, ώστε να αποτρέπουν την κατάθεση στην τράπεζα παράνομων χρημάτων, προστατεύοντας έτσι το τραπεζικό σύστημα (Greenberg et al., 2010).

Η αναγκαιότητα αυτής της πρακτικής υποστηρίχθηκε το 2004 από τους Gill και Taylor σε σχέση με τον όρο "KYC" (Know Your Customer), στα ελληνικά γνώρισε τον πελάτη σου, σύμφωνα με τον οποίο είναι ευθύνη των τραπεζών να αναγνωρίζουν τα κίνητρα των πελατών τους, σε σχέση με το άνοιγμα των λογαριασμών, τη δεδομένη στιγμή που ζητείται και όχι μόνο, ούτως ώστε να αντιμετωπίζουν πραγματικούς πελάτες και όχι εγκληματίες που εμπλέκονται σε παράνομες διακινήσεις κεφαλαίων.

Το 2008 οι Favarel et al, υποστήριξαν ότι οι τράπεζες πρέπει να συνεργάζονται πλήρως με κρατικούς θεσμούς και να επικεντρώνονται στη σχέση μεταξύ των υπαλλήλων της μονάδας χρηματοοικονομικών πληροφοριών και των υπαλλήλων συμμόρφωσης, τονίζοντας το ρόλο που έχουν για αυτό το θέμα (Favarel Garrigues et al., 2008). Οι τράπεζες θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικές και να τηρούν συγκεκριμένες οδηγίες, που αφορούν στον έλεγχο των συναλλαγών και όταν έχουν υποψίες για παράνομα κεφάλαια από τους πελάτες, να μην λαβαίνουν υπόψη τα ποσά που εμπλέκονται αλλά να ενημερώνουν τις αρχές για να αποτρέψουν τις παράνομες δραστηριότητες, για να μην παρέχουν αρωγή ή, χειρότερα, καθίστανται συνεργοί σε αυτές (Agarwal J.D. and Agarwal A., 2004).

Αντίστοιχα, οι τράπεζες οφείλουν να εξετάζουν τους παράγοντες κινδύνου που εμφανίζονται όταν παρέχουν υπηρεσίες τους πελάτες τους. Για παράδειγμα όταν έρχεται κάποιος πελάτης σε μία τράπεζα να ανοίξει έναν ομαδοποιημένο λογαριασμό για να διαχειριστεί κεφάλαια, τότε θα πρέπει η τράπεζα να ελέγξει πλήρως τα στοιχεία του πελάτη και τους πραγματικούς δικαιούχους των κεφαλαίων αυτών και να επαληθεύσει την ταυτότητά τους. Σε περίπτωση που διαπιστώσει επικίνδυνη συναλλαγή, θα πρέπει να εφαρμόσει τα κατάλληλα μέτρα ανάλογα με την οδηγία που έχει λάβει. Κρίνεται λοιπόν απαραίτητο να υπάρχει επικοινωνία με τον πελάτη,

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

ούτως ώστε να γνωρίζει τον πελάτη αλλά και να μπορεί να αντιληφθεί την επιχείρηση του και την προέλευση των κεφαλαίων και των κερδών που θα διακινούνται μέσω αυτής. Αν διαπιστωθεί κάποιος πελάτης, ο οποίος δραστηριοποιείται σε τρίτη χώρα, θα πρέπει να γίνει ενδελεχής έλεγχος των ρυθμιστικών και εποπτικών καθεστώτων σύμφωνα με τις γραμμές των περιπτώσεων αυτών. Με ακόμα μεγαλύτερη προσοχή θα πρέπει να ελέγχονται οι καταχωρήσεις για το συγκεκριμένο πελάτη καθώς και η άδεια λειτουργίας των δραστηριοτήτων του. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει επίσης να δίνεται και σε περίπτωση που διαπιστώνονται κεφάλαια μέσα από κρυπτοστοιχεία και κρυπτονομίσματα. Οι τράπεζες οφείλουν επίσης να ελέγχουν πέραν των στοιχείων του πελάτη και της πηγής εσόδων κεφαλαίων του αλλά και της συναλλαγής που πραγματοποιεί, είτε χρησιμοποιώντας τραπεζικά κανάλια συναλλαγών με τη χρήση ιντερνετικών μέσων, είτε τυχόν χρήση καρτών και αυτόματων μέσων πληρωμών, ώστε να ελέγχει τον παραλήπτη των κεφαλαίων. Σε οποιαδήποτε συναλλαγή θα πρέπει να γίνεται κατανοητή η φύση της συναλλαγής και ο σκοπός που έχει πραγματοποιηθεί, καθώς επίσης και να είναι διαθέσιμα όλα τα στοιχεία πληροφόρησης για τη συναλλαγή, κατευθυντήριες γραμμές κ.λ.π (Τράπεζα της Ελλάδος, 2024).

Συνακόλουθα, το προσωπικό των τραπεζών θα πρέπει να είναι εκπαιδευμένο ώστε να ταυτοποιεί και να επαληθεύει τους πελάτες, καθώς υπάρχουν αρκετοί, οι οποίοι έχουν πολλαπλές ταυτότητες, με διαφορετικά ονόματα και διαφορετικά είδη συναλλαγών. Συνεπώς οι τραπεζικοί υπάλληλοι θα πρέπει να είναι εκπαιδευμένοι τεχνικά και να εργάζονται, αξιοποιώντας υψηλής ποιότητας εσωτερικά εργαλεία και μοντέλα, για να καθίσταται δυνατή η επαλήθευση της πραγματικής ταυτότητας του εκάστοτε πελάτη, άλλως, εάν αυτό δεν τηρείται, τότε η τράπεζα «συνεργεί» στο έγκλημα (Johnston B. and Abbott J., 2005).

Εξάλλου, εάν κάποιος πελάτης κάνει οποιαδήποτε προσπάθεια να αποκρύψει αυτές τις πληροφορίες από τις τράπεζες τότε αυτό είναι ένα μήνυμα σε αυτές και στις ρυθμιστικές αρχές ότι πρέπει να είναι πιο προσεκτικές, για αυτό το λόγο οι τράπεζες πρέπει να λαμβάνουν όλες τις πληροφορίες πριν ξεκινήσουν να του παρέχουν υπηρεσίες (Masciandaro D., 1999).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Σε πρακτικό επίπεδο, προκειμένου να τηρηθούν τα παραπάνω, οι τράπεζες πρέπει να υποδεικνύουν ορισμένα όρια καταθέσεων και αναλήψεων και να τα κοινοποιούν στις ρυθμιστικές αρχές, για να μην δημιουργείται κενό δράσης των εγκληματιών. Είναι λίγες οι τράπεζες οι οποίες έχουν αναφέρει ύποπτες δραστηριότητες σε τακτική βάση (Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN), Customer Due Diligence Requirements for Financial Institutions, 2016)(Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN), Customer Due Diligence Requirements for Financial Institutions, 2017).

Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι κρίνεται απαραίτητος ο σωστός συντονισμός και η επικοινωνία ανάμεσα στους αρμόδιους ρυθμιστικούς φορείς και τις τράπεζες και ειδικά σε αναφορικά με τον έλεγχο και την συμμόρφωση στις οδηγίες για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, προκειμένου οι πρώτοι να υποστηρίξουν τις δεύτερες στο δύσκολο έργο του εντοπισμού των παράνομων κεφαλαίων.

Αναφορικά με την υποβολή αναφορών για ύποπτες συναλλαγές, ο Chaikin και Sharman το 2009 (Chaikin D. and Sharman J. C., 2009), υπογράμμισε την ευθύνη των τραπεζών για την υποβολή αυτών των αναφορών στις αρμόδιες αρχές. Και τούτο, διότι η υποβολή αναφορών βοηθάει την μονάδα χρηματοοικονομικών πληροφοριών να συνεργάζεται πλήρως, τόσο με εγχώριους, όσο και με διεθνείς συμμάχους, κοινοποιώντας τις πληροφορίες που συλλέγονται αναφορικά με την καταπολέμηση των παράνομων δραστηριοτήτων. Ωστόσο η παραμέληση αυτής της υποχρέωσης από τις τράπεζες οδηγεί σε μία ολοκληρωμένη συστημική αποτυχία στην καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος, υπό τη μορφή του ξεπλύματος «βρώμικου» χρήματος (Johnston B. and Abbott J., 2005). Καθίσταται λοιπόν απαραίτητη, η χρήση βασικών ερωτηματολογίων, για να γνωρίζει η τράπεζα τους πελάτες της και να εντοπίζει ύποπτες συναλλαγές, που, στη συνέχεια, θα μπορεί να αναφέρει στη μονάδα χρηματοοικονομικών πληροφοριών και τις αρμόδιες αρχές, προκειμένου αυτές να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα.

Σε πρακτικό επίπεδο, σύμφωνα με τους Greenberg et al (Greenberg et al., 2010), είναι απαραίτητο να υπάρχουν υπεύθυνοι υπάλληλοι, επιφορτισμένοι με τα συγκεκριμένα καθήκοντα ελέγχου της δραστηριότητας των πελατών της τράπεζας, σύμφωνα με τις επιταγές του κώδικα δεοντολογίας. Ο υπεύθυνος υπάλληλος θα πρέπει να είναι πλήρως εκπαιδευμένος σύμφωνα με τα πρότυπα των αρμόδιων αρχών και χρησιμοποιώντας τις γνώσεις του και τις

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

πληροφορίες των πελατών που έχει στη διάθεσή του, θα είναι σε θέση να διαγνώσει το επίπεδο του κινδύνου των συναλλαγών και να συμβουλευεί τους ανωτέρους του, αναφορικά με το κατά πόσο οι συγκεκριμένοι πελάτες πρέπει να συμπεριληφθούν ή να αποκλειστούν στις δραστηριότητες του τραπεζικού συστήματος. Θα πρέπει επίσης να ελέγχεται η πηγή των κεφαλαίων και το ύψος αυτών (Geiger H. and Wuensch O., 2007)(Quartley P. and Afful-Mensah G., 2014).

Περαιτέρω, εξίσου σημαντικός είναι και ο ρόλος των διαχειριστών συστημάτων, οι οποίοι αξιοποιούν τις δυνατότητες της πληροφορικής, για να ελέγχουν και να εντοπίζουν τις ύποπτες συναλλαγές. Η εισαγωγή της τεχνολογίας στις τραπεζικές εργασίες, παρόλο που διευκόλυνε πολύ τις καθημερινές συναλλαγές, κατέστησε δυσχερή την εποπτεία, με αποτέλεσμα να χρειάζεται επιπλέον επαγρύπνηση στον έλεγχο και στην παρακολούθηση των παράνομων συναλλαγών (Bolton R.J. and Hand D.J., 2002)(Vaithilingam S. et al, 2015). Κρίθηκε απαραίτητη λοιπόν η στελέχωση από καταρτισμένους διαχειριστές συστημάτων, οι οποίοι θα μπορούν να υποστηρίξουν τις τραπεζικές δραστηριότητες και να εντοπίζουν τις ύποπτες συναλλαγές (Ngai E.W.T. et al, 2011).

Τέλος για την εύρυθμη συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές, οι τράπεζες θα πρέπει να παρέχουν αντίγραφα λογαριασμών, συνοδευτικών εγγράφων και λοιπών στοιχείων ταυτοποίησης σε κάθε αρμόδιο φορέα, ούτως ώστε να προστατεύεται η ακεραιότητα τόσο των τραπεζικών συστημάτων όσο και του κράτους ανεξαρτήτως τοποθεσίας.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα της οικονομίας απαρτίζεται από θεσμούς αγορές και οργανισμούς και σύμφωνα με αυτό πραγματοποιούνται οικονομικές συναλλαγές. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα της οικονομίας αποτελείται από τα ακόλουθα 6 μέρη. Το πρώτο και βασικό στοιχείο είναι το χρήμα το οποίο είναι το μέσο που χρησιμοποιούμε προκειμένου να ταυτοποιούμε τη συναλλαγή μας είτε αφορά να πληρώσουμε κάποια αγορά είτε να αποθηκεύσουμε τα περιουσιακά μας στοιχεία. Δεύτερο μέρος είναι τα χρηματοπιστωτικά εργαλεία σύμφωνα με τα οποία μπορούμε να μεταφέρουμε τους πόρους και τον κίνδυνο σε αυτούς που είναι εξοπλισμένη με τα κατάλληλα εφόδια προκειμένου να διαχειριστούν τον κίνδυνο. θα μπορούσαν να είναι μετοχές, ασφαλιστικά συμβόλαια ή δάνεια. Οι χρηματοπιστωτικές αγορές είναι το τρίτο μέρος και ουσιαστικά αυτές μας διευκολύνουν στον

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

αγοράζουμε ή να πουλάμε με πιο εύκολο τρόπο τα χρηματοπιστωτικά εργαλεία. Τέταρτο στοιχείο αποτελούν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στα οποία και θα εστιάσουμε καθώς παρέχουν μία πληθώρα υπηρεσιών. Οι τράπεζες οι οποίες αποτελούν χρηματοπιστωτικό ίδρυμα μεταξύ άλλων έχουν την δυνατότητα να εισέρχονται στις αγορές, να συλλέγουν πληροφορίες να διασταυρώνουν κατά πόσο είναι φερέγγυοι οι δανειολήπτες και άλλα. Οι κρατικές ρυθμιστικές αρχές είναι το πέμπτο συστατικό στοιχείο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Είναι αυτή η οποία διασφαλίζουν ότι λειτουργούν όλα με αξιόπιστο τρόπο και με δικλίδες ασφαλείας. Τέλος οι κεντρικές τράπεζες είναι το τελευταίο συστατικό μέρος του χρηματοπιστωτικού συστήματος το οποίο παρακολουθεί και σταθεροποιεί την οικονομία (Cecchetti S. and Schoenholtz K., 2019).

Εικόνα 3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗΝ ΝΟΜΙΜΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ (ΠΗΓΗ: PROTOTHEMA.GR)

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Κεφάλαιο 5ο : Το Νομοθετικό Πλαίσιο

5.1 Το Διεθνές Νομοθετικό Πλαίσιο (FATF)

Η FATF (Financial Action Task Force) είναι ομάδα χρηματοοικονομικής δράσης, η οποία ιδρύθηκε το 1989 και καθορίζει και προωθεί την εφαρμογή των νόμων, των κανονισμών και των επιχειρησιακών μέτρων για να καταπολεμήσει τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και της διάδοσης απειλών ως προς το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα. Βασικό της μέλημα είναι να εντοπίσει τα τρωτά σημεία σε εθνικό επίπεδο, ούτως ώστε να προστατέψει το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα από κακή χρήση. Οι συστάσεις που έχει θεσπίσει καθορίζονται από ένα πλαίσιο μέτρων που εφαρμόζεται από τις χώρες για να καταπολεμήσουν την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Λόγω των διαφορών που χαρακτηρίζουν τα χρηματοπιστωτικά συστήματα των διαφόρων χωρών, δεν μπορούν όλες (οι χώρες) να πάρουν τα ίδια μέτρα για να αντιμετωπίσουν την απειλή, ωστόσο οι συστάσεις αποτελούν ένα διεθνές πρότυπο το οποίο προσαρμόζεται στις ιδιαιτερότητες του κάθε συστήματος. Τα μέτρα που έχουν θεσπιστεί ουσιαστικά διαμοιράζονται στις εξής κατηγορίες: οι χώρες να μπορούν να εντοπίζουν τους κινδύνους, να καταπολεμούν την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και να καταπολεμούν τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, να εφαρμόζουν οι τράπεζες και άλλοι τομείς προληπτικά μέτρα, να θεσπίζουν εξουσίες και ευθύνες για τις αρμόδιες αρχές και άλλα θεσμικά μέτρα, να ενισχύουν τη διαφάνεια αναφορικά με το πραγματικό δικαιούχο σε νομικά πρόσωπα και μορφώματα και τέλος να διευκολύνουν τη διεθνή συνεργασία. Οι πρώτες 40 συστάσεις καταρτίστηκαν το 1990 ενώ το 2001 προστέθηκαν 9 ακόμα οι οποίες ισχύουν έως και σήμερα. Οι 49 συστάσεις λοιπόν της ομάδας χρηματοοικονομικής δράσης υιοθετήθηκαν από περισσότερες από 180 χώρες και είναι παγκοσμίως αναγνωρισμένες ως προς την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες αλλά και της καταπολέμησης της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (FATF, International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, 2012-2025).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Αρχικά πρέπει να αναφερθούν οι 40 συστάσεις που καταρτίστηκαν το 1990. Οι συστάσεις αυτές χωρίζονται σε κατηγορίες και τυχόν υποκατηγορίες που θα αναλυθούν για να γίνουν πλήρως κατανοητές στις επόμενες γραμμές.

Κατηγορία Α: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΧ/ΧΤ (AML/CFT POLICIES AND COORDINATION)

1. Αξιολόγηση κινδύνων και εφαρμογή προσέγγισης βασισμένης στον κίνδυνο (Assessing risks & applying a risk-based approach).

Αναφέρεται στην αξιολόγηση κινδύνου και στην εφαρμογή μίας προσέγγισης βασισμένης στον κίνδυνο. Πιο αναλυτικά, το νόημα της πρώτης σύστασης συνίσταται στο ότι θα πρέπει οι χώρες να εντοπίζουν και να κατανοούν τους κινδύνους αναφορικά με το ξέπλυμα χρήματος ή τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και με βάση τα αποτελέσματα να είναι σε θέση να τους αντιμετωπίζουν. Όταν ο κίνδυνος είναι μεγαλύτερος, τα μέτρα πρέπει να είναι πιο αυστηρά ενώ όταν είναι μικρότερος τα μέτρα να είναι πιο ήπια, χωρίς όμως να γίνεται παράβλεψη των βασικών υποχρεώσεων. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα καθώς και οι επαγγελματίες του χώρου θα πρέπει να αναγνωρίζουν και αυτοί τους κινδύνους και να εφαρμόζουν τα κατάλληλα μέτρα για να μπορέσουν να τους περιορίζουν.

2. Εθνική συνεργασία και συντονισμός (National cooperation and coordination)

Αναλύοντας τη δεύτερη σύσταση αντιλαμβανόμαστε ότι οι χώρες θα πρέπει να έχουν μία ξεκάθαρη στρατηγική για να αντιμετωπίσουν και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας αλλά και το ξέπλυμα χρήματος. Ουσιαστικά θα πρέπει αυτή η στρατηγική να βασίζεται στους κινδύνους που εντοπίστηκαν και να υπάρχει κάποιος μηχανισμός, ο οποίος θα συντονίζει σωστά τις απαραίτητες ενέργειες. Για την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους θα πρέπει να υπάρχει πλήρης συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών ανάμεσα στους αρμόδιους φορείς. Και όλα τα παραπάνω θα πρέπει να γίνονται με σεβασμό στους κανόνες προστασίας προσωπικών δεδομένων.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Κατηγορία Β: ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΧΕΣΗ (MONEY LAUNDERING AND CONFISCATION)

3. Αδίκημα νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Money laundering offence)

Βασικό μέλημα της χώρας είναι να ποινικοποιήσει το ξέπλυμα χρήματος παράνομων δραστηριοτήτων, βάση των συμβάσεων του Παλέρμο και της Βιέννης. Σε όλα τα σοβαρά αδικήματα θα πρέπει να εφαρμόζεται το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων, ούτως ώστε να συμπεριλαμβάνονται τα βασικά αδικήματα σε ένα ευρύτερο φάσμα.

4. Κατάσχεση και προσωρινά μέτρα (Confiscation and provisional measures)

Οι χώρες θα πρέπει να έχουν λάβει τα απαραίτητα μέτρα ούτως ώστε να μπορούν να εντοπίζουν και να ανακτούν τα περιουσιακά στοιχεία, τόσο εντός της χώρας, όσο και εκτός. Τα μέτρα τα οποία εφαρμόζονται θα πρέπει να είναι σε θέση να πετυχαίνουν τα ακόλουθα σύμφωνα με την σύμβαση του Παλέρμο, των Ηνωμένων Εθνών κατά της διαφθοράς, τη σύμβαση για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και την σύμβαση της Βιέννης. Τα μέτρα αυτά είναι:

- Θα πρέπει να είναι σε θέση να εντοπίζουν και να αξιολογούν τις εγκληματικές περιουσίες,
- Να μπορούν να αναστείλουν ή να απορρίπτουν τη συγκατάθεση για μία συναλλαγή,
- Να είναι σε θέση να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα,
- Να λάβουν τα μέτρα αναφορικά με κατάσχεση και δήμευση για να εμποδίσουν συναλλαγές μεταβιβάσεις ή διάθεση εγκληματική περιουσίας,
- Να μπορέσουν να κατάσχουν την εγκληματική περιουσία,
- Να δημεύσουν την εγκληματική περιουσία που δεν βασίζεται σε καταδίκη,
- Να εκτελέσουν οποιαδήποτε εντολή προκύψει αναφορικά με τη δέσμευση και
- Να διασφαλίσουν την αποτελεσματική διαχείριση της κατασχεμένης περιουσίας.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Κατηγορία Γ: ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΤΩΝ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ (TERRORIST FINANCING AND FINANCING OF PROLIFERATION)

5. Αδίκημα χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (Terrorism financing offence)

Εν προκειμένω συστήνεται στα κράτη να ποινικοποιήσουν τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και λοιπών πράξεων που συνδέονται με αυτήν, ακόμα και αν δεν υπάρχει εμφανής σύνδεση με κάτι τέτοιο. Ο λόγος για αυτό γίνεται για να διασφαλιστεί ότι τα συγκεκριμένα αδικήματα αποτελούν βασικά αδικήματα για την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

6. Στοχευμένες οικονομικές κυρώσεις που σχετίζονται με την τρομοκρατία και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (Targeted financial sanctions related to terrorism and terrorist financing)

Ουσιαστικά αυτή η σύστασή περιλαμβάνει την υποχρέωση της κάθε χώρας να εφαρμόζει οικονομικές κυρώσεις, είτε σε οργανισμούς, είτε σε μεμονωμένα άτομα, τα οποία θεωρούνται ύποπτα για τρομοκρατία, και κατά συνέπεια δεν θα πρέπει να επιτρέπεται να χρηματοδοτηθεί από κάπου αλλού.

7. Στοχευμένες οικονομικές κυρώσεις που σχετίζονται με τον πολλαπλασιασμό (Targeted financial sanctions related to proliferation)

Όλες οι χώρες θα πρέπει να εφαρμόζουν κυρώσεις στα άτομα ή τους οργανισμούς που συνδέονται με τη διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής. Τα οικονομικά μέσα των παραπάνω εμπλεκομένων θα πρέπει να μπλοκάρονται, ούτως ώστε να μην είναι σε θέση να συνεχίσει με παρόμοιες δραστηριότητες.

8. Μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί (Non-profit organisations)

Σύμφωνα με αυτή τη σύσταση η προσοχή δίνεται κυρίως στους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς (ΜΚΟ), όπου θα πρέπει να δίδεται η δέουσα προσοχή, ούτως ώστε να μην αποθαρρύνονται οι νόμιμες δραστηριότητες των ΜΚΟ σε σχέση με τον κίνδυνο. Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί προστατεύονται από την κατάχρηση χρηματοδότησης της

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

τρομοκρατίας από τρομοκρατικές οργανώσεις που παρουσιάζονται σαν νόμιμες, από εκμετάλλευση νόμιμων φορέων και τέλος από απόκρυψη παράνομης εκτροπής κεφαλαίου που περιορίζονται για νόμιμο σκοπό.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Δ: ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ (DPREVENTIVE MEASURES)

Ο μεγαλύτερος αριθμός από τις 40 συστάσεις αναφέρεται σε αυτή τη κατηγορία. Επιπλέον υπάρχει ανάλυση σε υποκατηγορίες μετά την 9η σύσταση.

9. Νόμοι περί απορρήτου χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (Financial institution secrecy laws)

Οι χώρες πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι νόμοι των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων περί απορρήτου δεν εμποδίζουν την εφαρμογή των συστάσεων της FATF.

Υποκατηγορία Α. Δέουσα επιμέλεια πελατών και τήρηση αρχείων (Customer due diligence and record keeping)

10. Δέουσα επιμέλεια πελατών (Customer due diligence)

Είναι ευθύνη των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων να απαγορεύουν τη διατήρηση ανώνυμων λογαριασμών ή λογαριασμών με ψεύτικα στοιχεία δικαιούχου. Ουσιαστικά θα πρέπει να ταυτοποιούν τον πελάτη και να επαληθεύουν την ταυτότητα του έχοντας στην κατοχή τους αξιόπιστα έγγραφα και πληροφορίες, να ταυτοποιούν τον πραγματικό δικαιούχο και να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να το κάνουν αυτό. Θα πρέπει κατά περίπτωση να μπορούν να κατανοούν τις πληροφορίες σχετικά με το σκοπό και τη φύση των επιχειρηματικών σχέσεων καθώς και να επιδεικνύουν συνεχή επιμέλεια στις επιχειρηματικές σχέσεις και να ελέγχουν τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται, ούτως ώστε να διασφαλίζουν ότι οι συγκεκριμένες συναλλαγές είναι σύμφωνες με την επιχείρηση και το προφίλ του πελάτη, καθώς επίσης να ταυτοποιείται η πηγή των κεφαλαίων. Σε περίπτωση που το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα αδυνατεί να πράξει τα παραπάνω δεν θα πρέπει να ανοίγει ο λογαριασμός και εάν διαπιστώσει ότι υπάρχει ενεργός λογαριασμός να τερματίσει την επιχειρησιακή σχέση και να ελέγξει κατά πόσο πρέπει να υποβάλει αναφορά για το συγκεκριμένο πελάτη.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

11. Τήρηση αρχείων (Record keeping)

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα πρέπει να διατηρούν για τουλάχιστον μία πενταετία τα αρχεία συναλλαγών σε εγχώριο και διεθνές επίπεδο, ούτως ώστε να συμμορφώνονται με τα αιτήματα πληροφοριών από τις αρμόδιες αρχές. Τα αρχεία αυτά θα πρέπει να είναι επαρκή και να διαθέτουν τα πλήρη αποδεικτικά στοιχεία προκειμένου να διωχθεί νομικά τυχόν εγκληματική δραστηριότητα. Ακόμα και στην περίπτωση λήξης της επιχειρηματικής σχέσης, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να διατηρήσουν όλα τα στοιχεία του συναλλασσόμενου για τουλάχιστον πέντε έτη και να είναι διαθέσιμα στις αρμόδιες αρχές κατόπιν εξουσιοδότησης.

Υποκατηγορία Β. Πρόσθετα μέτρα για συγκεκριμένους πελάτες και δραστηριότητες (Additional measures for specific customers and activities)

12. Πολιτικά εκτεθειμένα πρόσωπα (Politically exposed persons)

Οφείλουν τα ιδρύματα να διαθέτουν τα κατάλληλα συστήματα διαχείρισης κινδύνων για να προσδιορίζουν, εάν ο εκάστοτε πελάτης ή πραγματικός δικαιούχος είναι πολιτικά εκτεθειμένο πρόσωπο, να λαμβάνουν έγκριση από ανώτερα στελέχη για συγκεκριμένες επιχειρηματικές σχέσεις καθώς επίσης να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να διαπιστώσουν την πηγή προέλευσης στον κεφαλαίων και να παρακολουθούν συνεχώς τις επιχειρηματικές σχέσεις. Στη συγκεκριμένη σύσταση προβλέπεται επίσης τα παραπάνω να ισχύουν και για οικογενειακά μέλη και στενούς συγγενείς των πολιτικά εκτεθειμένων προσώπων.

13. Ανταποκριτική τραπεζική (Correspondent banking)

Υπάρχει υποχρέωση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων να συγκεντρώνουν τις απαραίτητες πληροφορίες για να μπορούν να κατανοήσουν πλήρως τη φύση της επιχείρησης να αξιολογούν τους ελέγχους αναφορικά με το ξέπλυμα μαύρου χρήματος και να λαμβάνεται έγκριση από ανώτερα στελέχη της διοίκησης πριν από την ίδρυση της ανταποκριτικής σχέσης καθώς επίσης να κατανοείται με σαφή τρόπο η αρμοδιότητα του κάθε ιδρύματος. Τέλος, όσον αφορά στους λογαριασμούς πληρωμής, η τράπεζα, η οποία έκανε τον έλεγχο θα πρέπει να είναι σε θέση να παρέχει σχετικές πληροφορίες κατόπιν αιτήματος από την ανταποκρίτρια τράπεζα καθώς

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

επίσης να ελέγχουν κατά πόσο υπάρχουν τραπεζικές ανταποκρίσεις με εικονικές τράπεζες όπου σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να διακόπτονται και να μην επιτρέπεται η χρήση λογαριασμών από εικονικές τράπεζες.

14. Υπηρεσίες μεταφοράς χρημάτων η αξίας (Money or value transfer services)

Στην παρούσα σύσταση διακρίνεται η ανάγκη που υπάρχει ούτως ώστε η κάθε χώρα να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για να διασφαλίσει ότι φυσικά και νομικά πρόσωπα που παρέχουν υπηρεσίες μεταφοράς χρήματος ή αξίας είναι αδειοδοτημένα και συμμορφώνονται με τις συστάσεις της FATF. Σε φυσικά η νομικά πρόσωπα χωρίς άδεια θα πρέπει να επιβάλλονται οι κατάλληλες κυρώσεις. Επιπλέον και τα πρόσωπα τα οποία έχουν οριστεί σαν αντιπρόσωποι θα πρέπει και αυτά να διαθέτουν άδεια και να είναι για γραμμένα σε κάποιο μητρώο από αρμόδια αρχή. Επιπλέον θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι οι συγκεκριμένοι αντιπρόσωποι θα συμπεριλαμβάνονται στο πρόγραμμα για την καταπολέμηση νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή και για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

15. Νέες τεχνολογίες (New technologies)

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να είναι σε θέση να εντοπίζουν και να αξιολογούν τους κινδύνους αναφορικά με το ξέπλυμα μαύρου χρήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας που πιθανόν εμφανιστούν όταν θα αναπτυχθούν νέα προϊόντα ή νέες επιχειρηματικές πρακτικές ή όταν θα χρησιμοποιηθεί η διαρκώς αναπτυσσόμενη τεχνολογία. Ειδικά για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα η αξιολόγηση του κινδύνου θα πρέπει να πραγματοποιείται πριν την κυκλοφορία των νέων υπηρεσιών στην αγορά καθώς επίσης να λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα για να διαχειριστεί και να μετριαστεί ο συγκεκριμένος κίνδυνος. Κρίνεται απαραίτητη λοιπόν η συνεχής παρακολούθηση και διασφάλιση στη συμμόρφωση και τα μέτρα που συστήνει η FATF.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

16. Η διαφάνεια πληρωμών (Payment transparency)

Για να μπορεί να υπάρχει διαφάνεια στις πληρωμές θα πρέπει τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να γνωρίζουν όλες τις πληροφορίες του εντολέα και του δικαιούχου καθώς επίσης και την αιτιολογία για την εκτέλεση της συγκεκριμένης συναλλαγής. Επίσης οι τράπεζες θα πρέπει να είναι σε θέση να εντοπίζουν τις συναλλαγές αυτές για τις οποίες δεν διαθέτουν τις απαιτούμενες πληροφορίες, την αιτιολογία συναλλαγής, είτε στοιχεία του εντολέα ή και του δικαιούχου και να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα. Τέλος σύμφωνα με το σύμφωνο ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, σχετικά ψηφίσματα συμβουλίου κατά τα έτη 1999 και 2001 και με αριθμό ψηφίσματος 1267 και 1373 αντίστοιχα, θα πρέπει να απαγορεύουν τη διεξαγωγή τέτοιων συναλλαγών με καθορισμένα πρόσωπα και οντότητες.

Υποκατηγορία Γ. Εξάρτηση, Έλεγχος και Χρηματοοικονομικοί Όμιλοι (Reliance, Controls and Financial Groups)

17. Εξάρτηση από τρίτους (Reliance on third parties)

Εν προκειμένω προβλέπεται ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μπορούν να βασίζονται σε τρίτους για να ταυτοποιήσουν τους πελάτες τους αλλά είναι τα μόνα τα οποία διατηρούν την ευθύνη και έχουν άμεση πρόσβαση σε στοιχεία χωρίς να υπάρχει ουδεμία καθυστέρηση στη λήψη έγγραφων. Επιπλέον θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο κίνδυνος της κάθε χώρας και επίσης ο τρίτος που θα απευθυνθούν να είναι αξιόπιστος και να εποπτεύεται.

18. Εσωτερικοί έλεγχοι και υποκαταστήματα και θυγατρικές στο εξωτερικό (Internal controls and foreign branches and subsidiaries)

Ο έλεγχος θα πρέπει να γίνεται σε επίπεδο ομίλου και να συμπεριλαμβάνονται πολιτικές και διαδικασίες αναφορικά με την ανταλλαγή των πληροφοριών εντός του ομίλου και για υποκαταστήματα και για τις θυγατρικές στο εξωτερικό.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

19. Χώρες υψηλότερου κινδύνου (Higher-risk countries)

Στις χώρες υψηλότερο κινδύνου θα πρέπει ο έλεγχος και τα μέτρα δέουσας επιμέλειας που εφαρμόζονται να είναι ενισχυμένα και αποτελεσματικά ανάλογα με τον κίνδυνο. Οι χώρες θα πρέπει να είναι σε θέση να εφαρμόζουν τα αντίμετρα ανεξάρτητα από το τι θα τους ζητηθεί από την FATF.

Υποκατηγορία Δ. Αναφορά ύποπτων συναλλαγών (Reporting of suspicious transactions)

20. Αναφορά ύποπτων συναλλαγών (Reporting of suspicious transactions)

Θα πρέπει σε περίπτωση που το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα υποψιάζεται ότι τα κεφάλαια προέρχονται από εγκληματική δραστηριότητα ή σχετίζονται με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας να αναφέρουν αμέσως τις υποψίες τους στη μονάδα χρηματοοικονομικών πληροφοριών.

21. Ενημέρωση και εμπιστευτικότητα (Tipping-off and confidentiality)

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, η διεύθυνση, στελέχη και υπάλληλοι τους θα πρέπει να προστατεύονται από το νόμο σε περίπτωση που παραβιάσουν οποιοδήποτε περιορισμό και αποκαλύψουν πληροφορίες ακόμα και αν δεν γνώριζαν ακριβώς ποια είναι η εγκληματική δραστηριότητα και αν όντως πρόκειται για παράνομη δραστηριότητα καθώς επίσης σε περίπτωση που υποβάλουν αναφορά για ύποπτη συναλλαγή να μην αποκαλύπτουν ποτέ τέτοιες πληροφορίες για το γεγονός.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Υποκατηγορία Ε. Καθορισμένες μη χρηματοοικονομικές επιχειρήσεις και επαγγέλματα (DNFBPs) (Designated non-financial Businesses and Professions (DNFBPs))

22. DNFBPs: Δέουσα επιμέλεια πελατών (DNFBPs: Customer due diligence)

Η σύσταση 22 ορίζει ότι δεν είναι υπεύθυνα μόνο τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για να γνωρίζουν ποιος είναι ο πελάτης τους και τι κάνει με τα χρήματα. Υπάρχουν και μερικά ακόμα επαγγέλματα και δραστηριότητες που περιλαμβάνουν υποχρέωση γνώσης τέτοιων πληροφοριών, όπως λ.χ. τα καζίνο, οι μεσίτες ακινήτων, δικηγόροι συμβολαιογράφοι λογιστές έμποροι πολύτιμων μετάλλων και πάροχοι εταιρικών υπηρεσιών. Όλα αυτά τα επαγγέλματα υποχρεούνται να κάνουν έλεγχο στους πελάτες τους και, σε περίπτωση που εντοπίσουν μεγάλα κεφάλαια αμφιβόλου προελεύσεως, να υποψιαστούν ότι υπάρχει κίνδυνος να χρησιμοποιηθούν για ξέπλυμα χρήματος και να πράξουν τα απαραίτητα για να το εμποδίσουν.

23. DNFBPs: Άλλα μέτρα (DNFBPs: Other measures)

Είναι μία γενικότερη σύσταση από την FATF σύμφωνα με την οποία τα εξής επαγγέλματα (DNFBPs) οφείλουν να αναφέρουν τις ύποπτες συναλλαγές και αυτά ουσιαστικά είναι οι δικηγόροι, οι συμβολαιογράφοι και οι λογιστές καθώς και οι πάροχοι εταιρικών υπηρεσιών η έμποροι πολύτιμων μετάλλων.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Ε: ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΣΕΩΝ (TRANSPARENCY AND BENEFICIAL OWNERSHIP OF LEGAL PERSONS AND ARRANGEMENTS)

24. Διαφάνεια και πραγματικός δικαιούχος νομικών προσώπων (Transparency and beneficial ownership of legal persons)

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Η σύσταση αναφέρει ότι θα πρέπει να υπάρχει αξιολόγηση των κινδύνων κατάχρησης του νομικών προσώπων από παράνομες δραστηριότητες και ότι ουσιαστικά η χώρα θα πρέπει να διασφαλίζει ότι έχει ενημερωμένες, ακριβείς και επαρκείς πληροφορίες για τον πραγματικό δικαιούχο. Θα πρέπει να δίνεται επίσης ιδιαίτερη προσοχή σε νομικά πρόσωπα τα οποία επιθυμούν να εκδώσουν νέες μετοχές και να λαμβάνονται αποτελεσματικά μέτρα για να διασφαλίσουν ότι δεν θα χρησιμοποιούνται για κατάχρηση αναφορικά με την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

25. Διαφάνεια και πραγματικός δικαιούχος νομικών μορφωμάτων (Transparency and beneficial ownership of legal arrangements)

Οι χώρες θα πρέπει να αξιολογούν τους κινδύνους κατάχρησης για παράνομες δραστηριότητες και να πραγματοποιούν ότι χρειάζεται προκειμένου να αποτρέψουν την κατάχρηση. Η συγκεκριμένη σύσταση μοιάζει σε περιεχόμενο με την προηγούμενη, καθώς και εδώ αναφέρεται η υποχρέωση των χωρών να διαθέτουν ακριβείς, επαρκείς και ενημερωμένες πληροφορίες, σχετικά με ρητά καταπιστεύματα και άλλες νομικές ρυθμίσεις του ιδρυτή του διαχειριστή και του δικαιούχου του μορφώματος και όλα αυτά να μπορούν να ληφθούν υπόψη και να είναι προσβάσιμα έγκαιρα από τις αρμόδιες αρχές.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΤ: ΕΞΟΥΣΙΕΣ ΚΑΙ ΕΥΘΥΝΕΣ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΩΝ ΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΘΕΣΜΙΚΑ ΜΕΤΡΑ (POWERS AND RESPONSIBILITIES OF COMPETENT AUTHORITIES AND OTHER INSTITUTIONAL MEASURES)

Υποκατηγορία Α. Ρύθμιση και Εποπτεία (Regulation and Supervision)

26. Ρύθμιση και εποπτεία χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (Regulation and supervision of financial institutions)

Θα πρέπει να ελέγχουν τα κράτη τα ιδρύματα και οι αρχές να εμποδίζουν τους εγκληματίες να έχουν έλεγχο στους οργανισμούς. Επίσης απαγορεύεται η χρήση εικονικών τραπεζών. Επιπλέον η εφαρμογή μέτρων πρόληψης ξεπλύματος χρήματος είναι απαραίτητη και σε

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

ομιλικό επίπεδο. Τα ιδρύματα που παρέχουν υπηρεσίες ανταλλαγής/μεταφοράς χρήματος πρέπει να είναι αδειοδοτημένα και να υπόκεινται σε συνεχείς ελέγχους.

27. Εξουσίες των εποπτών (Powers of supervisors)

Οι εποπτικές αρχές έχουν σημαντικές αρμοδιότητες και οφείλουν να ελέγχουν τα ιδρύματα, εάν τηρούν τους κανόνες να ζητούν πληροφορίες, να κάνουν συχνές επιθεωρήσεις και να διαπιστώνουν, αν συμμορφώνονται στους κανόνες σε περίπτωση δε που παρατηρήσουν παραβάσεις θα πρέπει να μπορούν να επιβάλλουν κυρώσεις να περιορίζουν ή να αφαιρούν την άδεια λειτουργίας.

28. Ρύθμιση και εποπτεία των DNFBP (Regulation and supervision of DNFBPs)

Οι χρηματοοικονομικές επιχειρήσεις θα πρέπει να ελέγχονται και αυτές και να τηρούν τα μέτρα για να αποφύγουν το ξέπλυμα χρήματος. Επίσης αναφορικά με τα καζίνο θα πρέπει να έχουν άδεια και να υποπεύονται όπως επίσης να αποτρέπεται η συμμετοχή εγκληματιών στη διοίκηση ή στην ιδιοκτησία. Ταυτόχρονα λοιπές επιχειρήσεις αυτού του κλάδου οφείλουν και αυτές να παρακολουθούνται από τις αρμόδιες αρχές και να επιβάλλονται κυρώσεις σε όσους δεν συμμορφώνονται.

Υποκατηγορία Β. Επιχειρησιακό και Επιβολή του Νόμου (Operational and Law Enforcement)

29. Μονάδες χρηματοοικονομικών πληροφοριών (Financial intelligence units)

Η κάθε χώρα θα πρέπει να έχει μία μονάδα η οποία θα έχει πρόσβαση σε όλα τα στοιχεία και θα μπορεί να ζητά πληροφορίες θα της συγκεντρώνει και θα της αναλύει για ύποπτες συναλλαγές και πιθανό ξέπλυμα χρήματος.

30. Αρμοδιότητες των αρχών επιβολής του νόμου και των ανακριτικών αρχών (Responsibilities of law enforcement and investigative authorities)

Είναι ευθύνη των αρχών οι έρευνες που αφορούν το ξέπλυμα χρήματος, παράλληλα δε σε σοβαρές υποθέσεις πρέπει να εντοπίζουν και τα παράνομα έσοδα να δεσμεύουν τα περιουσιακά στοιχεία που προέρχονται από τέτοιου είδους εγκληματικές δραστηριότητες και

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

να συνεργάζονται μεταξύ τους αλλά και με αρχές άλλων χωρών για να πραγματοποιούν αποτελεσματικές έρευνες.

31. Εξουσίες των αρχών επιβολής του νόμου και των ανακριτικών αρχών (Powers of law enforcement and investigative authorities)

Είναι απαραίτητη οι αρχές να έχουν πρόσβαση σε όλα τα έγγραφα και τις πληροφορίες για να διεξάγουν τις έρευνες και να διώκουν τους παράνομους. Μπορούν να πραγματοποιούν έρευνες, να λαμβάνουν καταθέσεις μαρτύρων και να κατάσχουν τα στοιχεία, επιπλέον έχουν πρόσβαση σε δεδομένα από τράπεζες, φορολογικές αρχές και μητρώο περιουσίας, με κύριο μέλημά τους να εντοπίζουν γρήγορα τα περιουσιακά στοιχεία και τους τραπεζικούς λογαριασμούς χωρίς να ειδοποιείται ο ιδιοκτήτης αλλά και να ζητούν οποιαδήποτε πληροφορία τους χρειάζεται από τη μονάδα χρηματοοικονομικών πληροφοριών.

32. Ταχυμεταφορείς (Cash couriers)

Η χώρα στα πρέπει να ελέγχει τα χρήματα που μεταφέρονται και να μπορούν να δεσμεύουν τα συγκεκριμένα χρηματικά ποσά όταν υπάρχει υποψία για παράνομη δραστηριότητα. Επίσης σε περίπτωση ψευδών δηλώσεων να έχουν τη δυνατότητα να κατάσχουν τα χρήματα που συνδέονται με αυτές τις εγκληματικές ενέργειες και να επιβάλλουν τις κατάλληλες κυρώσεις.

Υποκατηγορία Γ. Γενικές απαιτήσεις (General Requirements)

33. Στατιστικά στοιχεία (Statistics)

Οι χώρες πρέπει να έχουν ολοκληρωμένα στατιστικά στοιχεία αναφορικά με την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα των συστημάτων τους τα οποία χρησιμοποιούν για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Τα στοιχεία αυτά περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων περιουσιακά στοιχεία που έχουν δεσμευτεί καταδίκες διώξεις αλλά και οποιοδήποτε στοιχείο αναφέρεται σε ύποπτες συναλλαγές.

34. Καθοδήγηση και ανατροφοδότηση (Guidance and feedback)

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Η σύσταση θεσπίζει τις κατευθυντήριες γραμμές, οι οποίες παρέχουν ανατροφοδότηση και βοηθούν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να εφαρμόσουν τα μέτρα για να καταπολεμήσουν το ξέπλυμα μαύρου χρήματος να ανιχνεύσουν και αναφέρουν τις ύποπτες συναλλαγές.

Υποκατηγορία Δ. Κυρώσεις (Sanctions)

35. Κυρώσεις (Sanctions)

Οι χώρες διασφαλίζουν ότι υπάρχουν αποτελεσματικές, ποινικές, αστικές και αποτρεπτικές κυρώσεις που αντιμετωπίζουν τα νομικά και τα φυσικά πρόσωπα τα οποία δεν συμμορφώνονται στις απαιτήσεις για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος και την καταπολέμησή του. Οι κυρώσεις εφαρμόζονται σε όλους ανεξαιρέτως δηλαδή σε διοικητικά στελέχη, σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, σε διευθυντές κλπ.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Ζ: ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ (INTERNATIONAL COOPERATION)

36. Διεθνή νομικά μέσα (International instruments)

Οι χώρες θα πρέπει να λαμβάνουν τα μέτρα σύμφωνα με τις συμβάσεις που προαναφέρθηκαν ούτως ώστε να μπορέσουν να καταπολεμήσουν την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

37. Αμοιβαία δικαστική συνδρομή (Mutual legal assistance)

Σύμφωνα με την σύσταση 37, οι χώρες συνεργάζονται μεταξύ τους για να παρέχουν οποιαδήποτε βοήθεια χρειάζεται στις υποθέσεις ξέπλυματος χρήματος, η δε διαδικασία και οι μηχανισμοί θα πρέπει να είναι σαφείς, για να μπορεί να γίνεται η αποστολή και εκτέλεση των αιτημάτων. Δικαίωμα άρνησης συνεργασίας χωρίς κάποιο σοβαρό λόγο, ακόμα και αν πρόκειται για ζητήματα εμπιστευτικότητα σε φορολογικά θέματα, δεν θα πρέπει να υφίστανται, οφείλουν όμως να διατηρούν την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που μοιράζονται. Όλα τα ερευνητικά μέσα πρέπει να χρησιμοποιούνται και να γίνεται ανταλλαγή στοιχείων με άλλες

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

χώρες και να επιλέγεται η καταλληλότερη χώρα για τη δίωξη του οικονομικού εγκλήματος και χωρίς να υπάρχει σύγκρουση δικαιοδοσίας είναι απαραίτητη επίσης η σωστή οργάνωση κατάλληλο εξειδικευμένο προσωπικό με γνώσεις και επαρκείς πόρους, ούτως ώστε να διαχειρίζονται σωστά και αποτελεσματικά όλες οι διαδικασίες.

38. Αμοιβαία δικαστική συνδρομή: δέσμευση και δήμευση (Mutual legal assistance: freezing and confiscation)

Οι χώρες θα πρέπει να λαμβάνουν μέτρα και να βοηθούν και άλλες χώρες να εντοπίζουν παράνομα περιουσιακά στοιχεία να μπορούν να αναγνωρίσουν και να εφαρμόσουν και τις αποφάσεις από άλλες χώρες για δέσμευση ή δήμευση. Αποτελεσματική διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων ενισχύει τη διεθνή συνεργασία και μπορούν αυτά τα στοιχεία είτε να επιστρέφονται ή να μοιράζονται.

39. Έκδοση (Extradition)

Η σύσταση αναφέρει ότι οι χώρες θα πρέπει να εκτελούν αποτελεσματικά και γρήγορα τα αιτήματα για τις υποθέσεις ξεπλύματος μαύρου χρήματος, χωρίς να καθυστερούν οι διαδικασίες, θα πρέπει δε να είναι σαφές και το νομικό πλαίσιο και να μην υπάρχουν υπερβολικοί περιορισμοί. Είναι απαραίτητη η ισότιμη αντιμετώπιση για τα σοβαρά αδικήματα καθώς και η αποτελεσματική συνεργασία και για διαδικαστικά αλλά και για αποδεικτικά ζητήματα. Τέλος κρίνεται απαραίτητο να υπάρχουν απλοποιημένοι μηχανισμοί έκδοσης, αλλά και κατάλληλο προσωπικό για να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τα συγκεκριμένα αιτήματα.

40. Άλλες μορφές διεθνούς συνεργασίας (Other forms of international cooperation)

Οι χώρες πρέπει να εξασφαλίζουν ότι η αρμόδια αρχές θα παρέχουν γρήγορα και αποτελεσματικά τη συνεργασία τους στις περιπτώσεις καταπολέμησης ξεπλύματος μαύρου χρήματος και θα χρησιμοποιούνται όλα τα διαθέσιμα μέσα συνεργασίας λ.χ. μέσω πολυμερών ή διμερών συμφωνιών. Οι διαδικασίες θα πρέπει να είναι σαφείς, ούτως ώστε να μπορούν να εκτελούνται έγκαιρα τα αιτήματα και να προστατεύονται οι πληροφορίες.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

- Οι συστάσεις και η ανάλυσή τους προέρχονται από (FATF, International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, 2012-2025) (FATF, Special Recommendations on Terrorist Financing, 2001)

Οι επόμενες 9 ειδικές συστάσεις από την FATF για την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας είναι οι ακόλουθες.

1. Επικύρωση και εφαρμογή των πράξεων του ΟΗΕ (Ratification and implementation of UN instruments)

Η εφαρμογή των ψηφισμάτων της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών το 1999 πρέπει να είναι πλήρης, οι πράξεις αφορούν την καταστολή της χρηματοδότησης για την τρομοκρατία δίνοντας έμφαση στο ψήφισμα του συμβουλίου ασφαλείας το 1373.

2. Ποινικοποίηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και της συναφούς νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Criminalising the financing of terrorism and associated money laundering)

Η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας είναι ποινικό αδίκημα και η περίπτωση νομιμοποίησης εσόδων θεωρείται επίσης βασικό ποινικό αδίκημα.

3. Πάγωμα και κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων τρομοκρατών (Freezing and confiscating terrorist assets)

Περιουσιακά στοιχεία ή κεφάλαια από τρομοκρατικές ενέργειες οφείλουν να παγώνονται χωρίς καθυστέρηση. Είναι απαραίτητη η λήψη μέτρων και η αυστηρή εφαρμογή των νόμων για να κατάσχονται αυτού του είδους τα περιουσιακά στοιχεία.

4. Αναφορά ύποπτων συναλλαγών που σχετίζονται με τρομοκρατία (Reporting suspicious transactions related to terrorism)

Σε περίπτωση υποψίας για κεφάλαια που συνδέονται ή υπάρχει η υπόνοια να χρησιμοποιηθούν για τρομοκρατικές ενέργειες οφείλουν άμεσα οι εμπλεκόμενοι να αναφέρονται στις αρμόδιες αρχές για να μπορέσουν να προχωρήσουν σε διερεύνηση.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

5. Διεθνής συνεργασία (International Co-operation)

Η ανταλλαγή πληροφοριών ή η αμοιβαία νομική συνδρομή αναφορικά με τις αστικές, ποινικές και διοικητικές διαδικασίες και έρευνες με ενδεχόμενο συσχέτισης τους σε χρηματοδότηση τρομοκρατικών ενεργειών είναι απαραίτητη. Χρειάζεται επίσης να διασφαλίζει κάθε χώρα ότι δεν παρέχει καταφύγιο σε όσους κατηγορούνται για παρόμοιες ενέργειες. Η λήψη και εφαρμογή μέτρων και διαδικασιών αποτελεί βοηθητικό εργαλείο.

6. Εναλλακτικό έμβασμα (Alternative Remittance)

Οι νομικές οντότητες, πρόσωπα και αντιπρόσωποι που μεταδίδουν χρήματα ή αξία χρειάζεται να έχουν άδεια και να ακολουθούν τις οδηγίες της FATF. Οι οδηγίες ισχύουν για τις τράπεζες αλλά και για μη τραπεζικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Αστικές διοικητικές και ποινικές κυρώσεις είναι απαραίτητες.

7. Μεταφορές κεφαλαίων (Wire transfers)

Στις μεταφορές πρέπει απαραίτητα να περιλαμβάνονται βασικές πληροφορίες για τον εντολέα και το παραλήπτη (όπως ονοματεπώνυμο, αριθμός λογαριασμού, διεύθυνση) όταν γίνονται μεταφορές κεφαλαίων, αλλά και η αιτιολογία που αποστέλλονται στον τελευταίο. Όλες οι πληροφορίες πρέπει να παραμένουν προσβάσιμες σε ασφαλή περιβάλλοντα για να μπορούν να ανατρέξουν οι αρχές σε περίπτωση ανάγκης. Σε περίπτωση που είναι ελλιπείς οι πληροφορίες να ενισχύεται ο έλεγχος.

8. Μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί (Non-profit organisations)

Αυτοί οι οργανισμοί είναι συνήθως ευάλωτοι. Πρέπει να διασφαλίζεται ότι δεν γίνεται κατάχρηση ή απόκρυψη λαθραίας εκτροπής κεφαλαίων. Χρειάζεται μεγάλο εύρος κανονισμών για τέτοιες οντότητες καθώς μπορεί να παρουσιάζονται σαν νόμιμες και να εκμεταλλεύονται τους πραγματικά νόμιμους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

9. Ταχυμεταφορές (Cash Couriers)

Οι αρμόδιες αρχές πρέπει να έχουν εξουσία και να περιορίζουν διαπραγματεύσιμα νομίσματα ή τον κομιστή τους όταν έχουν υπόνοια ότι χρηματοδοτείται η τρομοκρατία ή γίνεται ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Τα μέτρα που εντοπίζουν τέτοιου είδους μεταφορές χρειάζονται όπως επίσης και οι κυρώσεις για τον εντοπισμό των παρανομιών. Η υιοθέτηση μέτρων που επιτρέπουν επίσης την δέσμευση των μέσων ή των παράνομων κεφαλαίων είναι απαραίτητη.

* Οι συστάσεις και η ανάλυσή τους προέρχονται από (FATF, International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, 2012-2025) (FATF, Special Recommendations on Terrorist Financing, 2001).

5.2 Η Ελληνική Νομοθεσία

Βασικός νόμος αναφορικά με το ξέπλυμα μαύρου χρήματος και την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και την προστασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος από τους κινδύνους στην Ελλάδα είναι ο 4557/2018. Σύμφωνα με τον ως άνω νόμο, η νομιμοποίηση των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες περιλαμβάνει όλες εκείνες τις ενέργειες όπου κάποιος μετέρχεται διάφορες τεχνικές, προκειμένου να αποκρύψει ή να συγκαλύψει την παράνομη προέλευση των κεφαλαίων που διαχειρίζεται. Οι εν λόγω ενέργειες, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνουν μεταβίβαση ή μετατροπή των κεφαλαίων, με απόκρυψη των βασικών στοιχείων προέλευσης τους και αξιοποίησής τους μέσω των χρηματοπιστωτικών συστημάτων, ώστε να τα νομιμοποιήσουν.

Τέτοιου είδους κεφάλαια μπορούν να προέρχονται από παράνομες πράξεις τόσο στην Ελλάδα, όσο και σε άλλες χώρες, ωστόσο, σύμφωνα με το ισχύον στη χώρα μας νομικό πλαίσιο, θεωρούνται σοβαρό αδίκημα και αφορούν κυρίως παρανομίες στον τομέα της οικονομίας,

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

ανεξαρτήτως της χώρας που έλαβαν χώρα. Όταν αποδειχτεί ότι τα κεφάλαια ή η περιουσία αποτελεί προϊόν συγκεκριμένου αδικήματος, δεν είναι απαραίτητο να αποδειχθούν όλες οι λεπτομέρειες για το έγκλημα ή ακόμη και ο δράστης αυτού, προκειμένου να επιβληθούν κυρώσεις.

Εν συντομία και προς αποφυγή άσκοπης εκτενούς ανάλυσης της διατύπωσης του νόμου, πρέπει να αναφέρουμε συνοπτικά ότι στο άρθρο 3 του συγκεκριμένου νόμου περιγράφονται οι όροι «χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί», τα εμπλεκόμενα πρόσωπα, τι θεωρείται ύποπτη συναλλαγή, ποιος είναι ο πραγματικός δικαιούχος, η έννοια της περιουσίας, το ηλεκτρονικό χρήμα και όλοι οι φορείς, οι οποίοι ελέγχουν τις συγκεκριμένες δραστηριότητες. Στο άρθρο 4 γίνεται ανάλυση των βασικών αδικημάτων που θεωρούνται ότι συμβάλλουν στο παράνομο οικονομικό όφελος, εκ των οποίων τα κυριότερα αφορούν ενδεικτικά σε αδικήματα ναρκωτικών, φοροδιαφυγής, λαθρεμπορίας, δωροδοκίας, απάτης, που αποφέρουν οικονομικό όφελος.

Τα υπόχρεα πρόσωπα που πρέπει να τηρούν τα μέτρα και τους κανονισμούς κατά του ξεπλύματος μαύρου χρήματος είναι κυρίως χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και οι τράπεζες αλλά και επαγγέλματα της καθημερινότητας τα οποία συμμετέχουν σε συναλλαγές οικονομικού περιεχομένου όπως οι ελεγκτές, οι δικηγόροι, οι λογιστές οι μεσίτες καθώς επίσης και διάφορες επιχειρήσεις τυχερών παιχνιδιών για αγαθά υψηλής αξίας καζίνο και άλλων (TAXHEAVEN)(N. 4557, 2018).

5.3 Οι Αρμόδιες Εποπτικές Αρχές στην Ελλάδα

Αρμόδια Αρχή	Υπόχρεα Πρόσωπα	Κύρια Καθήκοντα / Στοιχεία Εποπτείας
--------------	-----------------	--------------------------------------

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Αρμόδια Αρχή	Υπόχρεα Πρόσωπα	Κύρια Καθήκοντα / Στοιχεία Εποπτείας
Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ)	<ul style="list-style-type: none"> - Πιστωτικά ιδρύματα - Ασφαλιστικές εταιρείες & διαμεσολαβητές - Εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης - Εταιρείες διαχείρισης απαιτήσεων δανείων - Εταιρείες παροχής πιστώσεων - Ιδρύματα πληρωμών & ηλεκτρονικού χρήματος - Ανταλλακτήρια συναλλάγματος - Πάροχοι υπηρεσιών κρυπτοστοιχείων που είναι ΤτΕ, ΙΠ ή ΙΗ - Ταχυδρομικές εταιρείες (υπηρεσίες πληρωμών) - Ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων 	<ul style="list-style-type: none"> - Καθορισμός μέτρων δέουσας επιμέλειας - Τακτικοί & έκτακτοι έλεγχοι (επιτόπιοι & εξ αποστάσεως) - Διασφάλιση τήρησης νόμου στην Ελλάδα & στο εξωτερικό - Καθοδήγηση με εγκυκλίους/οδηγίες - Συνεργασία με διεθνείς αρχές & Κεντρικό Συντονιστικό Φορέα

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Αρμόδια Αρχή	Υπόχρεα Πρόσωπα	Κύρια Καθήκοντα / Στοιχεία Εποπτείας
Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (ΕΚ)	<ul style="list-style-type: none"> - Εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου - Εταιρείες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων - Παρόχοι επενδυτικών υπηρεσιών & αντιπρόσωποι-Εταιρείες επενδυτικής διαμεσολάβησης - Εταιρείες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών - Εταιρείες επενδύσεων σε ακίνητη περιουσία - Διαχειριστές οργανισμών εναλλακτικών επενδύσεων - Παρόχοι υπηρεσιών κρυπτοστοιχείων 	<ul style="list-style-type: none"> - Καθορισμός λεπτομερειών εφαρμογής νόμου - Οδηγίες & εγκύκλιοι - Επιθεωρήσεις και έλεγχοι - Αναφορές κινδύνων & τυπολογίες - Συνεργασία με ΕΒΑ & διεθνείς αρχές
Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας	<ul style="list-style-type: none"> - Ενεχυροδανειστές - Αργυραμοιβοί 	<ul style="list-style-type: none"> - Εποπτεία συμμόρφωσης με υποχρεώσεις νόμου - Τακτικοί & έκτακτοι έλεγχοι
Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης & Ελέγχων	<ul style="list-style-type: none"> - Ορκωτοί ελεγκτές - Λογιστές & εταιρείες τους - Ιδιώτες ελεγκτές 	<ul style="list-style-type: none"> - Καθορισμός κανόνων επαγγελματικής συμμόρφωσης - Έλεγχοι & πιστοποίηση

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Αρμόδια Αρχή	Υπόχρεα Πρόσωπα	Κύρια Καθήκοντα / Στοιχεία Εποπτείας
		επάρκειας
Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.)	<ul style="list-style-type: none"> - Εξωτερικοί λογιστές - Φοροτεχνικοί - Μεσίτες ακινήτων - Έμποροι & εκπλειστηριαστές αγαθών μεγάλης αξίας 	<ul style="list-style-type: none"> - Καθοδήγηση & έλεγχοι - Συλλογή στοιχείων & δεδομένων - Αξιολόγηση κινδύνου & μέτρα συμμόρφωσης
Επιτροπή Εποπτείας & Ελέγχου Παιγνίων (Ε.Ε.Ε.Π.)	<ul style="list-style-type: none"> - Επιχειρήσεις καζίνο & πλοίων - Άλλες υπηρεσίες τυχερών παιγνίων & πρακτορεία 	<ul style="list-style-type: none"> - Εποπτεία εγκαταστάσεων στην Ελλάδα - Έλεγχοι συμμόρφωσης - Εκτίμηση κινδύνου & πιθανές εξαιρέσεις από απαιτήσεις
Υπουργείο Δικαιοσύνης	<ul style="list-style-type: none"> - Συμβολαιογράφοι - Δικηγόροι (σε χρηματοπιστωτικές / ακίνητης περιουσίας συναλλαγές) 	<ul style="list-style-type: none"> - Εποπτεία συμμόρφωσης με νόμο σε συναλλαγές πελατών
Υποκαταστήματα αλλοδαπών χρηματοπιστωτικών οργανισμών στην Ελλάδα	<ul style="list-style-type: none"> - Όλα τα υποκαταστήματα οργανισμών με έδρα αλλοδαπής 	<ul style="list-style-type: none"> - Εποπτεύονται από την αντίστοιχη ελληνική αρχή που εποπτεύει εγχώριους ομοειδείς οργανισμούς

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

5.4 Η 4η Οδηγία 2015/849 σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Οδηγία 2015/849 σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση έχει βασικό μέλημα να εμποδίσει τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος και την καταπολέμησή του για χρηματοδότηση τρομοκρατικών δραστηριοτήτων. Θεσπίζει βασικούς κανόνες που οι τράπεζες, οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και άλλοι επαγγελματίες οφείλουν να ακολουθούν, για να εντοπίζουν αρχικά και έπειτα να αποτρέπουν παράνομες δραστηριότητες της οικονομίας. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα δεν πρέπει να μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν το μέσο των εγκληματιών για να ξεπλύνουν χρήματα από παράνομες δραστηριότητες ή για να χρηματοδοτήσουν τρομοκρατικές ενέργειες. Η οδηγία περιλαμβάνει τον ορισμό για το τι θεωρείται ξέπλυμα καθώς επίσης και πως μετατρέπονται, μεταφέρονται και χρησιμοποιούνται τα παράνομα κεφάλαια στην οικονομία για να νομιμοποιηθούν. Αναφέρεται επίσης ότι δεν είναι μόνο ευθύνη των τραπεζών να ακολουθούν τους κανόνες που θεσπίζονται αλλά υπάρχουν και άλλοι φορείς όπως επαγγέλματα της καθημερινότητας, φορολογικοί σύμβουλοι, λογιστές, δικηγόροι κλπ που έχουν άμεση σχέση με την διαχείριση και διακίνηση κεφαλαίων και οφείλουν αν δεν γνωρίζουν την προέλευσή τους να αναφέρονται στις αρμόδιες εποπτικές αρχές. Ταυτόχρονα γίνεται αναφορά στον έλεγχο των πελατών και την ταυτοποίησή τους μέσω παρακολούθησης ύποπτων συναλλαγών, έλεγχο πραγματικών δικαιούχων και άλλων μέτρων. Φυσικά και οι χώρες είναι υπεύθυνες να εντοπίζουν ανάλογους κινδύνους και να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να τους εξαλείψουν. Η αναφορά για τυχόν ύποπτες συναλλαγές αν πέσουν στην αντίληψη των εμπλεκομένων θα πρέπει να γίνεται άμεσα και με μυστικότητα στις αρχές της κάθε χώρας για να μπορεί η τελευταία να πραγματοποιεί τους ελέγχους που απαιτούνται. Γίνεται επομένως αντιληπτό πως η τέταρτη αυτή οδηγία είναι πολύ σημαντική καθώς έτσι διασφαλίζονται η ακεραιότητα και η νομιμότητα και εμποδίζονται οι παράνομες χρηματοοικονομικές δραστηριότητες (EUR-Lex, 2015).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

5.5 Η 5η Οδηγία 2018/843 σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση

Η 5η οδηγία 2018/843 τροποποιεί και βελτιώνει την προηγούμενη 4η ευρωπαϊκή οδηγία ενάντια στο ξέπλυμα χρήματος και τη χρηματοδότηση τρομοκρατίας. Κάνει το χρηματοπιστωτικό σύστημα της ΕΕ πιο ασφαλές και πιο δύσκολο να χρησιμοποιηθεί από εγκληματίες που επιδιώκουν να ξεπλύνουν παράνομα κεφάλαια ή να χρηματοδοτούν παράνομες πράξεις. Η 4η Οδηγία (2015/849) όπως αναλύθηκε στην προηγούμενη ενότητα του κεφαλαίου είχε θέσει ένα πλαίσιο κανόνων για την πρόληψη αυτών των εγκλημάτων, ωστόσο ειδικά με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και την εξέλιξη των εγκληματιών έπρεπε να γίνουν μερικές βελτιώσεις. Συγκεκριμένα πλέον ενισχύεται τη διαφάνεια στις οικονομικές σχέσεις της Ευρωπαϊκής ένωσης στα κράτη μέλη της και προβλέπεται η χρήση σύγχρονων μέσων αντιμετώπισης των κινδύνων που προκύπτουν από τις νέες τεχνολογίες. Συγκεκριμένα προβλέπεται μεγαλύτερη διαφάνεια στους πραγματικούς δικαιούχους και τις εταιρείες καθώς έτσι η εικόνα είναι πιο ακριβής σε σχέση με τις νομικές οντότητες και τις εταιρείες για τους πραγματικά ωφελούμενους. Αυτό σημαίνει ότι οι χώρες πλέον θα πρέπει να έχουν ενημερωμένα μητρώα για τα στοιχεία των παραπάνω. Η αυξημένη διαφάνεια διευκολύνει τις αρμόδιες αρχές να εντοπίζουν και να σταματούν περιπτώσεις όπου κρύβονται τα παράνομα κεφάλαια σε τέτοιες δομές. Παράλληλα λόγω της αύξησης χρήσης ψηφιακών νομισμάτων (όπως τα κρυπτονομίσματα) και των παρόχων ψηφιακών υπηρεσιών επεκτείνονται οι κανονισμοί και σε αυτές τις δραστηριότητες. Εφαρμόζονται λοιπόν μέτρα πρόληψης ξέπλυματος μαύρου χρήματος σε κάθε χρηματοπιστωτική επιχείρηση καθώς και ταυτοποίηση πελατών και αναφορά ύποπτων δραστηριοτήτων. Ταυτόχρονα οι Χρηματοοικονομικές Μονάδες Πληροφοριών (FIUs) οι οποίες είναι αρμόδιες να λαμβάνουν και να επεξεργάζονται τις αναφορές ύποπτων συναλλαγών μπορούν να ανταλλάσσουν πληροφορίες μεταξύ τους αλλά και με άλλες αρμόδιες αρχές. Έτσι μπορούν από κοινού να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες όταν το χρειάζονται και να πραγματοποιούν τις έρευνες με μεγαλύτερη ταχύτητα. Επιπρόσθετα οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης προτείνεται να έχουν κεντρικούς, αυτοματοποιημένους μηχανισμούς που να επιτρέπουν στις αρχές να έχουν άμεση πρόσβαση σε δεδομένα λογαριασμών και σε συναλλαγές. Ακόμα αν μια συναλλαγή σχετίζεται με τρίτες χώρες που θεωρούνται υψηλού κινδύνου για ξέπλυμα χρήματος ή χρηματοδότηση τρομοκρατίας, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι λοιποί φορείς υποχρεούνται να εφαρμόζουν ενισχυμένα

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

μέτρα ελέγχου. Αποτέλεσμα αυτού είναι η προσπάθεια περιορισμού του κινδύνου διεθνώς. Τέλος διασφαλίζεται ότι όσοι αναφέρουν ύποπτες συναλλαγές προστατεύονται και η εμπιστευτικότητα είναι δεδομένη στα πλαίσια αντιμετώπισης των οικονομικών εγκλημάτων. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι η 5η οδηγία αποτέλεσε σημαντική αναβάθμιση της 4ης καθώς δεν έμειναν μετέωρα βασικά ζητήματα που προέκυψαν, λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας. Όλες οι παραπάνω προσθήκες βοήθησαν το χρηματοπιστωτικό σύστημα να οχυρωθεί απέναντι στα οικονομικά εγκλήματα και να γίνει περισσότερο ασφαλές προς όφελος της νόμιμης οικονομίας (Eur-Lex, Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives, 2018).

5.6 Η 6η Οδηγία 2018/1673 σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση

Η 6η οδηγία 2018/1673 στοχεύει στην καταπολέμηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος μέσω του ποινικού δικαίου. Ως εκ τούτου το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στον καθορισμό των πράξεων που πρέπει να θεωρούνται εγκλήματα καθώς και στην ενδεδειγμένη τιμωρία των εμπλεκόμενων προσώπων. Όλες οι χώρες θα πρέπει να ακολουθούν ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, ώστε οι παραβάτες να μην μπορούν να εκμεταλλεύονται τα διαφορετικά νομοθετικά πλαίσια ή τυχόν κενά της νομοθεσίας. Η ανάλυση των εννοιών που συζητάμε έχει πραγματοποιηθεί ήδη αρκετά οπότε θα περιορίσουμε την ανάλυση της οδηγίας αυτής στο ποινικό μέρος. Είναι απαίτηση ως προς τις χώρες, σύμφωνα με την 6η οδηγία, να θεσπίζουν αποτελεσματικά μέτρα που να αποτρέπουν εγκληματικές πράξεις. Προβλέπονται αυστηρές ποινές φυλάκισης και υψηλά πρόστιμα στους παραβάτες, είτε είναι φυσικά, είτε νομικά πρόσωπα. Επιπλέον δίνεται η δυνατότητα αφαίρεσης των περιουσιακών στοιχείων που προέρχονται από παραβατικές πράξεις και διευκολύνεται η συνεργασία ανάμεσα στις χώρες για να έχουν πρόσβαση στα μητρώα με τις παρεχόμενες πληροφορίες. Συνολικά λοιπόν ενισχύεται η δίωξη με πυλώνα ένα κοινό ποινικό πλαίσιο που προσδίδει μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην καταπολέμηση των οικονομικών εγκλημάτων (Eur-Lex, Eur-Lex, 2018).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Κεφάλαιο 6^ο : Τραπεζική Εποπτεία και Ρυθμιστικά Πλαίσια Διαχείρισης Κινδύνου (Βασιλεία I,II και III- Μηχανισμοί AML)

6.1 Η Τραπεζική Εποπτεία

Τα χρηματοπιστωτικά συστήματα έχουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της νόμιμης οικονομίας, καθώς λειτουργούν ως διαμεσολαβητές. Είναι απαραίτητη η ύπαρξη ρυθμιστικού πλαισίου ωστόσο χρειάζεται προσοχή όταν αυτό οριοθετείτε. Αυτό συμβαίνει καθώς ένα αυστηρό ρυθμιστικό πλαίσιο μπορεί να καθυστερήσει την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας λόγω των περιορισμένων δυνατοτήτων που προσφέρει, αντίθετα αν μια χώρα έχει ένα χαλαρό ρυθμιστικό πλαίσιο τότε ναι μεν μπορεί να έχει γρηγορότερη ανάπτυξη αλλά ταυτόχρονα μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες στην νόμιμη οικονομία της χώρας και στο παγκόσμιο κλοιό γενικότερα. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω δεδομένα η εποπτεία με εργαλεία συγκεκριμένων κανόνων είναι απαραίτητη για την πραγματική οικονομία. Δημιουργήθηκε λοιπόν ένα αποδεκτό κανονιστικό πλαίσιο το οποίο ήταν κοινώς αποδεκτό στις διεθνείς οικονομίες. Ένα καθεστώς τραπεζικής εποπτείας, επομένως, γεννήθηκε από την ανάγκη προστασίας των πελατών των τραπεζών, συμπεριλαμβανομένων των καταθετών, των επενδυτών, των δανειοληπτών, των μετόχων και άλλων, από διάφορους τραπεζικούς κινδύνους. Μέσω της τραπεζικής εποπτείας λοιπόν και την εφαρμογή διαδικασιών ελέγχου και διασφάλιση της διαφάνειας το χρηματοπιστωτικό σύστημα παραμένει υγιές και σταθερό (Συριόπουλος Κ. και Παπαδάμου Σ., 2014).

Μετά την πτώχευση της Bankhaus Herstatt στη Δυτική Γερμανία, πραγματοποιήθηκε σύσταση από διοικητές κεντρικών τραπεζών 10 χωρών το 1974 η Επιτροπή της Βασιλείας, υπό την αρχική ονομασία «Επιτροπή για τους Τραπεζικούς Κανονισμούς και τις Εποπτικές Πρακτικές». Η χρηματοπιστωτική σταθερότητα και η ενίσχυση της καθώς και μια αποτελεσματική εποπτεία στα ιδρύματα ήταν ο βασικότερος στόχος σε παγκόσμιο επίπεδο. Το 1975 έγινε η πρώτη συνεδρίαση και μελλοντικά ακολούθησαν περισσότερες τακτικές συνεδριάσεις, ορισμένες φορές φτάνοντας τρεις ή τέσσερις τον χρόνο. Τα 10 μέλη τα αποτελούσαν την αρχική σύσταση έφτασαν στο μέλλον και με το πέρασμα των ετών στα σαράντα πέντε. Εξακολουθούσε όμως να είναι βασικός στόχος ότι τα ιδρύματα όλα

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

ανεξαιρέτως θα υποπεύονται και μάλιστα με επαρκή τρόπο και με συνέπεια απέναντι σε όλα τα μέλη. Η επιτροπή θέσπισε μια σειρά από διεθνή πρότυπα, με σημαντικότερες τις συμφωνίες «Βασιλεία I», «Βασιλεία II» και «Βασιλεία III» (BIS, History of the Basel Committee, n.d.).

Έχουν θεσπιστεί (στις συμφωνίες των Βασιλειών I,II,III) συγκεκριμένα πρότυπα κατάλληλα να διασφαλίζουν την ομαλή λειτουργία των τραπεζών για προστασία της πραγματικής οικονομίας και της διαχείρισης των κινδύνων που εμφανίζονται. Η εξασφάλιση των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων, δηλαδή η διασφάλιση ότι η τράπεζα διαθέτει ένα ελάχιστο ποσό στα ίδια κεφάλαιά της έπρεπε να καθιερωθεί για να μπορέσει να συνεχίσει την πορεία της σε σχέση με τους κινδύνους που αναλαμβάνει (Βασιλεία I). Σύμφωνα με αυτό το στοιχείο μπορούν οι τράπεζες να απορροφούν πιθανές ζημιές και να συνεχίζουν να λειτουργούν με λιγότερες απώλειες και χωρίς να καταρρέουν. Αυτό θα έκανε τους καταθέτες να νιώθουν ασφαλείς και να εμπιστεύονται το χρηματοπιστωτικό σύστημα καθώς θα φαινόταν σταθερό και θα μπορούσαν να προστατευθούν και να διασφαλιστούν ενάντια σε πιθανές απώλειες και ζημιές σε περιόδους οικονομικών κρίσεων (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), 2025).

Οι συμφωνίες της Βασιλείας (I,II,III) δημιουργήθηκαν σύμφωνα με διεθνούς κανόνες προτύπων για να εξασφαλίσουν ασφαλές και σταθερό τραπεζικό σύστημα. Αυτό υπονοεί ότι οι κίνδυνοι διαχειρίζονται όσο το δυνατόν περισσότερο, ώστε να περιορίζεται η πιθανότητα οικονομικών διαταραχών, ακόμη και μέχρι το σημείο της πτώχευσης. Έτσι οι πολίτες και οι επιχειρήσεις νιώθουν πιο σίγουροι και εμπιστεύονται περισσότερο το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Καθώς οι τράπεζες αποτελούν βασικούς πυλώνες της οικονομίας λόγω του ότι χρηματοδοτούν πολίτες και επιχειρήσεις και στηρίζουν την οικονομία γενικότερα το να είναι σταθερές είναι το πιο σημαντικό. Ωστόσο δεν απαρτίζονται μόνο από τραπεζικούς κανόνες. Συμβάλλουν στη διατήρηση της οικονομικής σταθερότητας και στον περιορισμό κινδύνων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε οικονομικές κρίσεις (European Banking Authority (EBA), n.d.).

Βασική επιδίωξη των συμφωνιών είναι ένα ανθεκτικό τραπεζικό σύστημα σε περιπτώσεις κρίσεων, αλλά και καλά προετοιμασμένο στην αντιμετώπιση κινδύνων. Αυτό θα περιόριζε τις αρνητικές επιπτώσεις των χρηματοπιστωτικών κρίσεων και θα απέτρεπε την αποτυχία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που χρειάζεται η πραγματική οικονομία. Παράλληλα, δόθηκε

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

έμφαση για μεγαλύτερη διαφάνεια και σωστή ενημέρωση στον τρόπο λειτουργίας των τραπεζών (Basel Committee on Banking Supervision (BCBS), 2011) (Basel Committee on Banking Supervision (BCBS), 2013)(Basel Committee on Banking Supervision (BCBS), 2014). Οι ρυθμιστικές αρχές ελέγχουν συνεχώς για τυχόν περιστάσεις που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και ενεργούν άμεσα για να σταματήσουν την υπερβολική ανάληψη κινδύνων (Birindelli G. et al, 2022). Ως περνούσαν τα χρόνια γινόταν προσπάθεια από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να προσαρμόζονται και να αναπροσαρμόζουν τις στρατηγικές τους για να ανταποκριθούν καλύτερα και αποτελεσματικότερα σε συνθήκες διεθνούς αβεβαιότητας. Ωστόσο, αυτή η ίδια η ποικιλομορφία των τραπεζικών ιδρυμάτων, σε συνδυασμό με την έναρξη οικονομικών κρίσεων, καταδεικνύει ξεκάθαρα πόσο εύθραυστη μπορεί να είναι η ανθεκτικότητα των τραπεζών. Στην πραγματικότητα το επιχειρηματικό μοντέλο που ακολουθεί μια τράπεζα πρέπει να αναγνωρίζεται σαν βασικός μοχλός βελτίωσης της αποδοτικότητας και της ανταγωνιστικότητας. Και εν τέλει σαν παράγοντας καθώς προάγει τη σταθερότητά της τράπεζας σε ένα υγιές και αναπτυσσόμενο οικονομικό περιβάλλον (Altunbas Y. et al, 2011)(Ayadi R., 2012).

Παρά το γεγονός ότι αγνοήθηκε από τις αρχές της Βασιλείας III η τραπεζική ποικιλομορφία και το μέγεθος των τραπεζών, η μελέτη που υλοποιήθηκε κατά τα έτη 2011 έως 2014, αφού είχε οριστικοποιηθεί η νέα συμφωνία, προσδιόρισε ότι ο βασικός δείκτης μόχλευσης, ως παράγοντας σταθερότητας, παρουσίασε θετικό και σημαντικό αντίκτυπο στη σταθερότητα. Η ίδια μελέτη έδειξε ότι ο δείκτης καθαρής σταθερής χρηματοδότησης βελτίωνε, αν και όχι σημαντικά, τη σταθερότητα, ενώ υπήρχαν και αντιφατικές σχέσεις ανάμεσα στους δείκτες κάλυψης ρευστότητας και στους Z-score. Παρά το γεγονός ότι η φιλοκυκλικότητα δεν επεκτάθηκε στη Βασιλεία III από τη Βασιλεία II, παρατηρήθηκε ότι στην πραγματικότητα η σταθερότητα εξηγείται κυρίως από τον LR, ο οποίος είχε σημαντική επίδραση στη σταθερότητα των τραπεζών (Birindelli G. et al, 2022).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

6.2 Η Τραπεζική Εποπτεία στη Νόμιμη Οικονομία

Ένα χρηματοπιστωτικό σύστημα που λειτουργεί σύμφωνα με τους θεσπισμένους κανόνες και εποπτεύεται θεωρείται απαραίτητο για την ανάπτυξη της οικονομίας. Ο σημαντικός ρόλος των τραπεζών είναι πάντα εκτός των υπολοίπων αρμοδιοτήτων τους να διοχετεύουν κεφάλαια σε επιχειρήσεις και πολίτες για να εξασφαλίζεται η ροή χρήματος στην αγορά και την οικονομία. Ως εκ τούτου, ο τρόπος λειτουργίας τους επηρεάζει άμεσα την απόδοση της αγοράς και την οικονομική ανάπτυξη (Barth J.R. et al, 2013)(Bouheni F.B. et al, 2014).

Διαπιστώθηκε ότι η απουσία εποπτείας ή η ασθενής εποπτεία είναι πιθανό να δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα σε συστημικό επίπεδο της οικονομίας. Από την άλλη πλευρά, η εποπτεία και η επαρκής ρύθμιση δημιουργούν ένα σταθερό και υγιές τραπεζικό περιβάλλον, το οποίο περιορίζει σημαντικά τις αρνητικές επιπτώσεις τυχόν τραπεζικών προβλημάτων ή αποτυχιών (Kou G. et al, 2019). Οι τράπεζες θεωρούνται πολύ ευαίσθητες οντότητες των οποίων η σωστή εποπτεία απαιτεί να λειτουργούν και να αναπτύσσονται σε ένα σταθερό περιβάλλον (Tchana F.T., 2014).

Συνεπώς η επαρκής εποπτεία είναι απαραίτητη. Οι αλλαγές μετά την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, κυρίως όσον αφορά τη Βασιλεία II και τη Βασιλεία III, ήταν πολύ σημαντικές. Ενώ οι νέες απαιτήσεις έχουν βελτιώσει τη σταθερότητα και την ευρωστία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, έχουν επίσης επηρεάσει τον τρόπο λειτουργίας και απόδοσης των τραπεζών, ώστε να γίνουν πιο ανθεκτικές σε μελλοντικούς κραδασμούς. Παράλληλα επηρέασαν τον τρόπο λειτουργίας και την απόδοσή των τραπεζών για να είναι πιο ανθεκτικές απέναντι σε μελλοντικές κρίσεις. Στην πραγματική νόμιμη οικονομία, οι τράπεζες που διέθεταν επαρκή κεφάλαια, μπορούσαν σε περιόδους κρίσεων. Σε αυτή την περίπτωση το τραπεζικό σύστημα δεν θα καταρρεύσει και θα μπορέσει να στηρίξει την οικονομία σε μία περίοδο δύσκολων συνθηκών. Ωστόσο σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφέρουμε ότι οι κατηγορίες τραπεζών διαφέρουν ως προς το μέγεθος και οι κανονισμοί που έχουν θεσπιστεί χρήζουν τροποποιήσεων. Έτσι θα υπάρξει ευημερία στο οικονομικό σύστημα αφού έχουν ληφθεί υπόψη όλοι οι παράγοντες που εξασφαλίζουν αποτελεσματικότητα και σταθερότητα (Greta A. and Nikollaq P., 2023).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

6.3 Η Τραπεζική Εποπτεία στο Οικονομικό Έγκλημα

Όλες οι συμφωνίες της Βασιλείας (I, II και III) συνδέονται με την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος από την πλευρά των τραπεζών με πλάγιο και ουσιαστικό τρόπο, καθώς ενισχύουν την διαφάνεια και τις διαδικασίες ελέγχου του τραπεζικού συστήματος. Εφαρμόζονται οργανωμένα συστήματα διαχείρισης κινδύνων και εσωτερικού ελέγχου σύμφωνα με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί. Έτσι εντοπίζονται με μεγαλύτερη ευκολία ύποπτες συναλλαγές και μειώνονται οι παράνομες εγκληματικές πράξεις όπως η νομιμοποίηση εσόδων. Η ανάγκη για αξιολόγηση και διαφάνεια αναδείχτηκε περισσότερο με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης. Η τελευταία συμφωνία της Βασιλείας (III) ήταν πιο αυστηρή σε σχέση με τις προηγούμενες δύο συμφωνίες κυρίως όσον αφορά την κεφαλαιακή επάρκεια, τη ρευστότητα και τη δημοσιοποίηση πληροφοριών. Η εποπτεία και η δυνατότητα πρόληψης που θα μπορούσαν να επηρεάσουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα ενισχύθηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό. Το πιο σημαντικό είναι να βελτιωθεί η ανθεκτικότητα και να μειωθούν οι κίνδυνοι που τις απειλούν (τις τράπεζες) και κλονίζουν την σταθερότητα τους στην οικονομία (European Banking Authority (EBA), Mission, values and tasks, n.d.).

Οι βασιλείες δεν καταπολεμούν άμεσα το οικονομικό έγκλημα. Όμως οι αυξημένοι έλεγχοι, η καλύτερη παρακολούθηση των κινδύνων και η απαίτηση για μεγαλύτερη διαφάνεια, δυσκολεύουν τους παραβάτες του νόμου. Οι τελευταίες καλούνται να εφαρμόζουν αυστηρές διαδικασίες καταγραφής και ελέγχου των συναλλαγών. Στόχος είναι να εντοπίζονται οι ύποπτες κινήσεις και οι παρατυπίες. Παράλληλα οργανισμοί όπως η Bank for International Settlements (BIS) τονίζουν ότι η εποπτεία και η διαχείριση κινδύνων αποτελούν βασικά στοιχεία για την προστασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος από τις παραβιάσεις των νομικών πλαισίων (European Council, n.d.).

Λειτουργούν υποστηρικτικά, και αυτό γιατί ενισχύουν τη λογοδοσία και τον έλεγχο στους αρμόδιους φορείς και περιορίζουν φαινόμενα οικονομικού εγκλήματος όπως το ξέπλυμα χρήματος και άλλες παράνομες οικονομικές δραστηριότητες. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, όταν το ξέπλυμα χρήματος άρχισε να αντιμετωπίζεται πιο αυστηρά αυξήθηκαν σημαντικά οι προσπάθειες για τη δημιουργία κανόνων αναγνώρισης πελατών από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η εφαρμογή διαδικασιών ταυτοποίησης πελατών και η αναφορά

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

ύποπτων συναλλαγών που ενδέχεται να συνδέονται με έσοδα από εγκληματικές δραστηριότητες ήταν μονόδρομος ανεξάρτητα από το αν πραγματοποιούνταν εντός ή εκτός της χώρας (Levi M. et al, 2017).

Έτσι διεθνείς οργανισμοί όπως η Financial Action Task Force (FATF), η International Monetary Fund (IMF) και η World Bank ανέλαβαν ενεργό ρόλο για να ενισχύσουν τον εντοπισμό παράνομων εσόδων και της νομιμοποίησής τους, με στόχο την καλύτερη προστασία της νόμιμης οικονομίας. Η τραπεζική εποπτεία αποτελεί ενδιάμεσο κρίκο. Είναι παγκόσμια προσπάθεια η καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος και οι τράπεζες οφείλουν να αναλάβουν και αυτές την ευθύνη, εποπτεύοντας το σύστημα τους και αποτρέποντας την χρήση του για εγκληματικούς ή τρομοκρατικούς σκοπούς.

Η καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες σήμερα χαρακτηρίζεται σαν βασική προτεραιότητα παγκοσμίως, καθώς οι επιπτώσεις της επηρεάζουν όχι μόνο την οικονομία αλλά και την κοινωνία συνολικά. Μέσα από τη διαδικασία του ξεπλύματος χρήματος, άτομα ή ομάδες προσπαθούν να εμφανίσουν παράνομα έσοδα ως νόμιμα, χρησιμοποιώντας το τραπεζικό σύστημα για να μεταφέρουν ή να ενσωματώσουν αυτά τα χρήματα στη νόμιμη οικονομία. Οι έλεγχοι και το νομοθετικό πλαίσιο που εφαρμόζεται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έχουν στόχο να περιορίσουν τις παράνομες πρακτικές και να δυσκολέψουν την εκμετάλλευση των τραπεζικών ιδρυμάτων για οικονομικά εγκλήματα (Levi M. et al, 2017).

6.3.1 Ρυθμιστικό Πλαίσιο - Βασιλεία I

Ας ξεκινήσουμε την αναφορά στο 1980 όπου η κρίση στη Λατινική Αμερική προκάλεσε έντονη ανησυχία στην επιτροπή σχετικά με τους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών και τους κινδύνους που θα μπορούσαν να προκύψουν. Αυτό οδήγησε τα μέλη της επιτροπής να αποφασίσουν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της μείωσης των κεφαλαιακών προτύπων και να δώσουν μεγαλύτερη έμφαση στη συστηματική μέτρηση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών. Με αυτόν τον τρόπο αναδείχθηκε η ανάγκη για ένα πιο σταθερό τραπεζικό

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

σύστημα, ικανό να ανταποκρίνεται καλύτερα σε πιθανούς κινδύνους και οικονομικές αναταράξεις στο μέλλον (BIS, History of the Basel Committee, n.d.).

Η ύπαρξη ενός σταθερού τραπεζικού τομέα θεωρείται μείζονος σημασίας για την ανάπτυξη της οικονομίας, καθώς οι τράπεζες διαδραματίζουν βασικό ρόλο στη χρηματοδότηση επιχειρήσεων και πολιτών. Για αυτόν τον λόγο κρίθηκε αναγκαίο να διαθέτουν επαρκή κεφάλαια, ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζουν δυσκολίες χωρίς να διαταράσσεται η λειτουργία του συστήματος. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο δημιουργήθηκε η Συμφωνία της Βασιλείας I (Basel I), με στόχο τόσο την ενίσχυση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος όσο και τον περιορισμό των ανισοτήτων στον ανταγωνισμό μεταξύ των τραπεζών (Schmitz B., 2005).

Πέρασε από αρκετές αλλαγές και πήρε την τελική της μορφή με έγκριση τον Ιούλιο του 1988 (Χαραλαμπίδης Μ., 2001), ενώ εφαρμόστηκε σταδιακά μέχρι τις 31/12/1992. Δύο ήταν οι βασικές της διατάξεις. Καθόρισε αρχικά τον τρόπο με τον οποίο οι τράπεζες θα υπολόγιζαν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις τους, με στόχο την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου που προκύπτει από τα στοιχεία του ενεργητικού τους. Παράλληλα, προσδιόρισε και τα εποπτικά ίδια κεφάλαια που έπρεπε να διαθέτουν οι τράπεζες, ώστε να μπορούν να καλύπτουν αυτές τις απαιτήσεις (Αγγελοπουλος Π.Χ., 2013).

Επιπλέον, η συμφωνία όρισε έναν ελάχιστο δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας στο 8%. Αυτό σήμαινε ότι τα ίδια κεφάλαια μιας τράπεζας έπρεπε να αντιστοιχούν τουλάχιστον στο 8% των περιουσιακών στοιχείων της, αφού πρώτα αυτά σταθμιστούν με βάση τον κίνδυνο που ενέχουν. Στόχος του μέτρου ήταν να μειωθεί ο συνολικός τραπεζικός κίνδυνος και να ενισχυθεί η σταθερότητα του συστήματος. Οι συγκεκριμένες απαιτήσεις επιβλήθηκαν κυρίως για δύο βασικούς λόγους. Ο πρώτος σχετίζεται με την προστασία του ίδιου του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Μηχανισμοί όπως η ασφάλιση καταθέσεων και ο ρόλος της κεντρικής τράπεζας ως δανειστή έσχατης ανάγκης σημαίνουν ότι, σε περιόδους κρίσης, το κράτος μπορεί να χρειαστεί να στηρίξει τις τράπεζες. Σε μια τέτοια περίπτωση, το οικονομικό κόστος ενδέχεται να μεταφερθεί στην οικονομία και τελικά στους φορολογούμενους. Για αυτόν τον λόγο, τα κράτη επιβάλλουν κεφαλαιακές απαιτήσεις, ώστε να μειωθεί η πιθανότητα τέτοιων προβλημάτων.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Ο δεύτερος λόγος αφορά τον συστημικό κίνδυνο. Η κατάρρευση πολλών τραπεζών την ίδια χρονική περίοδο μπορεί να προκαλέσει σοβαρές επιπτώσεις στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και να επηρεάσει ολόκληρη την οικονομία. Για τον λόγο αυτό, οι ρυθμιστικές αρχές προσπαθούν μέσω των κεφαλαιακών απαιτήσεων να ενισχύσουν την ανθεκτικότητα των τραπεζών και να περιορίσουν τον κίνδυνο μιας ευρύτερης οικονομικής κρίσης. Επιπλέον, οι τραπεζικές κρίσεις συνδέονται συχνά με σημαντικές απώλειες στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ), γεγονός που κάνει ακόμη πιο αναγκαία την ύπαρξη κανόνων και εποπτείας στον τραπεζικό τομέα. Παρ' όλα αυτά, η εφαρμογή της Βασιλείας I δημιούργησε και ορισμένους προβληματισμούς, κυρίως σχετικά με το ενδεχόμενο περιορισμού του τραπεζικού δανεισμού, τις επιπτώσεις στις καταθέσεις και τη δυνατότητα των τραπεζών να διατηρούν επαρκή ρευστότητα (Schmitz B., 2005).

Αργότερα, το 1997, πραγματοποιήθηκε αναθεώρηση της συμφωνίας, μέσω της οποίας ενσωματώθηκαν και οι κίνδυνοι αγοράς. Μία σημαντική αλλαγή ήταν ότι δόθηκε για πρώτη φορά στις τράπεζες η δυνατότητα να χρησιμοποιούν εσωτερικά μοντέλα για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων, αρκεί να πληρούσαν συγκεκριμένα και αυστηρά ποιοτικά κριτήρια (BIS, History of the Basel Committee, n.d.). Η αναθεώρηση αυτή είχε ως στόχο όχι μόνο την ενίσχυση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, αλλά και τον περιορισμό αθέμιτων πρακτικών ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών.

6.3.2 Ρυθμιστικό Πλαίσιο - Βασιλεία II

Το 1999, η Επιτροπή της Βασιλείας πρότεινε ένα νέο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας, γνωστό ως «Βασιλεία II». Το πλαίσιο αυτό περιλάμβανε τρεις πυλώνες: τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, την εποπτική αξιολόγηση και την πειθαρχία της αγοράς. Με αυτούς τους πυλώνες βελτιωνόταν η διαχείριση κινδύνων και απαιτήσεων κεφαλαίων. Το 2006 εκδόθηκαν κατευθυντήριες γραμμές για τη μέτρηση του κινδύνου (BIS, Basel II: the new capital framework, n.d.).

Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, η Βασιλεία II αποτελεί ένα βασικό πλαίσιο εποπτείας του τραπεζικού συστήματος, το οποίο εισάγει κεφαλαιακές απαιτήσεις με βάση τον πιστωτικό

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

και λειτουργικό κίνδυνο των τραπεζών. Στην πράξη, η εφαρμογή του στην Ελλάδα συνέβαλε στη μεγαλύτερη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος και στη βελτίωση του τρόπου με τον οποίο οι τράπεζες αξιολογούν και διαχειρίζονται τους κινδύνους του (Τράπεζα της Ελλάδος Βιβλιοθήκη, 2011). Με το νέο σύμφωνο, οι εθνικές εποπτικές αρχές απέκτησαν τη δυνατότητα να αντιμετωπίζουν ζητήματα όπως η διαφοροποίηση μεταξύ χωρών και η αξιολόγηση κινδύνου ανάλογα με το περιβάλλον δραστηριοποίησης (Γκόρτσος Χ., Βασιλεία III: Η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος, 2007) (Ζοπουνίδης Κ. και Λιαδάκη Α., 2006).

Καθώς το πλαίσιο της Βασιλείας I παρουσίαζε ορισμένες σημαντικές αδυναμίες, η Επιτροπή της Βασιλείας προχώρησε στην έκδοση ενός νέου συμφώνου, γνωστού ως Βασιλεία II. Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο διεύρυνε την τραπεζική εποπτεία και στηρίχθηκε σε τρεις βασικούς πυλώνες: ο πρώτος αφορούσε τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, ο δεύτερος την εποπτική ανασκόπηση και ο τελευταίος την πειθαρχία της αγοράς. Μέσα από αυτό το σύστημα, οι εποπτικές αρχές απέκτησαν πιο ενεργό ρόλο στην παρακολούθηση των τραπεζών, αξιολογώντας σε συνεχή βάση αν διαθέτουν επαρκή ίδια κεφάλαια για να αντιμετωπίσουν πιθανούς κινδύνους. Παράλληλα, εφαρμόστηκαν διαδικασίες ελέγχου για να εξετάζεται αν οι μέθοδοι που χρησιμοποιούν οι τράπεζες για τον υπολογισμό της κεφαλαιακής τους επάρκειας είναι αξιόπιστες και σωστά εφαρμοσμένες.

Ταυτόχρονα, δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στη διαφάνεια. Οι τράπεζες κλήθηκαν να δημοσιοποιούν περισσότερα οικονομικά στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο που διαχειρίζονται τους κινδύνους. Στόχος αυτής της πρακτικής ήταν να υπάρχει καλύτερη εικόνα για την οικονομική τους κατάσταση, ώστε τόσο οι εποπτικές αρχές όσο και η ίδια η αγορά να μπορούν να αξιολογούν πιο αποτελεσματικά τη λειτουργία τους και να ενθαρρύνονται πιο υπεύθυνες τραπεζικές πρακτικές. Επιπλέον, η νέα ρύθμιση επιδίωξε να βελτιώσει τον τρόπο με τον οποίο εντοπίζονται και αξιολογούνται οι κίνδυνοι στο τραπεζικό σύστημα, λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές και τις εξελίξεις που είχαν προκύψει τα προηγούμενα χρόνια. Η επιτυχία των πυλώνων εξαρτάται πρωτίστως από την αποτελεσματικότητα των εποπτικών αρχών, την διαφάνεια, τον έλεγχο και την ικανότητα της έγκαιρης αντιμετώπισης κινδύνων των τραπεζών (Συριόπουλος Κ. και Παπαδάμου Σ., 2014).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Η εποπτική διαδικασία που θα ακολουθούνταν θα διασφάλιζε τα κεφάλαια των τραπεζών (ότι θα ήταν επαρκή) και θα βελτιώνει τις στρατηγικές διαδικασίες διαχείρισης κινδύνων. Ωστόσο, γίνεται αντιληπτό πως η εποπτεία από μόνη της δεν αρκεί και ούτε φυσικά μπορεί να αντικαταστήσει τη συνετή και υπεύθυνη τραπεζική λειτουργία (Currie C.V., 2004). Συμπερασματικά η διαφάνεια αναφορικά με την παρουσίαση οικονομικών στοιχείων και διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων θεωρήθηκε καθοριστική, καθώς ενίσχυε την πειθαρχία της αγοράς και επέτρεπε καλύτερη αξιολόγηση των τραπεζών (Γκόρτσος Χ., Βασιλεία II και κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών, 2005) (Γκόρτσος Χ., Εισαγωγή στο Διεθνές Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο, 2011).

6.3.3 Ρυθμιστικό Πλαίσιο – Βασιλεία III

Λίγο πριν και κυρίως μετά την κρίση του 2008, έγινε ξεκάθαρο ότι το πλαίσιο της Βασιλείας II δεν επαρκούσε πλέον για να αντιμετωπίσει τους κινδύνους που είχαν συσσωρευτεί στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Ήδη από τον Σεπτέμβριο του 2008, πριν ακόμη την κατάρρευση της Lehman Brothers, είχε αρχίσει να διαφαίνεται η ανάγκη για πιο αυστηρή εποπτεία και ενίσχυση των τραπεζικών κεφαλαίων. Η κρίση ανέδειξε σημαντικές αδυναμίες, ιδιαίτερα σε σχέση με την επάρκεια των κεφαλαιακών αποθεμάτων και τη διαχείριση της ρευστότητας.

Σε αυτό το πλαίσιο, εκδόθηκαν νέες αρχές για να διαχειριστεί ο κίνδυνος ρευστότητας ενώ παράλληλα βελτιώνονται οι ήδη υπάρχοντες κανόνες. Στόχος ήταν η ενίσχυση των τραπεζών και ο περιορισμός των δυσκολιών που είχαν εμφανιστεί. Το 2011, οι παρεμβάσεις έγιναν ακόμη πιο ουσιαστικές, με έμφαση στην ποιότητα και το ύψος των κεφαλαίων. Οι τράπεζες έπρεπε πλέον να διαθέτουν ισχυρότερη κεφαλαιακή βάση, ικανή να απορροφά ζημιές σε περιόδους κρίσης, μειώνοντας έτσι τον κίνδυνο αποσταθεροποίησης του συστήματος (Bank for International Settlement (BIS), 2011).

Οι μεταρρυθμίσεις της Βασιλείας III εφαρμόστηκαν σταδιακά από το 2013 έως το 2019 και οδήγησαν σε σημαντικά αυστηρότερες απαιτήσεις τόσο ως προς την ποσότητα όσο και ως προς την ποιότητα των κεφαλαίων. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στα κοινά μετοχικά κεφάλαια, τα οποία θεωρούνται πιο αξιόπιστα σε περιόδους πίεσης. Παράλληλα, έγινε εισαγωγή σε νέους

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

δείκτες ρευστότητας και χρηματοδότησης, ώστε οι τράπεζες να ανταποκρίνονται σε περιόδους πιέσεων. Η εμπειρία της κρίσης 2007–2009 έδειξε ότι το προηγούμενο πλαίσιο είχε δύο βασικές αδυναμίες: την υπερβολική μόχλευση και την ανεπαρκή ρευστότητα. Η Βασιλεία III σχεδιάστηκε ακριβώς για να αντιμετωπίσει αυτά τα προβλήματα και να ενισχύσει τη συνολική σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος (European Council, n.d.).

Δύο είναι οι κατευθύνσεις των στόχων του ρυθμιστικού πλαισίου της Βασιλείας III. Αφενός σε επίπεδο κάθε τράπεζας να ενισχύεται η εποπτεία και ο έλεγχος και αφετέρου να περιορίζεται στο ελάχιστο δυνατό ο συστημικός κίνδυνος μέσω μακροπροληπτικών πολιτικών. Με πιο απλά λόγια βασική επιδίωξη είναι ένα τραπεζικό σύστημα πιο ανθεκτικό και λιγότερο ευάλωτο σε κρίσεις. Για την επίτευξη αυτών των στόχων βελτιώθηκε η ποιότητα των κεφαλαίων και αυξήθηκαν οι κεφαλαιακές απαιτήσεις. Επίσης, καθιερώθηκε ο δείκτης μόχλευσης στο 3%, ώστε να αποφεύγεται ο υπερβολικός δανεισμός και να ενισχύεται η διαφάνεια και η συγκρισιμότητα των τραπεζών.

Τέλος, τα κεφαλαιακά αποθέματα ασφαλείας που υπερβαίνουν το 2,5% μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε περιόδους κρίσης, ενώ το αντικυκλικό απόθεμα (0%–2,5%) λειτουργεί ως «φρένο» σε περιόδους υπερθέρμανσης της οικονομίας. Παράλληλα, καθιερώθηκαν διεθνή πρότυπα ρευστότητας, ώστε να υπάρχει πιο ολοκληρωμένη εικόνα της πραγματικής ανθεκτικότητας των τραπεζών (Συριόπουλος Κ. και Παπαδάμου Σ., 2014) (European Council, n.d.).

6.4 AML Μηχανισμοί

Οι μηχανισμοί AML (Anti-Money Laundering) ουσιαστικά αποτελούν ένα σύνολο κανόνων και διαδικασιών που ακολουθούνται από τις τράπεζες και τις λοιπές επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα για να αποτρέψουν την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Στην πράξη βοηθούν στον εντοπισμό χρηματοροών οι οποίες δεν προέρχονται από νόμιμες οικονομικές δραστηριότητες, αλλά σχετίζονται με το ξέπλυμα χρήματος, τη χρηματοδότηση παράνομων δραστηριοτήτων, την φοροδιαφυγή και λοιπές παράνομες πράξεις που αξιοποιούν το τραπεζικό σύστημα. Για να μπορέσουν να εφαρμοστούν αποτελεσματικά, οι

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

τράπεζες είναι υποχρεωμένες να ακολουθούν συγκεκριμένες διαδικασίες ελέγχου. Η πιο βασική από αυτές είναι η ταυτοποίηση πελάτη (KYC – Know Your Customer), μέσω της οποίας συλλέγονται και ελέγχονται στοιχεία ταυτότητας, καθώς και πληροφορίες για την οικονομική δραστηριότητα και την προέλευση των χρημάτων (European Commission, n.d.) (Bank of Greece, n.d.).

Η διαδικασία αυτή είναι ουσιαστική, καθώς βοηθά τις τράπεζες να κατανοήσουν τη «φυσιολογική» οικονομική συμπεριφορά για κάθε πελάτη. Στις ψηφιακές τραπεζικές υπηρεσίες, απαιτείται μεταξύ άλλων η συγκατάθεση του πελάτη για την επεξεργασία αυτών των δεδομένων (Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων & Ψηφιακής Διακυβέρνησης, n.d.).

Επιπλέον, οι συναλλαγές παρακολουθούνται σε συνεχή βάση μέσω συστημάτων ανάλυσης κινδύνου. Όταν εντοπίζονται ασυνήθιστες κινήσεις, όπως μεγάλα ποσά χωρίς σαφή αιτιολόγηση ή συναλλαγές που αποκλίνουν από το προφίλ του πελάτη, η τράπεζα προχωρά σε περαιτέρω έλεγχο και ζητά πρόσθετα στοιχεία ((EBA), 2024).

Σε περίπτωση που υπάρξουν σοβαρές ενδείξεις, η τράπεζα υποχρεούται να υποβάλει αναφορά ύποπτης δραστηριότητας (SAR) στις αρμόδιες αρχές. Οι αναφορές αυτές αποτελούν βασικό εργαλείο για την πρόληψη και την καταστολή οικονομικών εγκλημάτων, καθώς επιτρέπουν στις αρχές να εντοπίζουν ύποπτα μοτίβα που διαφορετικά θα παρέμεναν αόρατα (National Crime Agency, n.d.).

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και η λειτουργία τους είναι ενδιάμεσοι μηχανισμοί ελέγχου μεταξύ της νόμιμης και της παράνομης οικονομίας. Οι μηχανισμοί καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (AML) είναι προληπτικού ελέγχου μηχανισμοί καθώς εντοπίζουν τα προβλήματα πριν αυτά εμφανιστούν. Σήμερα, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της λειτουργίας των τραπεζών και συμβάλλουν στη διαφάνεια και την εμπιστοσύνη στο χρηματοπιστωτικό σύστημα (World Bank Group, 2017).

Τέλος μέσω των εργαλείων ενάντια στο οικονομικό έγκλημα (διαδικασίες ταυτοποίησης πελατών, παρακολούθησης συναλλαγών και αναφοράς ύποπτων δραστηριοτήτων), αποτυπώνεται πόσο κρίσιμοι είναι για την διασφάλιση της σταθερότητας και ακεραιότητας του τραπεζικού συστήματος. Αυτοί οι μηχανισμοί λειτουργούν εντός του πεδίου εφαρμογής της

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

τραπεζικής ρύθμισης και σε συνεργασία με τους στόχους που έχουν αναπτυχθεί από τις συμφωνίες των βασιλειών αποσκοπούν στη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και της εμπιστοσύνης του κοινού στο τραπεζικό σύστημα.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Κεφάλαιο 7^ο : Μελέτη Περίπτωσης

Εικόνα 4 Η ΤΡΑΠΕΖΑ HSBC (ΠΗΓΗ: GOOGLE)

7.1 Η λίστα Lagarde

Από τη μέχρι τώρα ανάλυση αναδείχτηκαν οι δυνητικές συνδέσεις μεταξύ τραπεζών και οικονομικού εγκλήματος, ιδίως μέσω της αξιοποίησης από πλευράς των εκπροσώπων του δεύτερου, των νόμιμων μέσων ή/και των κενών του τρόπου λειτουργίας των πρώτων, προς το σκοπό απόκρυψης παράνομων δραστηριοτήτων και των εμπλεκομένων σε αυτές. Σχετικά πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί το σκάνδαλο της ελβετικής τράπεζας HSBC, το έτος 2008, όταν η αποκάλυψη σημαντικού όγκου τραπεζικών δεδομένων από το πρώην στέλεχος πληροφορικής της τράπεζας, Hervé Falciani, αποκάλυψε τον αδιαφανή τρόπο λειτουργίας των

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

τραπεζών, με την πρόταξη της ανωνυμίας και τη διασφάλιση διακριτικότητας έναντι των πελατών της τράπεζας, σε βάρος της διερεύνησης της πηγής των διακινούμενων μέσω της τράπεζας κεφαλαίων. Η αποκάλυψη της υπόθεσης οδήγησε στη γνωστή σε όλους μας υπόθεση της λίστας Lagarde, στην οποία περιλαμβάνονταν και ονόματα Ελλήνων φορολογούμενων.

Στη συγκεκριμένη υπόθεση κρίσιμη ήταν η συμβολή του Hervé Falciani, ο οποίος προσλήφθηκε στην ως άνω τράπεζα, το έτος 2002, ως στέλεχος πληροφορικής και στα πλαίσια της εργασίας του χειρίστηκε διαφορετικά προγράμματα για λογαριασμό της τράπεζας, όπως ένα πρόγραμμα για τον έλεγχο των συναλλαγών, που θα εξασφάλιζε την εποπτεία επί των διαχειριστών των τίτλων (πρόγραμμα WorkFlow), το οποίο κατόπιν έκλεισε, καθώς και μια δραστηριότητα που περιλάμβανε την καταγραφή των ευαίσθητων δεδομένων της τράπεζας, προκειμένου να μπορεί να εντοπιστεί η θέση τους. Λόγω της ιδιότητας του, βασική του μέριμνα ήταν να εντείνει τη δυνατότητα διενέργειας ελέγχων στο σύστημα της Τράπεζας, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ασφάλειά του. Ωστόσο, οι προτάσεις του δεν ήταν πάντα ευπρόσδεκτες, δεδομένης της επιμονής της τράπεζας να χρησιμοποιεί ένα σύστημα, το οποίο αφενός δυσκόλευε πολύ τον έλεγχο των συναλλαγών, αφετέρου επέτρεπε σε μεγάλο αριθμό εργαζομένων της τράπεζας να έχουν πρόσβαση και να μπορούν να διαγράψουν δεδομένα, κυριολεκτικά σε μια στιγμή, δίνοντας απλώς μια εντολή μέσω του τερματικού τους (!). Το γεγονός αυτό τον ώθησε να διερευνήσει περαιτέρω τον τρόπο λειτουργίας της εργοδότης Τράπεζάς του, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η εξασφάλιση της ανωνυμίας του πελάτη υπερείχε έναντι των ελέγχων. Ο ίδιος ο Falciani δεν είχε πρόσβαση σε μεγάλο όγκο δεδομένων των πελατών της τράπεζας, ωστόσο, κατόπιν συνεργασίας του με εκπροσώπους των μυστικών υπηρεσιών, φορολογικών ελεγκτών και δικαστικών λειτουργών, και μετά από κατάλληλη προετοιμασία, εντόπισε τους εργαζομένους που είχαν πρόσβαση σε τέτοια δεδομένα, τους υπέδειξε στο δίκτυο των συνεργατών του, προκειμένου να εξασφαλίσουν τη συνεργασία τους και κατόπιν ο ίδιος εξέταζε καθημερινά το υλικό που ανέβαζαν και αποθήκευαν σε cloud οι εν λόγω υπάλληλοι. Ο έλεγχος ήταν ζωτικός και ο ίδιος ήταν ο μόνος που μπορούσε να εγγυηθεί ότι οι πληροφορίες ήταν αξιόπιστες, καθώς, όπως ο ίδιος αναφέρει, εάν βεβαίωνε τις αρχές ότι τα στοιχεία είχαν παραποιηθεί, η έρευνα θα σταματούσε.

Η ονομασία της λίστας προέκυψε από την τότε Υπουργό Οικονομικών της Γαλλίας και τότε επικεφαλής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου Christine Lagarde. Εν συνεχεία μέρος των

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

δεδομένων (ονόματα των πελατών της τράπεζας) διαβιβάστηκε στις ενδιαφερόμενες χώρες, μεταξύ των οποίων και στις ελληνικές αρχές, με σκοπό τον έλεγχο των ελληνικών ονομάτων που βρίσκονταν στην λίστα. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι η τήρηση τραπεζικού λογαριασμού στο εξωτερικό δεν είναι εξ ορισμού παράνομη. Σε μία παγκοσμιοποιημένη οικονομία, πολλοί πολίτες και επιχειρήσεις διατηρούν λογαριασμούς σε ξένες τράπεζες για επαγγελματικούς, επενδυτικούς ή προσωπικούς λόγους. Παρόλα αυτά η υπόθεση δημιούργησε ερωτήματα σχετικά με τη νομιμότητα της προέλευσης κεφαλαίων καθώς επίσης αν τα ποσά αυτά ήταν γνωστοποιημένα στις ελληνικές φορολογικές αρχές.

Στη χώρα μας η κοινοποίηση των στοιχείων συνέπεσε με την εμπλοκή της στην οικονομική κρίση, η οποία προκάλεσε υψηλή ανεργία, μειώσεις εισοδημάτων και έντονη κοινωνική δυσaréσκεια στο εσωτερικό. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, η ύπαρξη Ελλήνων με μεγάλα ποσά σε λογαριασμούς του εξωτερικού δημιούργησε έντονες αντιδράσεις στην κοινή γνώμη. Πολλοί πολίτες θεώρησαν πως ενώ η κοινωνία αντιμετώπιζε σοβαρές οικονομικές δυσκολίες, υπήρχαν άτομα με σημαντική οικονομική δύναμη, που ενδεχομένως απέφευγαν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Υπό αυτές τις συνθήκες η αποκάλυψη του γεγονότος με εμπλεκόμενους και Έλληνες πολίτες δημιούργησε αμφισβητήσεις μεταξύ άλλων και για την αποτελεσματικότητα των ελέγχων.

Στην υπόθεση χρειάστηκαν πολλοί έλεγχοι, όμως το τραπεζικό απόρρητο και το διαφορετικό νομικό πλαίσιο δυσκόλευε την ανάδειξη σωστών πληροφοριών. Αυτό συνέβαινε καθώς κάθε χώρα είχε διαφορετικούς κανόνες νομικού πλαισίου για το απόρρητο και την προστασία δεδομένων. Για τον λόγο αυτό έχουν δημιουργηθεί διεθνείς συμφωνίες ανταλλαγής πληροφοριών, όπως του ΟΟΣΑ και η ευρωπαϊκή οδηγία DAC7, ώστε να ενισχυθεί η συνεργασία των φορολογικών αρχών και η ανταλλαγή πληροφοριών από χώρα σε χώρα. Η Ελλάδα ενσωμάτωσε στο Εθνικό δίκαιο την σχετική συμφωνία με τον νόμο 4428/2016.

Παράλληλα πρακτικές δυσκολίες, όπως η έλλειψη επαρκούς και κατάλληλα εκπαιδευμένου υλικού, η έλλειψη εξοπλισμού, η αδυναμία κατανόησης και συσχετισμού των δεδομένων, καθώς και -σε κάποιες περιπτώσεις- η έλλειψη πολιτικής βούλησης των κυβερνήσεων κάποιων χωρών οδήγησαν σε μεγάλες καθυστερήσεις στις έρευνες και δημιούργησαν αμφιβολίες αναφορικά με την διαχείριση και αξιοποίηση στοιχείων. Βασική διαπίστωση είναι πως

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

ορισμένες φορές η οικονομική δύναμη (εγκλήματα λευκού κολλάρου) εναντιώνεται σε οποιαδήποτε έλεγχο. Η λίστα Lagarde, ωστόσο, δεν αποτελεί απλά ένα (οικονομικό) έγκλημα φοροδιαφυγής. Αναδεικνύει την αλληλεπίδραση ανάμεσα στην νόμιμη οικονομία και το οικονομικό έγκλημα καθώς καταδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο νόμιμοι φορείς, όπως τα τραπεζικά ιδρύματα χρησιμοποιούνται ή αφήνονται ελεύθεροι να χρησιμοποιηθούν από τους πρόσωπα που πλουτίζουν παράνομα ή/και θέλουν να αποκρύψουν την ύπαρξη ή την προέλευση των κεφαλαίων τους.

Ένα ακόμη στοιχείο που έκανε την υπόθεση ιδιαίτερα σύνθετη ήταν το τραπεζικό απόρρητο. Οι ελβετικές τράπεζες για πολλά χρόνια λειτουργούσαν με αυστηρούς κανόνες εμπιστευτικότητας σχετικά με τα στοιχεία των πελατών τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να είναι δύσκολη η πρόσβαση σε πληροφορίες για τραπεζικούς λογαριασμούς και οικονομικές κινήσεις, ιδιαίτερα όταν υπήρχαν διαφορετικά νομικά πλαίσια μεταξύ κρατών. Έτσι, ακόμη και όταν υπήρχαν υποψίες για φοροδιαφυγή ή απόκρυψη κεφαλαίων, η διαδικασία διερεύνησης ήταν συχνά χρονοβόρα και περίπλοκη. Το σοβαρότερο όλων, ωστόσο, ήταν η δυνατότητα της Τράπεζας να παρεμβαίνει στα δεδομένα και να τα αλλάζει ή/και να τα διαγράφει. Η δυνατότητα αυτή όχι απλά δυσκόλευε τον οποιοδήποτε έλεγχο αλλά ουσιαστικά τον έκανε τελείως αδύνατο, εξασφαλίζοντας επί της ουσίας μια «άτυπη» ασυλία για τους πελάτες της τράπεζας.

(Falciani H. and Mincuzzi A., 2015)

7.2 Μηχανισμοί Οικονομικού Εγκλήματος που αναδεικνύονται

Η υπόθεση της «Λίστας Lagarde» δεν σχετίζεται αποκλειστικά με μία πιθανή περίπτωση φοροδιαφυγής, αλλά αναδεικνύει έναν ευρύτερο τρόπο λειτουργίας του οικονομικού εγκλήματος μέσα στο πλαίσιο της νόμιμης οικονομίας. Αυτό που γίνεται εμφανές είναι ότι τα οικονομικά εγκλήματα πολλές φορές δεν πραγματοποιούνται έξω από το χρηματοπιστωτικό σύστημα, αλλά μέσα σε αυτό, χρησιμοποιώντας νόμιμες δομές, εργαλεία και διαδικασίες.

Ένας από τους βασικότερους μηχανισμούς που αναδεικνύονται είναι η απόκρυψη εισοδημάτων. Σε αρκετές περιπτώσεις, πρόσωπα με υψηλά εισοδήματα ή μεγάλη οικονομική

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

επιφάνεια επιλέγουν να μεταφέρουν χρηματικά ποσά σε τραπεζικούς λογαριασμούς του εξωτερικού, με σκοπό είτε την προστασία των περιουσιακών τους στοιχείων είτε την αποφυγή φορολογικών υποχρεώσεων. Από μόνη της η μεταφορά χρημάτων στο εξωτερικό δεν είναι παράνομη. Το πρόβλημα δημιουργείται όταν τα ποσά αυτά δεν δηλώνονται στις αρμόδιες φορολογικές αρχές ή όταν δεν μπορεί να δικαιολογηθεί η προέλευσή τους.

Η υπόθεση της Λίστας Lagarde έφερε στο προσκήνιο ακριβώς αυτό το ζήτημα. Δηλαδή, κατά πόσο τα χρήματα που βρίσκονταν στους συγκεκριμένους λογαριασμούς είχαν αποκτηθεί νόμιμα και αν είχαν φορολογηθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους προέλευσης. Η φοροδιαφυγή αποτελεί μία από τις συνηθέστερες μορφές οικονομικού εγκλήματος και επηρεάζει άμεσα τη λειτουργία της οικονομίας, καθώς στερεί σημαντικά δημόσια έσοδα από το κράτος.

Η χρήση διεθνών τραπεζικών δομών για μεταφορά και διαχείριση κεφαλαίων είναι ο δεύτερος μηχανισμός που διαπιστώνεται. Οι τράπεζες πραγματοποιούν συναλλαγές, επενδύσεις και συγκέντρωση κεφαλαίων, τα οποία διακινούνται στην παγκόσμια οικονομία και το εμπόριο. Αυτή η διεύρυνση του πεδίου των συναλλαγών δυσχεραίνει τον έλεγχο. Για παράδειγμα, η ύπαρξη τραπεζικών λογαριασμών σε χώρες με διαφορετικό φορολογικό ή τραπεζικό καθεστώς μπορεί να δυσκολεύει τον εντοπισμό χρημάτων ή την εξακρίβωση οικονομικών στοιχείων. Σε αρκετές περιπτώσεις, το τραπεζικό απόρρητο λειτουργούσε ως εμπόδιο στην πρόσβαση πληροφοριών, κάτι που έκανε πιο δύσκολο τον έλεγχο πιθανών παράνομων δραστηριοτήτων.

Τρίτον οι μεταφορές κεφαλαίων δείχνουν το χαμηλό επίπεδο διαφάνειας που υπάρχει. Οι μετακινήσεις χρημάτων ανάμεσα σε εταιρείες ή οι επενδύσεις δυσκολεύουν την αποτύπωση της πλήρους εικόνας της οικονομικής δραστηριότητας ενός προσώπου. Ορισμένες φορές ακόμα και οι νόμιμοι μηχανισμοί διευκολύνουν την απόκρυψη εισοδημάτων και την αποφυγή ελέγχου. Αυτός ο μηχανισμός αναδεικνύει τα εγκλήματα λευκού κολάρου. Τα οικονομικά εγκλήματα κατά κύριο λόγο πραγματοποιούνται από άτομα που έχουν πρόσβαση σε οικονομικούς μηχανισμούς, γνωρίζουν τον τρόπο λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και αξιοποιούν νόμιμες διαδικασίες με τρόπο που δυσκολεύει τον έλεγχο. Αυστηρές ελεγκτικές διαδικασίες λοιπόν διασφαλίζουν την νομιμότητα και την αξιοπιστία του οικονομικού συστήματος.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Σύμφωνα με τα παραπάνω γίνεται αντιληπτή η δυσκολία ανίχνευσης και αντιμετώπισης των οικονομικών εγκλημάτων. Χρειάζεται πολύς χρόνος, προσωπικό και υποδομές, αξιοποίηση όλων των οικονομικών εργαλείων και μηχανισμών καθώς επίσης και η συνεργασία σε διεθνές επίπεδο για εύρεση παράνομων οικονομικών δραστηριοτήτων. Στο σύνολο της η υπόθεση της λίστας Lagarde απέδειξε στην πράξη ότι το έγκλημα και η νομιμότητα δεν είναι ανεξάρτητες έννοιες. Το έγκλημα αξιοποιεί τα εργαλεία και τους μηχανισμούς της νόμιμης οικονομίας γεγονός που δύσκολα διακρίνει πια τις νόμιμες από τις παράνομες πράξεις.

7.3 Ο Ρόλος της Νόμιμης Οικονομίας (Τράπεζες και Θεσμοί)

Η υπόθεση της «Λίστας Lagarde» αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η νόμιμη οικονομία μπορεί να συνδέεται, άμεσα ή έμμεσα, με το οικονομικό έγκλημα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι τράπεζες και γενικότερα οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί βρέθηκαν στο επίκεντρο της συζήτησης, όχι επειδή η λειτουργία τους είναι παράνομη, αλλά επειδή αποτελούν βασικό μηχανισμό μέσω του οποίου πραγματοποιούνται οικονομικές συναλλαγές.

Οι τράπεζες αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της οικονομικής ζωής. Μέσα από αυτές πραγματοποιούνται πληρωμές, επενδύσεις, δανεισμός, αποταμίευση και μεταφορές κεφαλαίων μεταξύ χωρών. Χωρίς τη λειτουργία τους, η ανάπτυξη της σύγχρονης οικονομίας θα ήταν σχεδόν αδύνατη. Παράλληλα όμως, η ίδια αυτή δομή μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από άτομα που επιδιώκουν να αποκρύψουν περιουσιακά στοιχεία ή να αποφύγουν οικονομικούς ελέγχους.

Το οικονομικό έγκλημα χρησιμοποιεί τους ίδιους θεσμούς που χρησιμοποιούν καθημερινά οι πολίτες και οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη νόμιμη οικονομία. Οι τραπεζικοί λογαριασμοί, οι επενδυτικές υπηρεσίες και οι διεθνείς μεταφορές χρημάτων είναι εργαλεία της νόμιμης οικονομίας, όμως μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για μη νόμιμους σκοπούς.

Παράλληλα, σημαντικός είναι και ο ρόλος των κρατικών θεσμών. Οι φορολογικές υπηρεσίες, οι οικονομικοί εισαγγελείς, οι εποπτικές αρχές και οι ελεγκτικοί μηχανισμοί έχουν ευθύνη να παρακολουθούν πιθανές περιπτώσεις παρανομίας. Στην υπόθεση της Λίστας Lagarde, η λειτουργία αυτών των θεσμών βρέθηκε στο επίκεντρο, καθώς υπήρξαν αμφισβητήσεις σχετικά

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

με την ταχύτητα και την αποτελεσματικότητα των ελέγχων, γεγονός που ανέδειξε την ανάγκη για διαφανείς και αποτελεσματικούς ελεγκτικούς μηχανισμούς. Το παραπάνω θα ενίσχυε και την εμπιστοσύνη των πολιτών στους κρατικούς ελεγκτικούς μηχανισμούς.

Σε πολλές περιπτώσεις φάνηκε πως η πολυπλοκότητα των διεθνών οικονομικών συναλλαγών δυσκολεύει σημαντικά τον έλεγχο. Όταν χρήματα μεταφέρονται ανάμεσα σε διαφορετικές χώρες με διαφορετικό νομικό πλαίσιο, οι εθνικές αρχές συχνά αντιμετωπίζουν εμπόδια στην πρόσβαση πληροφοριών. Η πάταξη του οικονομικού εγκλήματος απαιτεί συνεργασία των διεθνών οργανισμών και όχι αντιμετώπισή του από το εθνικό επίπεδο.

Σε περιπτώσεις που υπάρχουν καθυστερήσεις σε ελέγχους και ημίμετρα η εμπιστοσύνη των πολιτών κλονίζεται καθώς διαφαίνεται απουσία διαφάνειας. Ιδιαίτερα μέσα στην περίοδο οικονομικής κρίσης, πολλοί πολίτες ένιωσαν ότι δεν εφαρμόζονται οι ίδιοι κανόνες για όλους και ότι πρόσωπα με μεγάλη οικονομική επιφάνεια είχαν μεγαλύτερη δυνατότητα αποφυγής ελέγχου.

Όλα λοιπόν δρουν αλληλένδετα. Ισχυροί έλεγχοι, διεθνή συνεργασία και διαφάνεια αποδεικνύουν πως η νόμιμη οικονομία δεν θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί από το οικονομικό έγκλημα.

7.4 Θεσμικές Αδυναμίες

Η «Λίστα Lagarde» αποδεικνύει πως η αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος δεν εξαρτάται μόνο από τους νόμους αλλά και από την εφαρμογή και αποτελεσματικότητα τους. Στην πραγματικότητα ένα ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο ίσως είναι ανεπαρκές αν ο έλεγχος δεν είναι γρήγορος και συντονισμένος.

Στην Ελλάδα αυτό που έγινε αντιληπτό ήταν πως όταν έφτασαν τα ονόματα των Ελλήνων καταθετών άργησε πολύ να γίνει η αξιολόγηση και ο έλεγχος των δεδομένων που παραλήφθηκαν, ακόμα και όταν η λίστα με τα ονόματα είχε ήδη παραδοθεί στις ελληνικές αρχές προς έλεγχο. Τα ερωτηματικά που δημιουργήθηκαν από τους απλούς πολίτες και όχι μόνο αφορούσαν στην αποτελεσματικότητα των φορολογικών και ελεγκτικών μηχανισμών.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Σημαντικό ήταν και το τραπεζικό απόρρητο. Παρά τις διεθνείς αλλαγές σε αυτό υπήρχαν ακόμα περιορισμοί όταν δημοσιεύτηκε η λίστα. Έτσι η πραγματική εικόνα βρισκόταν κάτω από μια σκιά που δεν μπορούσε να απαλειφθεί. Δυσκολεύθηκε ο εντοπισμός των συναλλαγών και των κεφαλαίων σε έγκαιρο χρόνο. Και ενδεχομένως ορισμένοι εκμεταλλευόμενοι τις συγκεκριμένες καθυστερήσεις εκμεταλλεύτηκαν την κατάσταση και νομιμοποίησαν κεφάλαια με επαναπατρισμό ή άλλου είδους συμφωνίες με εταιρείες κλπ.

Τέλος, η πολιτική έπαιξε σημαντικό ρόλο. Αποτελεσματικοί έλεγχοι μπορούν να γίνουν μόνο όταν υπάρχει διαφάνεια και σταθερή γραμμή πορείας. Σε αντίθετη περίπτωση η λειτουργία των θεσμών έχει αρνητική επιρροή. Οι αδυναμίες των θεσμών επομένως δεν σχετίζονται μόνο με την νομοθεσία αλλά και πως εφαρμόζονται στην πράξη.

7.5 Σύνδεση με το Θεωρητικό Πλαίσιο

Η μελέτη της «Λίστας Lagarde» αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα της αμφίδρομης σχέσης ανάμεσα στην νόμιμη οικονομία και το οικονομικό έγκλημα. Το οικονομικό έγκλημα δεν είναι απομονωμένο. Αναπτύσσεται στην νόμιμη οικονομία, τροφοδοτείται από αυτή και χρησιμοποιούνται καθημερινές οικονομικές δραστηριότητες που το αμβλύνουν και το επικροτούν.

Η θεωρία των οικονομικών εγκλημάτων λευκού κολάρου υποστηρίζει ότι τα συγκεκριμένα εγκλήματα προέρχονται από άτομα που έχουν πρόσβαση σε οικονομικούς οργανισμούς, γνωρίζουν τις λειτουργίες τους και τις χρησιμοποιούν. Έτσι λοιπόν και στην Λίστα Lagarde, χρησιμοποιήθηκαν λογαριασμοί, συναλλαγές και αξιοποιήθηκαν όλα τα εργαλεία του συστήματος της τράπεζας.

Παράλληλα στην παγκόσμια οικονομία η ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων που συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη και ευημερία δημιουργεί προκλήσεις για έλεγχο των κινήσεων κεφαλαίων. Οι τραπεζικές μεταφορές σε διαφορετικές χώρες και με άλλα πρότυπα απορρήτου δυσκολεύουν τον εντοπισμό παρανομιών, γεγονός που επιβεβαιώνει και η υπόθεση με την λίστα Lagarde.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Με βάση τα παραπάνω, η Λίστα πραγματικά επιβεβαιώνει τις θεωρητικές προσεγγίσεις και δείχνει εμπράκτως πως η νόμιμη οικονομία και το οικονομικό έγκλημα είναι 2 συνιστώσες που αλληλοσυνδέονται, αλληλεπιδρούν και αναπτύσσονται ταυτόχρονα.

7.6 Συμπεράσματα για την Λίστα Lagarde

Καθίσταται σαφές ότι το οικονομικό έγκλημα λειτουργεί μέσα στο ίδιο το οικονομικό σύστημα χρησιμοποιώντας τους μηχανισμούς της νόμιμης οικονομίας. Οι τράπεζες σαν χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι απαραίτητα στην οικονομία για να μπορέσει η τελευταία να λειτουργήσει, διευκολύνουν την απόκρυψη των παράνομων μεταφορών κεφαλαίων αν δεν ελέγχουν επαρκώς τους πελάτες τους. Ο έλεγχος πραγματοποιείται μέσα από τους μηχανισμούς όπως το KYC, παρακολούθηση ύποπτων συναλλαγών και ζήτησης επιπλέον πληροφοριών για να διαπιστωθεί η νομιμότητα των κεφαλαίων κλπ. Επιπλέον οι θεσμοί και η συνεργασία των χωρών μεταξύ τους είναι ιδιαίτερης σημασίας καθώς η έλλειψη συντονισμού φανερώνει τις αδυναμίες των συστημάτων, γεγονός που μπορούν να εκμεταλλευτούν οι παραβάτες. Οι διατάξεις περί τραπεζικού απορρήτου, ο αδιαφανής τρόπος λειτουργίας των τραπεζών, οι ελλείψεις σε προσωπικό και υποδομές των ελεγκτικών μηχανισμών είναι μερικοί από τους παράγοντες που δυσκολεύουν τον εντοπισμό και την εξιχνίαση των οικονομικών εγκλημάτων. Συγχρόνως τέτοια φαινόμενα επιφέρουν διάφορες συνέπειες, τόσο σε επίπεδο οικονομίας, όσο και σε επίπεδο θεσμών, καθώς χάνεται η εμπιστοσύνη των πολιτών προς το κράτος και διαβρώνονται οι θεσμοί. Για το λόγο αυτό είναι αδήριτη ανάγκη να εξασφαλιστεί η διαφάνεια στις συναλλαγές και η τήρηση των κανόνων, προκειμένου να καθίστανται δυνατοί οι έλεγχοι και να εντοπίζονται οι παραβατικές συμπεριφορές.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Συμπεράσματα

Το οικονομικό έγκλημα και η νόμιμη οικονομία αποτελούν δύο έννοιες οι οποίες έχουν μια αμφίδρομη αλληλεπίδραση και δεν λειτουργούν ανεξάρτητα. Το οικονομικό έγκλημα, όλο και πιο σύνθητες στη σύγχρονη εποχή, χρησιμοποιεί τους μηχανισμούς και τα εργαλεία της νόμιμης οικονομίας τόσο για να αναπτυχθεί μέσα από αυτήν όσο και για να καλύψει την προέλευση των κεφαλαίων του, να τα νομιμοποιήσει και να τα επανεισάγει στην οικονομία, χρηματοδοτώντας νέες, νόμιμες ή παράνομες επιχειρήσεις. Οι δυνατότητες δε, που παρέχουν, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, βοηθούν στην απόκρυψή του, κυρίως, λόγω των εμποδίων που δημιουργούνται κατά τον έλεγχο.

Το οικονομικό έγκλημα εμφανίζεται με διαφορετικές τυπολογίες, όπως τη διαφθορά, τις απάτες, τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, τη φοροδιαφυγή κ.ο.κ. και οι συνέπειές του είναι σοβαρές και ευρύτατες. Καταρχάς στερούν οικονομικούς πόρους από τις χώρες και περιορίζουν τις χρηματοδοτήσεις και τις κοινωνικές παροχές σε ευάλωτους ωφελούμενους. Διακινήσεις υπέρογκων ποσών με μηδενικό έλεγχο ή κρυμμένες από τις αρμόδιες αρχές δημιουργούν συνθήκες ανισότητας στα διαφορετικά επίπεδα των πολιτών, ενώ οι οικονομικές υποχρεώσεις και τα φορολογικά βάρη κατανέμονται άνισα μεταξύ πολιτών και επιχειρήσεων. Παράλληλα αυτή η κατάσταση δημιουργεί σοβαρά προβλήματα εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στο κράτος και τον τρόπο λειτουργίας του. Δημιουργείται κυρίως η εντύπωση πως όσοι έχουν μια πολύ καλή οικονομική επιφάνεια μπορούν να δρουν ανενόχλητοι χωρίς να ελέγχονται και χωρίς να τιμωρούνται για τις παραβάσεις τους, καθώς εκμεταλλεύονται τις περιστάσεις. Κατ' επέκταση μειώνεται η εμπιστοσύνη στις φορολογικές αρχές και τους μηχανισμούς ελέγχου, ενώ αμφισβητείται εν τέλει ολόκληρο το σύστημα και η αποτελεσματικότητά του.

Στην άλλη όψη του νομίσματος η νόμιμη οικονομία φαίνεται να είναι ένα φιλόξενο περιβάλλον για την εξέλιξη και ανάπτυξη και του οικονομικού εγκλήματος. Δυστυχώς βασικοί χρηματοοικονομικοί φορείς όπως οι τράπεζες δίνουν την ευκαιρία να διακινούνται κεφάλαια με μεγάλη ευκολία ανάμεσα σε χώρες, με ελλιπή έλεγχο για την νομιμότητα τους. Η εξέλιξη της τεχνολογίας και των υπηρεσιών βοηθά στις παραπάνω πράξεις παρά το γεγονός ότι η δημιουργία και η εξέλιξη τους δεν ήταν για αυτό το σκοπό. Τα κενά και οι αδυναμίες τους

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

συνέβαλαν στην αύξηση της εκμετάλλευσής τους από τους εκπροσώπους του εγκλήματος. Γρήγορες διακινήσεις χρημάτων, διαφορετικά φορολογικά καθεστώτα και τραπεζικά συστήματα βάζουν φρένο στους ελέγχους και στον εντοπισμό των παρανομιών.

Όπως έχει αναφερθεί στα προηγούμενα κεφάλαια οι τράπεζες είναι βασικοί πυλώνες της οικονομίας καθώς μέσα από αυτές εκτελούνται πολλές συναλλαγές. Παρά το γεγονός ότι είναι απαραίτητο να λειτουργούν για να διευκολύνουν την οικονομική ανάπτυξη, ο ανεπαρκής έλεγχος ή ο μη αποτελεσματικός έλεγχος μπορεί να δημιουργήσει παραθυράκια ούτως ώστε κάποιοι να αποκρύψουν παράνομα εισοδήματα και να νομιμοποιήσουν τα παράνομα κέρδη. Οι φορολογικές και ελεγκτικές αρχές οφείλουν να είναι σε επαγρύπνηση και να ανταποκρίνονται σε τέτοιες συνθήκες με συνέπεια, ταχύτητα και με διαφανείς διαδικασίες.

Η λίστα Lagarde έδειξε με σαφήνεια την αλληλεπίδραση αυτή καθώς διασαφηνίστηκε ότι το οικονομικό έγκλημα λειτουργεί και μέσα από το χρηματοπιστωτικό σύστημα, και αξιοποιεί τους μηχανισμούς που χρησιμοποιούνται και τις καθημερινές νόμιμες οικονομικές δραστηριότητες. Τραπεζικοί λογαριασμοί του εξωτερικού, μεταφορές κεφαλαίων, ελλιπής πρόσβαση σε δεδομένα ανέδειξαν τα όρια του ελέγχου που μπορούν να πραγματοποιηθούν από τις αρχές των χωρών. Παράλληλα αναδείχθηκαν σημαντικές θεσμικές αδυναμίες με βασικότερη την ταχύτητα διαχείρισης, αξιολόγησης και αξιοποίησης των διαθέσιμων στοιχείων από τους ελεγκτές. Καθυστερήσεις, αμφισβητήσεις για την αποτελεσματικότητα του κράτους, πολιτικές αντιπαραθέσεις οδήγησαν στο συμπέρασμα πως οι νόμοι να μην υπάρχουν αλλά δεν ακολουθούνται πλήρως. Επιπλέον, η Λίστα Lagarde απέδειξε πως η οικονομική δύναμη ίσως αποτελεί μοχλό επιβράδυνσης για τον εντοπισμό των παρανομιών, μια αλήθεια που γίνεται αντιληπτή μέσα από τα εγκλήματα του λευκού κολάρου.

Δεν πρόκειται λοιπόν για δυο διαχωρισμένες έννοιες. Πρόκειται για δυο έννοιες οι οποίες αλληλεπιδρούν η μια στην άλλη στην σύγχρονη πραγματικότητα. Το οικονομικό έγκλημα λειτουργεί επιβαρυντικά στην οικονομική σταθερότητα και την εμπιστοσύνη προς το κράτος και τους κανόνες του, ενώ ταυτόχρονα εκμεταλλεύεται τους μηχανισμούς της νόμιμης οικονομίας για να αναπτυχθεί. Για τον λόγο αυτό πρέπει να ακολουθούνται αυστηρά θεσμικά πλαίσια, να υπάρχουν επαρκή επίπεδα εποπτείας και διαρκή συνεργασία ανάμεσα στις χώρες για να περιορίζεται η εκμετάλλευση του ενός συστήματος (νόμιμη οικονομία) από το άλλο

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

(οικονομικό έγκλημα). Αποτέλεσμα τέτοιων ενεργειών θα είναι η ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών σε ένα αξιοκρατικό και λειτουργικό κράτος στο σύνολο της οικονομίας.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Βιβλιογραφία

Ξένη

- (EBA), E. B. (2024). *Guidelines on risk based supervision*. Ανάκτηση May 10, 2026
- Agarwal J.D. and Agarwal A. (2004). International Money Laundering in the banking sector. *Economic Science*.
- Altunbas Y. et al. (2011, November 5). Bank Risk During the Financial Crisis: Do Business Models Matter? *ECB Working Paper*.
- Antonopoulos G. et al. (2019, June 4). Counterfeit goods fraud: an account of its financial management. *European Journal on Criminal Policy and Research*.
- Ayadi R. (2012, July 3). Regulation of European Banks and Business Models: Towards a New Paradigm? *Centre for European Policy Studies*.
- Bai C. et al. (2025, February). Financial Crime and corporate social responsibility: Evidence from China. *Elsevier*.
- Bank for International Settlement (BIS). (2011). *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*. Switzerland: Bank for International Settlement.
- Bank of Greece. (n.d.). *Bank of Greece Eurosystem*. Ανάκτηση May 07, 2026
- Barth J.R. et al. (2013, August). Do Bank regulation, supervision and monitoring enhance or impede bank efficiency? *ScienceDirect*.
- Basel Committee on Banking Supervision (BCBS). (2011). *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*. SWITZERLAND: BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS.
- Basel Committee on Banking Supervision (BCBS). (2013). *Basel III: The liquidity coverage ratio and liquidity risk monitoring tools*. SWITZERLAND: BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS.
- Basel Committee on Banking Supervision (BCBS). (2014). *Implementation of Basel Standards, A report to G20 Leaders on implementation of the Basel III regulatory reforms*. SWITZERLAND: BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS.
- Beck T. et al. (2000). Finance and the sources of growth. *Journal of Financial Economics*.
- Bencivenga V.R. and Smith B.D. (1991, April). Financial Intermediation and Endogenous Growth. *The Review of Economic Studies*.
- Bencivenga V.R. and Smith B.D. (1993, January-March). Some consequences of credit rationing in an endogenous growth model. *Journal of economic Dynamics and control*.
- Birindelli G. et al. (2022, March 2). Regulatory reform and banking diversity : reassessing Basel 3. *Annals of Finance*.
- BIS. (n.d.). *Basel II: the new capital framework*. Ανάκτηση May 5, 2026
- BIS. (n.d.). *History of the Basel Committee*. Ανάκτηση 04 25, 2026, από Bank for International Settlements: <https://www.bis.org/bcbs/history.htm>
- Board of Governors of the Federal Reserve system. (2025). *Monetary Policy Report*. Washington: Federal Reserve.
- Bolton R.J. and Hand D.J. (2002, August). Statistical Fraud Detection: A Review. *Research Gate*.
- Borghesio M. (2013, January). Money Laundering, banks and finance. *Special Committee on Organised Crime, Corruption and Money Laundering*.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

- Bouheni F.B. et al. (2014, October 27). The effects of Regulation and Supervision on European Banking Profitability and risk: a panel data investigation. *Journal of applied business research*.
- Buchanan B. (2004, April). Money Laundering-a global obstacle. *Elsevier*.
- Cecchetti S. and Schoenholtz K. (2019). *Χρήμα-Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικές Αγορές*. Nicosia, Cyprus: Broken Hill Publishers LTD.
- Chaikin D. and Sharman J. C. (2009). *Corruption and Money Laundering: A Symbiotic Relationship*. New York: Palgrave Macmillan.
- Chambliss W.J. (2004). On the symbiosis between criminal law and criminal behavior, 42(2). *Criminology*.
- Chen M.A. (2007, July). Rethinking the Informal Economy: Linkages with the formal economy and the formal regulatory environment. *Economic and social affairs*.
- Currie C.V. (2004, January). The potential Effect of the New Basel Operational Risk Capital Requirements. *Research Gate- SSRN Electronic Journal*.
- Diamond D.W. (1984, July). Financial intermediation and delegated monitoring. *ResearchGate*.
- Edelman L.B and Stryker R. (2005). A sociological approach to law and the economy. *The handbook of economic sociology*.
- EUR-Lex. (2015, May 20). *Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Par.* Ανάκτηση Απρίλιος 15, 2026, από Eur-Lex: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32015L0849>
- Eur-Lex. (2018, May 30). *Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives*. Ανάκτηση Απρίλιος 16, 2026, από Eur-Lex: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018L0843>
- Eur-Lex. (2018, October 23). *Eur-Lex*. Ανάκτηση Απρίλιος 17, 2026, από Directive (EU) 2018/1673 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2018 on combating money laundering by criminal law: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018L1673>
- European Banking Authority (EBA). (n.d.). *Mission, values and tasks*. Ανάκτηση April 28, 2026, από European Banking Authority.
- European Banking Authority (EBA). (n.d.). The Basel Framework: the global regulatory standards for banks.
- European Commission. (n.d.). *European Commission*. Ανάκτηση May 05, 2026, από Anti-money Laundering and countering the financing of terrorism at EU level.
- European Council. (n.d.). *Council of the European Union*. Ανάκτηση May 01, 2026, από European Council.
- Falciani H. and Mincuzzi A. (2015). *Το χρηματοκιβώτιο των Φοροφυγάδων. Η λίστα FALCIANI*. Αθήνα : Α.Α ΛιΒΑΝΗ.
- FATF. (2001). *Special Recommendations on Terrorist Financing*. Financial Action Task Force.
- FATF. (2012-2025). *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation*. Paris France: FATF/OECD.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

- Favarel Garrigues et al. (2008, January). Sentinels in the banking industry: Private actors and the fight against Money Laundering in France. *The British Journal of Criminology*.
- Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN). (2016). *Customer Due Diligence Requirements for Financial Institutions*. Federal Register.
- Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN). (2017). *Customer Due Diligence Requirements for Financial Institutions*. Federal Register.
- Geiger H. and Wuensch O. (2007, January 9). The fight against money laundering: An economic analysis of a cost-benefit paradoxon. *Journal of Money Laundering Control*.
- Gërxxhani K. and Cichocki S. (2023, January 11). Formal and informal institutions: understanding the shadow economy in transition countries. *Journal of Institutional Economics*. Ανάκτηση Ιανουάριος 25, 2026
- Greenberg et al. (2010). *Politically Exposed Persons. Preventive Measures for the Banking Sector*. Chicago: World Bank Publications.
- Greta A. and Nikollaq P. (2023, December 30). Operation of digital Banking Products in Albania. *Economic Alternatives*.
- Gurciullo S. (2014, March 20). Organised crime's infiltration in the legitimate private economy: An empirical network analysis approach . Manchester: Cornell University.
- Gurley J. and Shaw E. (1955). Financial Aspects of Economic Development. *American Economic Review*.
- Husmanns R. (2005, 1 1). Defining and measuring informal employment. *Library Publications*.
- Igudia E.O. (2014, May). The Nigerian Informal Economy: A regional analysis. Nottingham.
- Johnston B. and Abbott J. (2005, July 1). Placing bankers in the front line . *Journal of Money Laundering Control*.
- Konstantakopoulou I. (2023, December 12). Financial Intermediation, Economic Growth, and Business Cycles. *Journal of Risk and Financial Management*.
- Kou G. et al. (2019, May 29). Maschine learning methods for systemic risk analysis in financial sectors. *Technological and economic development of Economy*.
- Lampe V. (2011). Definitions of Organised Crime, What is organised crime? . *Organised Crime Definitions*.
- Levi M. and Reuter P. (2006). Money Laundering. Crime and Justice. *The University of Chicago*.
- Levi M. et al. (2017, December 12). Can the AML system be evaluated without better data? *Crime, Law and Social Change*.
- Levine R. (1991, September). Stock Markets, Growth, and Tax Policy. *The Journal of Finance*.
- Levine R. (1992, December). Financial intermediary services and growth. *Journal of Japanese and International Economies*.
- Masciandaro D. (1999, May). Money Laundering: the Economics of Regulation. *Springer Nature Link*.
- McKinnon R. (1973). *Money and Capital in Economic Development*. Washington: Brookings Institution.
- Merrouche O. and Nier E. (2012, July). Payment Systems, inside money and financial intermediation. *Journal of Financial Intermediation, Elsevier*.
- National Crime Agency. (n.d.). Suspicious Activity Reports. *Protecting the public from serious and organised crime*.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

- Ngai E.W.T. et al. (2011, February). The application of data mining techniques in financial fraud detection: A classification framework and an academic review of literature. *Science Direct*.
- Ouyang V. (2025). Understanding Economic Law: How Legal Frameworks Shape Market Behavior. *Journal of Economics and Economic Education Research*.
- Pagano M. (1993, April). Financial Markets and Growth: An overview. *Elsevier*.
- Quartley P. and Afful-Mensah G. (2014, December). Financial and monetary policies in Ghana: A review of recent trends. *Science Direct*.
- Saint-Paul G. (1992, May). Technological choice, financial markets and economic development. *European Economic Review*.
- Saunders A. and Cornett M.M. (2017). *Διοίκηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων & Διαχείριση Κινδύνων*. Nicosia, Cyprus: Broken Hill Publishers LTD.
- Saviano R. (2006). *Gomorra: Viaggio nell'impero economico e nel sogno di dominio della camorra*. Mondadori.
- Schmitz B. (2005, June). The impact of Basel I capital regulation on bank deposits and loans: Empirical evidence for Europe. *University of Bonn*.
- Schumpeter J. (1932). The Theory of Economic Development. *Harvard University Press*.
- Slemrod J. (2019, Δεκέμβριος). Tax Compliance and Enforcement. *Journal of Economic Literature*.
- SOCTA. (2013). *EU SERIOUS AND ORGANISED CRIME THREAT ASSESSMENT*. EUROPOL.
- style, A. (2010). *δαφσδφασδ φασδφ ασδφ φ σδαα*. Ανάκτηση April 23, 2012, από <http://asdfs.gg.gsf>
- Sutherland E. (1945). White Collar Crime. *American Sociological Review*, Vol.10.
- TAXHEAVEN. (χ.χ.). *TAXHEAVEN*. Ανάκτηση Απρίλιος 5, 2026, από Νόμος 4557/2018, κωδικοποιημένος με τον 5301/2026: https://www.taxheaven.gr/law/4557/2018?utm_source=chatgpt.com
- Tchana F.T. (2014, June). The empirics of banking regulation. *Elsevier*.
- Unger B. (2006). *The amounts and the effects of Money Laundering*. Nederland: Report for the Ministry of finance.
- UNICRI. (2016). *Organised crime and the legal economy. The Italian case*. Torino - Italy: United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute.
- UNICRI. (2016). *Organised crime and the legal Economy. The Italian Case*. Italy: United Nations Intereggional Crime and Justice Research Institute.
- Unsal O. (2023, March). Corporate crimes and innovation: Evidence from US financial firms. *Elsevier*.
- Vaithilingam S. et al. (2015, February 9). Managing money laundering in a digital economy. *Journal of Asia-Pacific Business*.
- Varese F. (2016). *The cost of Non Europe in the area of Corruption and organised crime, annex III. Overall Assessment of organised crime and corruption*. Ανάκτηση Μάρτιος 10, 2026, από European Parliament: [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/579320/EPRS_STU\(2016\)579320_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/579320/EPRS_STU(2016)579320_EN.pdf)
- Viblyi P. and Zjarchynska A. (2019). Credit Risk Analysis of Commercial Banks and Methods of Their Assessment. *Scientific Management and Entrepreneurship in the European Economy, Academic Journals and Conferences*.
- Victoria A. (2019, Μάρτιος). White Collar Crime. *Research Gate*.
- World Bank Group. (2017). *Illicit Financial Flows (IFFS)*. World Bank Group.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Ελληνική

- Αγγελοπουλος Π.Χ. (2013). *Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα (Αγορές - Προϊόντα - Κίνδυνοι)*. Αθήνα: Σταμούλη Α.Ε.
- Ακρίβου Σ. (2020, 7 13). *Διαφθορά, Κακοδιοίκηση και Παράβαση της Νομιμότητας*. Ανάκτηση 12 8, 2025, από crimetimes:
<https://www.crimetimes.gr/%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CE%B8%CE%BF%CF%81%CE%AC-%CE%BA%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CE%AF%CE%BA%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CF%84/>
- Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, Δ. Τ. (2022, Μάιος 23). *astynomia.gr*. Ανάκτηση 12 02, 2025, από <https://www.astynomia.gr/2022/05/23/23-05-2022-deltio-tyrou-archigeiou-ellinikis-astynomias-schetika-me-tis-sychnoteres-methodous-pou-chrisimopoioioun-oi-epitideioi-kai-chrisimes-symvoules-pros-tous-polites-gia-tin-apofygi-exapatisis/>
- Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, Έ. γ. (2024). *Έκθεση για το Σοβαρό & Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα*.
- Βιδάλη Σ. (2022). *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία 2η έκδοση*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων & Ψηφιακής Διακυβέρνησης. (n.d.). *gsis*. Ανάκτηση May 07, 2026
- Γκόρτσος Χ. (2005). Βασιλεία II και κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών. Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών.
- Γκόρτσος Χ. (2007). Βασιλεία III: Η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος. Στο *Τιμητικός Τόμος Ομότιμου καθηγητή της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών Νικόλου Ροκά*.
- Γκόρτσος Χ. (2011). *Εισαγωγή στο Διεθνές Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- διαΝΕΟσις. (2016, Ιούνιος). Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα-Αιτίες, Έκταση και Προτάσεις Καταπολέμησής της. Ανάκτηση από διαΝΕΟσις (Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης),.
- Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας. (2021). *Ετήσια Έκθεση Απολογισμού*. Αθήνα: Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας.
- Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας. (2022). *Ετήσια Έκθεση Απολογισμού*. Αθήνα: Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας.
- Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας. (2024). *Ετήσια Έκθεση Απολογισμού*. Αθήνα: Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας.
- Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας. (2024). *Ετήσια Έκθεση Απολογισμού*. Αθήνα: Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας.
- Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας, Ε. Έ. (2024). *Ετήσια Έκθεση Απολογισμού*. Αθήνα: Τμήμα Διαχείρισης Πληροφοριών και Στρατηγικής.
- Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα τ.46ος. (1996).

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

- Ελληνική Ένωση Τραπεζών. (2008). *Η συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική οικονομία*. Αθήνα: Ελληνική Ένωση Τραπεζών.
- Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών. (2017, Δεκέμβριος 30). Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017). *Θεματικό Ενημερωτικό Δελτίο Ευρωπαϊκού Εξαμήνου - Καταπολέμηση της διαφθοράς*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). (2025). *Ετήσια έκθεση της ΕΚΤ για τις εποπτικές Δραστηριότητες*. Φρανκφούρτη: ΕΚΤ.
- Ζοπουνίδης Κ. και Λιαδάκη Α. (2006, Ιανουάριος). Κεφαλαιακή Επάρκεια και το νέο πλαίσιο εποπτείας των τραπεζών. Ανάκτηση Μάιος 5, 2026, από <http://www.morax.gr>.
- Καλλίρης Κ. (2016). Ο Διαβρωτικός Ρόλος της Διαφθοράς σε περιόδους θεσμικής κρίσης. Στο Τ. Τ. Κουράκη, *ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΣΕ ΕΠΟΧΗ ΚΡΙΣΗΣ*. Αθήνα: Αντ. Σάκκουλα.
- Καψάλης Α. και αλ. (2020). Η παραβατικότητα στην Εργασία, Η περίπτωση του επισιτισμού-τουρισμού. *Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ*. Αθήνα, Ελλάδα: Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.
- Κουτζαμάνη Ε. (2016). Διαφθορά και Φοροδιαφυγή. Στο Τ. τ. Κουράκη, *ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΣΕ ΕΠΟΧΗ ΚΡΙΣΗΣ*. Αθήνα: Αντ. Σάκκουλα.
- Λαμπροπούλου Ε. (2016). Παράνομες αγορές και οικονομική κρίση. Στο Τ. Τ. Κουράκη, & Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΣΕ ΕΠΟΧΗ ΚΡΙΣΗΣ* (Τόμ. Α). Αθήνα: Αντ. Σάκκουλα.
- Μιχαλοπούλου Ελ. (2019). Το Οικονομικό Έγκλημα, σύγχρονες τάσεις εξάπλωσής του και όψεις της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης. Στο Κ. Ν. Βιδάλη Σ., *Εγκλήματα των ισχύρων: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: ΕΑΠ.
- Μόσχος Δ. (2011). Χρηματοπιστωτικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα. Η διεθνής κρίση, η κρίση στην Ευρωζώνη και το Ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα.
- N. 4557. (2018, Ιούλιος 30). Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ) και άλλες διατάξεις. *ΦΕΚ, ΝΟΜΟΣ*. Υπουργείο Οικονομικών .
- Πανούσης Ι. (2016). Τα Σύγχρονα Μέσα Επικοινωνίας και Ενημέρωσης στη Διαχείριση της Διαφθοράς. Στο Τ. Τ. Κουράκη, *ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΣΕ ΕΠΟΧΗ ΚΡΙΣΗΣ*. Αθήνα: Αντ. Σάκκουλα.
- Παπαδημητράκης Γ. (2022). *Σύγχρονοι Τρόποι Νομιμοποίησης Εσόδων απο Εγκληματική Δραστηριότητα και η νομική αντιμετώπισή τους*. Αθήνα: ΝΟΜΟΡΑΜΑ.
- Σταμούλη Ε. (2018). Ποινική Δικαιοσύνη και εξουσίες: το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος. Στο Ε. ε. (Ε.Ε.Μ.Ε.Κ.Ε), & Α. κ. άλλοι (Επιμ.), *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος*. Αθήνα: Ελληνική εταιρεία μελέτης του εγκλήματος και του κοινωνικού ελέγχου (Ε.Ε.Μ.Ε.Κ.Ε).
- Συριόπουλος Κ. και Παπαδάμου Σ. (2014). *Εισαγωγή στην Τραπεζική Οικονομική και τις Κεφαλαιαγορές*. Αγία Παρασκευή: Utopia Εκθέσεις ΕΠΕ.
- Τάτσος Ν. (2001). *Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*. Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση.
- ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ. (χ.χ.). *ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ* . Ανάκτηση Φεβρουάριος 4, 2026, από dsanet.gr: dsanet.gr

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Τράπεζα της Ελλάδος. (n.d.). *Τράπεζα της Ελλάδος* . Ανάκτηση Μάρτιος 5, 2026, από Ρόλος και αρμοδιότητες: <https://www.bankofgreece.gr/trapeza/rolos-kai-armodiotites>

Τράπεζα της Ελλάδος Βιβλιοθήκη. (2011, Μάιος). Βασιλεία Ι,ΙΙ και ΙΙΙ.

ΦΕΚ (31/10/2016). (χ.χ.). 205.

ΦΕΚ 205. (2016, Οκτώβριος 31). Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις. *ΦΕΚ*. ΦΕΚ.

Χαραλαμπίδης Μ. (2001). *Η νέα συνθήκη της Βασιλείας για την κεφαλαιακή επάρκεια*. Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών.

Χιόνης Δ. (2016). Το λαθρεμπόριο καπνού στην Ελλάδα της κρίσης. Στο Τ. Τ. Κουράκη, *ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΣΕ ΕΠΟΧΗ ΚΡΙΣΗΣ*. Αθήνα: Αντ. Σάκκουλα.

Σταυρούλα Δούρου – «Η Αμφίδρομη Σχέση Οικονομικού Εγκλήματος και Νόμιμης Οικονομίας : Πως το Οικονομικό Έγκλημα πλήττει την Οικονομία και ταυτόχρονα τροφοδοτείται από αυτήν».

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.